

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ

CORPUS ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ **B1**

ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

ΘΕΜΑ: Προσέγγιση της Βυζαντινής Ιστορίας από πλευράς πολιτικής, θρησκείας, κοινωνίας και πολιτισμού (συμπεριλαμβανομένης και της επαφής του Βυζαντίου με άλλους λαούς) μέσα από τη μελέτη και την έρευνα πρωτογενών και δευτερογενών ιστορικών πηγών.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΤΖΑΝΑΚΑΚΗΣ Κ. ΜΕΝΕΛΑΟΣ (ΠΕ 02
ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ)

ΕΠΙΣΚΟΠΗ 2013 - 14

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κεφάλαιο 1

Θρησκευτικά ζητήματα και θρησκευτική πολιτική

- Διάταγμα Μεδιολάνων (313) και εξίσωση Χριστιανισμού με τις άλλες θρησκείες απο Μ. Κων/νο.
- Ανάλυση πηγών σχετικά με την Εικονομαχία (βυζαντινές και σύγχρονες πηγές)
- Α' αντιρρητικός Λόγος Θεοδώρου Στουδίτου
- Παρουσία του Μεσαιωνικού Ελληνισμού στην Κεντρική Ευρώπη (εκχριστιανισμός Μοραβών – Κύριλλος & Μεθόδιος)
- Σύγκρουση Χριστιανών και "Εθνικών": *Βιος Αγίου Πορφυρίου* (Μ. Διακόνου)

Κεφάλαιο 2

Διπλωματία, εξωτερική πολιτική και στρατιωτική οργάνωση Βυζαντινών

- Η διπλωματία της Πρώιμης Βυζαντινής Περιόδου (από το ιστορικό έργο *Ιστορία Βυζαντιακή και τα κατ' Απίλλαν* του Πρίσκου Πανίτη). Βυζαντινή πρεσβεία στην αυλή του

Ούννου βασιλιά Απτίλα.

- Εξωτερική πολιτική με τη Δύση: η περίπτωση Λιουτπράνδου, τα συνοικέσια δυτικών ηγεμόνων με βυζαντινές πριγκήπισσες.

- θεματική οργάνωση βυζαντινού στρατού και “ακρίτες” (μέσα από βυζαντινές και σύγχρονες πηγές)

Κεφάλαιο 3

Σχέση Βυζαντίου με άλλους λαούς

- Οι δοξασίες (έθιμα ταφής) των Περσών μέσα από το Β' βιβλίο των *Ιστοριών* του Αγαθία.
- Η πολιορκία της Θεσσαλονίκης από τους Αβαροσλάβους μέσα από **ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ**
- Σλαβικές εγκαταστάσεις στη Μεσαιωνική Ελλάδα
- **ΜΕΡΟΣ Ι.** Η εμφάνιση, η θρησκεία και η διδασκαλία του Ισλάμ
- ΜΕΡΟΣ ΙΙ. Η αναχαίτιση των Αράβων από τους Βυζαντινούς. Ο δρόμος προς την “εποποιΐα”.
- **Οι Σαρανταδύο μάρτυρες του Αμορίου ΕΥΩΔΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ**
- Ανάλυση αποσπάσματος από τη **ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ** του **ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ (ΕΤΟΣ 725 – 726)**

Κεφάλαιο 4

ΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΗΣ ΑΛΩΣΗΣ

- “Η πολιορκία και η άλωση της Πόλης”. Το ρώσικο χρονικό του Νέστορα Ισκεντέρη.
- Άλωση της Θεσσαλονίκης μέσα από το *ΧΡΟΝΙΚΟ* του *ΜΑΡΚΟΥ ΤΟΥ ΕΥΓΕΝΙΚΟΥ (1430)*

Κεφάλαιο 5

Κτίσματα Βυζαντινών

- Περιγραφή Αγίας Σοφίας από το έργο *Περί Κτισμάτων* του **Προκοπίου**
- *Χρονικό της Αγίας Σοφίας* του Γ. Κωδινού.

Κεφάλαιο 6

ΞΕΧΩΡΙΣΤΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- Η βυζαντινή κοινωνία μέσα από επιλεγμένες πηγές
- Ο Αυτοκράτορας και ο Πατριάρχης μέσα από βυζαντινές πηγές.

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Το πολιτιστικό αυτό πρόγραμμα δεν πρωτοτυπεί στον τομέα της έρευνας της Βυζαντινής ιστορίας με βάση τις υπάρχουσες ιστορικές πηγές ούτε φιλοδοξεί να προτείνει κάτι καινούργιο, που να μην έχει ειπωθεί από πριν. Στόχος της δράσης αυτής είναι: 1) να αναδείξει τον σημαντικότερο ρόλο των ιστορικών πηγών για την ιστορική έρευνα της εποχής που ονομάζεται Βυζάντιο. Γι' αυτό το λόγο διανεμήθηκαν στους μαθητές κείμενα από βυζαντινές ή σύγχρονες πηγές, ούτως ώστε με τη δική μου μεσολάβηση να έλθουν σε επαφή με αυτές. Το κέρδος και τα πλεονεκτήματα που θα έχουν οι μαθητές ερχόμενοι σε επαφή με τις πηγές είναι ανεκτίμητης αξίας. Η πηγή δεν αποτελεί ιστορία, αλλά προϋπόθεση ιστορίας, για την ακρίβεια αποτελεί συστατικό στοιχείο που θα χρησιμοποιηθεί για να οικοδομηθεί το οικοδόμημα που λέγεται ιστορία. Σε κάθε μία πηγή

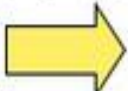
αποτυπώνεται και ξεδιπλώνεται ενώπιόν μας με ζωντανό και γλαφυρό τρόπο η στιγμή κατά την οποία αυτή δημιουργήθηκε. 2) με αφορμή τις ιστορικές πηγές να εξαγάγουν οι μαθητές ει δυνατόν τα δικά τους συμπεράσματα και να κρίνουν τα περιγραφόμενα ιστορικά γεγονότα με βάση τις γνώσεις που έχουν κατακτήσει. Μέσα από την εξέταση των πηγών θα αντιληφθούν όλες εκείνες τις συμπεριφορές ανθρώπων, τις σκέψεις και τα συναισθήματα των ανθρώπων του Μεσαιωνικού Ελληνικού Κράτους, που ακόμη και σήμερα μπορούμε να παρακολουθήσουμε.

Στο σημείο αυτό πρέπει να ορίσουμε τι ονομάζονται πηγές και σε ποιες ομάδες κατατάσσονται. Επίσης, είναι αναγκαίο να προσδιορίσουμε τον τρόπο που γίνεται ανάλυση μιας πηγής και

ποιοι παράγοντες παίζουν ρόλο στην ανάλυση κάποιας πηγής.

Παρακάτω παρουσιάζονται κάποιες από τις διαφάνειες παρουσίασης με PowerPoint που δείχνουν εν συντομία όσα μόλις τώρα είπαμε:

α) Τι ορίζουμε ως πηγές:

- **ΠΗΓΕΣ** για τον ιστορικό είναι τα κατάλοιπα του παρελθόντος, που τον βοηθούν να ανασυνθέσει την ιστορική εικόνα κάθε είδους υλικό από το οποίο πηγάζουν οι γνώσεις μας για το παρελθόν.

Σε ποιες κατηγορίες κατατάσσονται τώρα οι πηγές;

β) σε **άμεσες** ή **πρωτογενείς** πηγές:

• **Άμεσες ή πρωτογενείς πηγές**

1. Τα κείμενα που προορίζονται να υπηρετήσουν συγκεκριμένους σκοπούς: συνθήκες, νόμοι, έγγραφα (δημόσια ή ιδιωτικά), πολιτικοί λόγοι, πολιτικά φυλλάδια, επιστολές.
2. Οι επιγραφές, οι πάπυροι, τα νομίσματα, οι σφραγίδες.
3. Τα μνημεία και τα αντικείμενα καθημερινής χρήσης.
4. Το οπτικό και ακουστικό υλικό: ζωγραφικά ή άλλα έργα τέχνης, γελοιογραφίες, φωτογραφία, κινηματογράφος (επίκαιρα), ηλεκτρονικά αρχεία(για τη σύγχρονη εποχή).
5. Προφορικές μαρτυρίες/παραδόσεις.

Έμμεσες ή δευτερογενείς πηγές

1. Τα ιστοριογραφικά κείμενα, οι χρονογραφίες, τα αγιογραφικά κείμενα
2. Τα απομνημονεύματα
3. Ο Τύπος (εφημερίδες, περιοδικά)
4. Τα έργα της λογοτεχνίας
5. Οι μελέτες των νεότερων ιστορικών

ΠΡΟΣΟΧΗ!

Όλες οι γραπτές πηγές δεν έχουν την ίδια αξία και η αξιοπιστία τους εξαρτάται από την προσωπικότητα του συγγραφέα, το χαρακτήρα της συγγραφής, τη χρονική απόσταση από το γεγονός που ιστορείται.

δ) Ερχόμαστε, τέλος, στο ερώτημα πώς αναλύεται μία γραπτή ιστορική πηγή.

- **ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ**

- Ποιος είναι ο συντάκτης; Πότε γράφτηκε; Τι είδους κείμενο είναι; Ποια είναι τα κύρια σημεία του;

- **ΕΡΜΗΝΕΙΑ**

- Πρόκειται για πρωτογενή ή δευτερογενή πηγή; Πώς μπορούμε να το καταλάβουμε; Γιατί γράφτηκε; Φαίνεται αξιόπιστη ή μήπως είναι προκατειλημμένη;

- **ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΓΝΩΣΗ**

- Όσα αναφέρονται στην πηγή υποστηρίζονται από γεγονότα που ξέρουμε ήδη;
- Συμφωνούν ή διαφωνούν με τα γεγονότα που ήδη γνωρίζουμε;

Κεφάλαιο 1

Θρησκευτικά ζητήματα και θρησκευτική πολιτική

- Διάταγμα Μεδιολάνων (313) και εξίσωση Χριστιανισμού με τις άλλες θρησκείες απο Μ. Κων/νο.
- Ανάλυση πηγών σχετικά με την Εικονομαχία (βυζαντινές και σύγχρονες πηγές)
- Α' αντιρρητικός Λόγος Θεοδώρου Στουδίτου
- Παρουσία του Μεσαιωνικού Ελληνισμού στην Κεντρική Ευρώπη (εκχριστιανισμός Μοραβών – Κύριλλος & Μεθόδιος)
- Σύγκρουση Χριστιανών και "Εθνικών": *Βίος Αγίου Πορφυρίου* (Μ. Διακόνου)

ΤΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΤΩΝ ΜΕΔΙΟΛΑΝΩΝ

παρουσίαση: ΚΑΣΕΛΑΣ ΜΑΝΘΟΣ

Το 313 ο Κωνσταντίνος μετά τη σημαντική του νίκη εναντίον του Μαξεντίου στη Μιλβία γέφυρα (312) μετέβη στο ρωμαϊκό Μεδιόλανο, σημερινό Μιλάνο, όπου μαζί με τον ομοιόβαθμό του Λικίνιο σύναψαν συμφωνία συμμαχίας. Κατά τη διάρκεια αυτής της συνάντησης υπέγραψαν το **«Διάταγμα των Μεδιολάνων»**. Σύμφωνα με αυτό εξασφάλιζαν ανοχή στις θρησκείες της αυτοκρατορίας και στο Χριστιανισμό που το καθιστούσε κυρίαρχη θρησκεία που εξισώθηκε με τις άλλες θρησκείες της αυτοκρατορίας. Ο Κωνσταντίνος υποσχέθηκε στο Λικίνιο την υποστήριξη του εναντίον του Μαξιμιανού Δαία, προστατεύοντας έτσι και τους χριστιανούς της αυτοκρατορίας. *Οι Αύγουστοι με έγγραφο που στέλνουν στους Διοικητές των επαρχιών υποστηρίζουν ότι δεν αρνούνται την απόφαση και την βούληση του καθενός να επιμελούνται τα θεία όπως θέλουν (παράγραφος 1)* Από παλιά είχε διαταχθεί να τηρούν οι χριστιανοί την πίστη τους, αλλά οι έπαρχοι δεν το τήρησαν ποτέ. **(παρ. 2)** Έτσι ο Κωνσταντίνος και ο Λικίνιος έκριναν σωστό να δώσουν και στους χριστιανούς τη δυνατότητα να ακολουθούν την θρησκεία τους αφού η θρησκευτικότητα παίζει σημαντικό ρόλο στην ευημερία και την ασφάλεια της αυτοκρατορίας **(παρ. 3)**. Το διάταγμα αναφέρεται σε όλες τις θρησκείες, αλλά ευνοεί φανερά τον Χριστιανισμό. Δίνει δηλαδή την δυνατότητα στους χριστιανούς να έχουν την απόλυτη και ελεύθερη εξουσία να ασκούν την θρησκεία τους. **(παρ. 4)** Επίσης με ειδικό άρθρο τους επιστρέφει τους τόπους λατρείας που είχαν

αφαιρεθεί από αυτούς και ρυθμίζει τα περουσιακά τους ζητήματα (**παρ. 9-10**). Τέλος δίνουν οδηγίες στους διοικητές των επαρχιών να μεταφέρουν παντού την διαταγή τους και να γίνει σε όλους φανερή η απόφασή τους (**παρ. 11-12-13**).

Το διάταγμα των Μεδιολάνων προκάλεσε μεγάλη έκπληξη στους "εθνικούς" γιατί δεν αναφέρεται απλώς στην ανεξιθρησκεία αλλά αποτελεί φανερή αναγνώριση του Χριστιανισμού. Μετά τους διωγμούς υπήρχε μεγάλη περίπτωση αν και φαινόταν αδύνατο σε κάποιους φιλόσοφους και ιστορικούς να υπάρξουν χριστιανοί αυτοκράτορες. Το γεγονός, όμως είναι ότι οι χριστιανοί από τις φυλακές και τις αρένες άρχισαν να λατρεύουν το θεό ελεύθερα, το Πάσχα έγινε αργία επίσημη, επάνδρωσαν το στρατό κατεξοχήν Χριστιανοί, άρχισαν να χτίζονται ναοί και να βαπτίζονται περισσότεροι άνθρωποι.

Σε πολιτικό επίπεδο ο Κωνσταντίνος με το Διάταγμα των Μεδιολάνων, φέρθηκε με επιείκεια στους ηττημένους στη μάχη στη Μουλβία, γεγονός που τον ανέδειξε ως ηγεμόνα. Η συνάντηση όμως στο Μεδιόλανο διακόπηκε, αφού ο Λικίνιος έπρεπε να αντιμετωπίσει τον Μαξιμιάνο Δαία, διώκτης των Χριστιανών στην Πέρινθο το 313. Η νίκη του Λικίνιου τον έκανε να αποκτήσει τον έλεγχο του Ανατολικού τμήματος της αυτοκρατορίας, ενώ ο Κωνσταντίνος στο δυτικό. Αλλά η στροφή του Λικίνιου εναντίον των χριστιανών οδήγησε σε σύγκρουση τους δύο συναυτοκράτορες. Αρχικά στο Κιμβάλε το 316 και στην (astra Jarda) το 317. Τελικά υπέγραψαν ειρήνη και οι γιοί του Κωνσταντίνου, Κρίσπος και Κωνσταντίνος Β' και ο γιος του Λικίνιου ονομάστηκαν Καίσαρες.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Α.Τι οδήγησε στην έκδοση του διατάγματος των Μεδιολάνων

Ο Κωνσταντίνος αντιμετώπισε με ευνοϊκό τρόπο τους χριστιανούς υπογράφοντας το διάταγμα των Μεδιολάνων με το Λικίνιο. Πριν όμως φτάσει σε αυτή την υπογραφή είχε ξεκινήσει η μεταστροφή του προς το χριστιανισμό. Οι λόγοι αρχικά ήταν κοινωνικοί. Στους κόλπους της εκκλησίας υπήρχε ισότητα ,δεν υπήρχαν ελεύθεροι και δούλοι .

Μια θρησκευτική ομάδα θα μπορούσε εύκολα να αγνοήσει κοινωνικές διακρίσεις ακόμα και αυτοκράτορες(Peter Brown 1998,σελ.72)

Επίσης οι χριστιανοί άρχισαν να εξαπλώνονται σε μεγάλο βαθμό στα εδάφη της Μικράς Ασίας. Ο Κωνσταντίνος είχε ήδη αρχίσει να προσεταιρίζεται το χριστιανισμό, όταν είχε υπό τον έλεγχο του μόνο τις λιγότερο εκχριστιανισμένες δυτικές επαρχίες. Όταν το 324 τα εδάφη της Μ. Ασίας προσαρτήθηκαν στην Αυτοκρατορία του δεν αρκούσε απλώς να είναι ευνοϊκός προς τους Χριστιανούς.

Ο Κωνσταντίνος έγινε χριστιανός για να σώσει την Αυτοκρατορία και να δείξει ότι είχε προσχωρήσει στον κύκλο του αληθινού πολιτισμού.(Peter Brown, "Ο κόσμος της ύστερης αρχαιότητας 150-750 μ.Χ. » σελ. 74).

Παρατηρήστε την εικόνα των ισαποστόλων Κωνσταντίνου και Ελένης .Γιατί ανάμεσά τους υπάρχει ο Τίμιος Σταυρός;

Κωνσταντίνος και Ελένη. Τίμιος Σταυρός.

Ο Κωνσταντίνος και η μητέρα του Ελένη ονομάστηκαν ισαπόστολοι και εικονίζονται έχοντας ανάμεσά τους τον Σταυρό. Η Ελένη με την υποστήριξη του Κωνσταντίνου πήγε στους Αγίους Τόπους και βρήκε τον πραγματικό Σταυρό του Χριστού. Ο Κωνσταντίνος από την άλλη καθιέρωσε το χριστιανισμό επίσημη θρησκεία της Αυτοκρατορίας, προστάτεψε τους χριστιανούς από τους διώχτες του, έχτισε ναούς και έγινε ο ίδιος χριστιανός (πάτερ Εμμανουήλ, Ιερέας ενορίας Ατσιποπούλου).

B. ΤΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ

ΘΕΜΑΤΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ

α) Ποια καινούργια κατάσταση θα δημιουργούσε, κατά τη γνώμη σας, στην αυτοκρατορία το διάταγμα των Μεδιολάνων;

Το διάταγμα των Μεδιολάνων δημιουργεί μια καινούργια κατάσταση στην Αυτοκρατορία. Αρχικά άνοιξε δρόμο για την κατάπαυση των διωγμών και την αναγνώριση της εκκλησίας από το κράτος. Οι χριστιανοί μπορούσαν ελεύθερα να ασκούν την πίστη τους, οι εκκλησίες γέμισαν, πήραν πίσω τις κτηματικές τους περιουσίες και ένα πλήθος ανθρώπων άρχισε βαπτίζεται, έτσι ο χριστιανισμός από διωκόμενη θα γινόταν η επίσημη θρησκεία της Αυτοκρατορίας (Ευσέβιος Καισαρείας, Εκκλησιαστική Ιστορία 4-5).

β) Πάνω σε ποιες προϋποθέσεις φαίνεται να στηρίχτηκαν οι Μ. Κωνσταντίνος και ο Λικίνιος για να εκδώσουν το διάταγμα των Μεδιολάνων;

Ο Λικίνιος και Κωνσταντίνος εξέδωσαν το διάταγμα των Μεδιολάνων με προϋπόθεση το κοινό συμφέρον. Οι συναυτοκράτορες είχαν σκεφτεί ότι η υπογραφή που συνέφερε την ευημερία και την ασφάλεια της Αυτοκρατορίας χωρίς να παραβλέπουν τη λατρεία που ο άνθρωπος όφειλε να αποδίδει στο θείο. Έτσι πίστευαν ότι η θεότητα και η ουράνια δύναμη, όποια και αν ήταν, θα προστάτευε τόσο τους συναυτοκράτορες, όσο και τους υπήκοούς τους. (Ευσέβιος Καισαρείας, Εκκλησιαστική Ιστορία 10,5,4,5).

γ) Το διάταγμα των Μεδιολάνων δημιουργούσε διακρίσεις σε βάρος των πιστών των άλλων

Θρησκειών της αυτοκρατορίας;

Θεωρητικά το διάταγμα των Μεδιολάνων δεν δημιουργούσε διακρίσεις σε βάρος των πιστών των άλλων θρησκειών της αυτοκρατορίας. Ο κάθε υπήκοος θα μπορούσε ελεύθερα να ακολουθεί όποια θρησκεία ήθελε και έκρινε καλύτερη και να λατρεύει το θεό που ήθελε. Στην πραγματικότητα όμως η αύξηση της δύναμης του χριστιανισμού παραγκώνισε τις άλλες θρησκείες.

δ) Πιστεύεις ότι ένα διάταγμα όπως αυτό των Μεδιολάνων το Χρειάζεται η εποχή μας ;

Σήμερα η ανεξιθρησκεία είναι κατοχυρωμένη νομικά και υπάρχει σε ειδικό άρθρο ,στα ανθρώπινα δικαιώματα. Παρόλα αυτά, όμως δεν λείπουν περιστατικά θρησκευτικής βίας ιδιαίτερα σε ομάδες που αποτελούν μειονότητα. Οπότε όπως αυτό των Μεδιολάνων θα μπορούσε να ήταν επίκαιρο και να εξασφαλίσει το σεβασμό στην θρησκευτική ετερότητα (προσωπική άποψη).

Γ. Οι εξελίξεις που δρομολόγησε η έκδοση του διατάγματος των Μεδιολάνων.

ΘΕΜΑΤΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ

α) Ποιες αλλαγές δρομολογούνται μετά το διάταγμα των Μεδιολάνων, σύμφωνα με τα κείμενα στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία; Πιστεύετε ότι αυτές ήταν μόνο θετικές για την εκκλησία;

Μετά το διάταγμα των Μεδιολάνων έγιναν πολλές αλλαγές στην Αυτοκρατορία . Αρχικά έφυγε μέσα από τους ανθρώπους ο φόβος που υπηρετούσαν μια απαγορευμένη θρησκεία. Μπορούσαν να τελούν λαμπρές και πανηγυρικές γιορτές και να ψάλλουν ελεύθερα τους ύμνους τους στις πόλεις ή στην ύπαιθρο, εκεί δηλαδή που κυριαρχούσε ο φόβος και η λύπη , τώρα κυριαρχεί η χαρά. Εκτός όμως από θετικές αλλαγές υπήρχαν και αρνητικές. Οι Επίσκοποι από εκκλησιαστικοί έγιναν δημόσιοι άνδρες. Με την υποστήριξη του Κων/νου και των διαδόχων του και τον πλούτο που αποκόμιζαν από την εκκλησία , τους βοήθησαν να εισέλθουν στην δημόσια και πολιτική ζωή. Έτσι από εκκλησιαστικοί γίνονταν αστικοί πάτρωνες με αποτέλεσμα να χαρακτηρίζονται από φιλοδοξία και εγωισμό (Averil Cameron :Η ύστερη ρωμαϊκή αυτοκρατορία, μετ.Ιωάννα Κράλλη Αθήνα 2000).

B) Η κατάσταση που περιγράφεται στο κείμενο του ιστορικού Ευσέβιου , ποια συναισθήματά του φανερώνει;

Ο ιστορικός Ευσέβιος κάνει φανερά τα αισθήματά του για τις αλλαγές που δρομολογήθηκαν μετά το διάταγμα των Μεδιολάνων. Νιώθει τη χαρά και την ανακούφιση των ανθρώπων που μπορούσαν ελεύθερα να λατρεύουν το θεό αλλά και την ευγνωμοσύνη που βίωναν απέναντι στον ευσεβή βασιλιά Κωνσταντίνο και τα παιδιά του. (Ευσεβίου,εκκλησιαστική ιστορία 10,9,7)

Γ)Πως βοήθησε υλικά την εκκλησία το

διάταγμα των Μεδιολάνων;

Η εκκλησία με το διάταγμα των Μεδιολάνων απέκτησε αρκετό πλούτο. Το κράτος απέκτησε πιο φιλανθρωπικό χαρακτήρα αφού χορηγούσε ένδυση και τροφή στους φτωχούς που βαπτίζονταν. Επίσης επιστράφηκαν οι χώροι λατρείας των χριστιανών και ρυθμίστηκαν τα περιουσιακά ζητήματα. Με ένα νόμο του Κωνσταντίνου η εκκλησία είχε αποκτήσει επισήμως το δικαίωμα να κληρονομεί ακίνητες περιουσίες, γεγονός που αύξησε τον πλούτο της (Averil Cameron: Η ύστερη ρωμαϊκή αυτοκρατορία, Αθήνα, 2000).

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

1) Να αναφέρετε τους κυριότερους σταθμούς της δράσης του Μ. Κωνσταντίνου. (χρησιμοποιώντας στοιχεία από το μάθημα της Ιστορίας)

Ο Μ. Κωνσταντίνος αποτελεί το σημαντικότερο ίσως αυτοκράτορα αφού το Βυζάντιο συνδέει την ύπαρξή του με το έργο και την δράση του. Οι κυριότεροι σταθμοί στη δράση του είναι οι εξής:

Το 313 εκδίδει με το συναυτοκρατορά του Λικίνιο **το διάταγμα των Μεδιολάνων**. Σύμφωνα με αυτό αναγνώρισε το δικαίωμα στους χριστιανούς να ασκούν ελεύθερα την θρησκεία τους και εξίσωσε το χριστιανισμό με τις άλλες θρησκείες, του Ρωμαϊκού κράτους. Οι διωγμοί των Χριστιανών σταμάτησαν εντελώς μόνο όταν ο Κωνσταντίνος έγινε μονοκράτορας το 324.

Το 325 ο Κωνσταντίνος συγκάλεσε στη Νίκαια της Βιθυνίας σύνοδο επισκόπων απ' όλες τις επαρχίες του Οικουμενικού Ρωμαϊκού κράτους. Η σύνοδος ονομάστηκε Α' Οικουμενική Σύνοδος και διατύπωσε τη διδασκαλία της εκκλησίας εναντίον των αιρέσεων και συγκεκριμένα του Αρειανισμού.

Ο Κωνσταντίνος μετέφερε την πρωτεύουσα του Ρωμαϊκού κράτους από τη Ρώμη στο Βυζάντιο. Αυτό έγινε γιατί η Ανατολή διέθετε σε αντίθεση από τη Δύση ακμαίο πληθυσμό και οικονομία. Οι χριστιανοί στους οποίους στηρίχτηκε πολιτικά ο Κωνσταντίνος ήταν πολυπληθέστεροι στην Ανατολή. Οι πόλεις της Ανατολής υπέφεραν από θρησκευτικές συγκρούσεις. Από το βυζάντιο μπορούσε να αποκρούσει τους Γότθους τον Δούναβη και τους Πέρσες στον Ευφράτη. Εξάλλου είχε σημαντική γεωπολιτική θέση αφού βρισκόταν στο σταυροδρόμι της Ασίας ,της Ευρώπης και του Εύξεινου πόντου και Μεσογείου. Έτσι στις 11 Μαΐου το 330 έγιναν τα εγκαίνια της πόλης και πήρε το όνομα **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ**.

2)Να βρείτε στη νομοθεσία των σημερινών κρατών και στις διακηρύξεις των διεθνών οργανισμών αναφορές στην ανεξιθρησκεία.

ΑΡΘΡΟ 13 του Ελληνικού Συντάγματος

Παρ. 1. Η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαραβίαστη . Η απόλαυση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων δεν εξαρτάται από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις του καθενός.

Παρ.2. Κάθε γνωστή θρησκεία είναι ελεύθερη και τα

σχετικά με τη λατρεία τους τελούνται ανεμπόδια με την προστασία των νόμων. Η άσκηση της λατρείας δεν προσβάλλει τη δημόσια τάξη ή τα χρηστά ήθη .Ο προσηλυτισμός απαγορεύεται.

Παρ. 3.Οι λειτουργοί όλων των θρησκειών υπόκεινται στην ίδια εποπτεία της πολιτείας και στις ίδιες υποχρεώσεις απέναντι της, όπως οι λειτουργοί της επικρατούσας θρησκείας.

Παρ. 4.Κανένας δεν μπορεί εξαιτίας των θρησκευτικών πεποιθήσεων, να απαλλαγεί από την εκπλήρωση των υποχρεώσεων προς το κράτος ή να αρνηθεί να συμμορφωθεί προς τους νόμους.

***Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Οικουμενική Διακήρυξη για τα ανθρώπινα
δικαιώματα
Άρθρο 18***

Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της σκέψης , της συνείδησης, και της θρησκείας. Στο δικαίωμα αυτό περιλαμβάνεται η ελευθερία για την αλλαγή θρησκείας, ή πεποιθήσεων όπως και η ελευθερία να εκδηλώνει κανείς τη θρησκεία του ή τις θρησκευτικές πεποιθήσεις, μόνο ή μαζί με άλλους, δημόσια, ή ιδιωτικά, με τη διδασκαλία, την άσκηση, τη λατρεία με την τέλεση θρησκευτικών τελετών.

***Στην ιστοσελίδα
www.myriobiblos.gr/texts/g\jones_greece
υπάρχει το άρθρο του ιστορικού A.M.JONES
Ειδωλολατρία και Χριστιανισμός. Περιγράψτε τη
θρησκευτική κατάσταση που επικρατούσε την
εποχή που εκδόθηκε το διάταγμα των***

Μεδιολάνων.

ΕΙΔΩΛΟΛΑΤΡΕΙΑ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

Την εποχή που εκδόθηκε το διάταγμα των Μεδιολάνων η θρησκευτική κατάσταση ήταν ένα σύστημα χωρίς ειρμό. Αποτελούνταν από λατρείες και δοξασίες που ξεκινούσαν από τον υψηλό πανθεϊσμό και έφταναν ως την πιο χυδαία ζωολατρεία.

Στην κορυφή του πανθέου ήταν, οι επίσημοι θεοί της Ρώμης που είχαν ταυτιστεί με τους Ολύμπιους θεούς του Ολύμπου.

Οι μορφωμένες όμως και πλουσιότερες τάξεις συνδέονταν μαζί τους με συναισθηματικούς και ιστορικούς ή λογοτεχνικούς δεσμούς. Δεν πίστευαν επίσης στην θεότητα των αυτοκρατόρων, τους απέδιδαν απλώς το σεβασμό που ταίριαζε στο αρχηγό του κράτους. Πνευματική παραμυθία έβρισκαν στη φιλοσοφία που είχε γίνει θρησκευτική. Πίστευαν πως το δόγμα προέρχονταν από κάποιο σοφό όπως ο Ερμής ή ο Τρισμέγιστος. Επίσης υπήρχαν οι Νεοπλατωνιστές και οι Νέοι Πυθαγόρειοι που θεωρούσαν κακό τη ύλη και το σώμα τάφο, περιμένοντας την σωτηρία από το μυστηριώδες εν. Σε πολλές περιπτώσεις επίσης πίστευαν στην σύνδεση της φιλοσοφίας με την μαγεία και την αστρολογία.

Από την άλλη οι κατώτερες τάξεις, ο όχλος πίστευε σ' ένα κυκεώνα από τοπικές θρησκείες. Οι Αιγύπτιοι λάτρευαν τους ζωόμορφους θεούς τους, στη Συρία και τη Β. Αφρική τοπικούς Βάαλ και Ασάρτες. Στην Έμεσα λάτρευαν μια πέτρα, στους Θράκες

λατρεύονταν έφιπποι θεοί, στην Ιλλυρία ο Ανίκητος Ήλιος,στις Κελτικές χώρες λάτρευαν τους θεούς των ποταμών των πηγών των δασών.

Μεταξύ του φιλοσοφικού πανθεϊσμού της αριστοκρατίας και των τοπικών λατρειών του όχλου βρίσκονταν οι μυστηριακές θρησκείες. Ήταν μυστικές θρησκείες, αποκαλύπτονταν μόνο τους μνημένους. Αυτές ενδιαφέρονταν για μια μέλλουσα ζωή και προσπαθούσαν να ανακουφίσουν από την αμαρτία. Τέτοιες ήταν η λατρεία της Μεγάλης Μητρός του συζύγου της Άπτεως στη Δύση, της Ίσιδος και του Όσιρι καθώς και του Μίθρα στη Μ. Ασία.

Εκείνο που πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα είναι πως ήταν μια εποχή έντονα θρησκευτική. Οι άνθρωποι απέδιδαν την τύχη τους στους θεούς και προσπαθούσαν να κερδίσουν την εύνοιά τους. Πίστευαν επίσης σε μια μέλλουσα ζωή πέρα του τάφου. Οι Ρωμαίοι ασκούσαν αστυνομική εποπτεία πάνω στις θρησκείες. Η επίσημη θρησκεία τους είχε συνυμφαθεί με την δημόσια και κοινωνική ζωή.

Σ' αυτές τις συνθήκες εμφανίστηκε ο Χριστιανισμός .Έμοιαζε με τις μυστηριακές θρησκείες αλλά είχε και μια διαφορά* οι πιστοί δεν δέχονταν να προσκυνήσουν άλλους θεούς. Έτσι ο χριστιανισμός έγινε αντιπαθείς στους ειδωλολάτρες. Πρώτος ο Δέκιος προσπάθησε το 250 να ξεριζώσει το χριστιανισμό. Ακολούθησαν μια σειρά διωγμών μέχρι που εκδόθηκε το **ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΤΩΝ ΜΕΔΙΟΛΑΝΩΝ** για να αναγνωριστεί ο **ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ** ως θρησκεία που οι πιστοί μπορούν να πιστεύουν ελεύθερα.

ΚΕΙΜΕΝΑ

A. ΤΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΤΩΝ ΜΕΔΙΟΛΑΝΩΝ

1. Επειδή από παλιά κιόλας σκεφτόμασταν ότι δεν πρέπει ν' αρνούμαστε την ελευθερία της θρησκείας, αλλά πρέπει να δοθή εξουσία στην σκέψι και στη βούλησι του καθενός να επιμελήται τα θεία πράγματα όπως ο ίδιος θέλει, είχαμε διατάξει και για τους Χριστιανούς να μπορούν να τηρούν την πίστι της επιλογής των και της θρησκείας των.

2. επειδή όμως στο κείμενο εκείνο, με το οποίο τους δόθηκε η ελευθερία αυτή, αποδείχτηκε σαφώς ότι είχαν προστεθή πολλές και διαφορετικές απόψεις, γι' αυτό ίσως μετά από λίγο μερικοί παρεμποδίζονταν από τον τρόπο ζωής εκείνο.

3. Όταν από καλή τύχη εγώ ο Αύγουστος Κωνσταντίνος κι εγώ ο Αύγουστος Λικίνιος συναντηθήκαμε στο Μεδιολάνο και συζητήσαμε όλα όσα αφωρούσαν στην ωφέλεια και τη χρησιμότητα του κοινού, ανάμεσα στ' άλλα που μας φαίνονταν ότι θα είναι πολύ ωφέλιμα σε όλους, κρίναμε ότι πρέπει να δώσουμε προτεραιότητα σ' εκείνα στα οποία περιλαμβάνονταν η ευλάβεια και το σέβας προς το θείο, δηλαδή να δώσουμε και στους Χριστιανούς και σ' όλους ελεύθερη επιλογή του ν' ακολουθούν όποια θρησκεία θελήσουν, ώστε, ο, τι θείο και ουράνιο πράγμα υπάρχει τέλος πάντων, να καταστή δυνατόν να είναι ευμενές σ' εμάς και σ' όλους όσοι διατελούν κάτω από την εξουσία μας.

4. Με υγιές λοιπόν και ορθότατο σκεπτικό θεσπίσαμε τη βούλησι αυτή• σε κανέναν απολύτως να μην

αρνούμαστε την εξουσία να επιλέγη και ν' ακολοθή τον τρόπο ζωής η θρησκεία των Χριστιανών, και να δοθή στον καθένα η εξουσία να δίνη τη διάνοιά του στη θρησκεία εκείνη την οποία ο ίδιος νομίζει ότι του ταιριάζει• για να μπορεί το θείο να μας προσφέρει σε όλα τη συνηθισμένη φροντίδα και καλοκαγαθία του.

5. και ήταν φυσικό ν' αποφασίσουμε να τα γράψουμε αυτά, ώστε, αφού αφαιρεθούν εντελώς οι επιλογές, που περιέχονται μέσα στα κατά το παρελθόν σταλμένα προς την αφοσίωσί σου γράμματά μας τα σχετικά με τους Χριστιανούς, {και όσα φαίνονται ότι είναι πολύ σκαιά και ξένα προς την πραότητα μας, αυτά ν' αφαιρεθούν}, στο εξής ο καθένας απ' αυτούς που κάνουν την ίδια επιλογή, να έχουν δηλαδή τη θρησκεία των Χριστιανών, να κάνη αυτό ακριβώς ελευθέρως και απλώς, χωρίς καμμιά ενόχλησι.

6. κρίναμε δε ότι αυτά πρέπει να τα δήλωσουμε πληρέστατα στην επιμέλειά σου, για να ξέρης ότι εμείς δώσαμε στους Χριστιανούς ελεύθερη κι απόλυτη την εξουσία ν' ασκούν τη θρησκεία τους.

7. επειδή η αφοσίωσί σου βλέπει ότι αυτό ακριβώς το χαρίσαμε σ' αυτούς εξ ολοκλήρου, «κατανοεί» ότι η εξουσία ν' ασκούν τον τρόπο ζωής και την θρησκεία {τους} που θέλουν δόθηκε και σ' άλλους, πράγμα που είναι φανερό ότι γίνεται, για να ηρεμήσουν οι καιροί μας • για να έχη ο καθένας την εξουσία να επιλέγη και ν' ακολουθή όποια «θρησκεία» θέλει. κι αυτό το κάναμε, για να μη νομισθή από καμμιά τιμή και θρησκεία ότι εμείς τη μειώσαμε σε κάτι.

8. Θεσπίζουμε δε ειδικά για τους Χριστιανούς εκτός από τα άλλα και τούτο• τους χώρους των, όπου πρώτα συνήθιζον να συναθροίζωνται, για τους

οποίους και στα γράμματα που έχουν σταλή {παλιότερα} προς την αφοσίωσί σου υπήρξε κατά το παρελθόν άλλη διατύπωση, αν μερικοί φαίνονται ότι τους αγόρασαν η από το δικό μας ταμείο η από κάποιο άλλο, να τους επιστρέψουν στους ίδιους Χριστιανούς χωρίς χρήματα και χωρίς καμιά απαίτησι του αντιτίμου των, αφού απορριφθή κάθε αμέλεια και αμφισβήτησι• κι αν μερικοί έτυχε να πάρουν τέτοιους χώρους σα δώρο, τα ταχύτερο να τους επιστρέψουν στους ίδιους τους Χριστιανούς.

9. έτσι ώστε, αν αυτοί που τους αγόρασαν η εκείνοι που τους πήραν σα δωρεά ζητούν κάτι από την καλοκαγαθία μας, να προσέλθουν στον τοπικό δικαστικό έπαρχο, για να ληφθή και γι' αυτούς πρόνοια από την δική μας επιείκεια. όλοι αυτοί οι χώροι πρέπει να παραδοθούν πάραυτα στο σώμα των Χριστιανών με τη φροντίδα σου χωρίς καμμία χρονοτριβή.

10. κι επειδή έγινε γνωστό ότι οι ίδιοι Χριστιανοί είχαν όχι μόνο τους χώρους εκείνους, όπου συνήθιζαν να συναθροίζωνται, αλλά και άλλους που ανήκαν όχο στον καθένα απ' αυτούς αλλά στην ιδιοκτησία του σώματός των, δηλαδή των Χριστιανών, όλους αυτούς τους χώρους σύμφωνα με τον προειρημένο νόμο, χωρίς καμμία απολύτως αμφισβήτησι, θα διατάξης να τους επιστρέψουν στους ίδιους τους Χριστιανούς, δηλαδή στο σώμα και στη σύνοδό τους• και να τηρηθή φυσικά η προειρημένη τακτική• αυτοί δηλαδή που θα τους επιστρέψουν χωρίς αντίτιμο, όπως είπαμε προηγουμένως, να μπορούν να ελπίζουν την αποζημίωσί τους εκ μέρους της καλοκαγαθίας μας.

11. σ' όλ' αυτά οφείλεις να προσφέρεις στο προειρημένο σώμα των Χριστιανών τη φροντίδα σου με πολλή δύναμι, για να εφαρμοσθή η διαταγή μας το ταχύτερο, ώστε και στο θέμα αυτό χάρι στην επιείκειά μας να ληφθή πρόνοια για την κοινή και δημόσια ηρεμία.

12. διότι, όπως λέχθηκε και παραπάνω, μ' αυτό το σκεπτικό «θέλουμε» η θεία φροντίδα που μας περιβάλλει, της οποίας πείρα λάβαμε ήδη σε πολλές καταστάσεις, να μας μείνη σίγουρη για πάντα.

13. Για να καταστή δε δυνατόν η διατύπωση αυτής της νομοθεσίας μας και καλοκαγαθίας να έρθη εις γνώσι όλων, είναι ευνόητο ότι, πριν από το δικό σου διάταγμα, θα δημοσιεύσεις παντού και θα φέρεις εις γνώσι όλων αυτό το γράμμα μας, ώστε να μην καταστή δυνατόν να μείνη κρυμμένη από κανέναν η νομοθεσία της καλοκαγαθίας μας αυτής.

ΠΗΓΗ: <http://www.romfea.gr/arthra-aporseis/15656-2013-02-15-11-56-02>

Β. Τι οδήγησε στην έκδοση του διατάγματος των Μεδιολάνων;

Κείμενα

1. «...Η εκκλησία κήρυσσε στους κόλπους της την ισότητα. Μια ομάδα στην οποία δεν υπήρχε "ούτε δούλος ούτε ελεύθερος" πιθανόν φάνταζε ουτοπική η ανατρεπτική σε έναν αριστοκράτη. Αλλά σε μια εποχή που τα σύνορα ανάμεσα στον επιτυχημένο απελεύθερο και τον ξεπεσμένο συγκλητικό δεν ήταν

πλέον τόσο δυσδιάκριτα, μια θρησκευτική ομάδα μπορούσε να κάνει το τελειωτικό βήμα και να τα αγνοήσει». (Peter Brown «Ο κόσμος της ύστερης αρχαιότητας 150-750 μ. Χ.» μετ. Ελ. Σταμπόγλη, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1998, σελ. 72)

2. «...(Η μεταστροφή) του Κωνσταντίνου άρχισε σε μικρή κλίμακα, όταν υπό τον έλεγχο του βρίσκονταν μόνο οι λιγότερο εκχριστιανισμένες δυτικές επαρχίες και κορυφώθηκε μετά το 324, όταν τα πυκνοκατοικημένα από χριστιανούς εδάφη της Μικράς Ασίας προσαρτήθηκαν στην αυτοκρατορία του. Οι συνέπειες της ήταν καθοριστικές. Ο Κωνσταντίνος θα μπορούσε να ήταν απλώς ένας "θεοφοβούμενος" αυτοκράτορας, που, για δικούς του λόγους, επεδείκνυε ανοχή προς τους χριστιανούς: είχαν υπάρξει πολλοί τέτοιοι αυτοκράτορες κατά τον 3^ο αιώνα (ένας μάλιστα, ο Φίλιππος (244-49), είχε θεωρηθεί κρυπτοχριστιανός). Έγινε ο αυτοκράτορας που ξέρουμε από τους λόγους και τα διατάγματα του: ένας εστεμμένος χριστιανός Απολογητής. Έβλεπε τον εαυτό του και την αποστολή του ως χριστιανού και την αποστολή του ως χριστιανού αυτοκράτορα μέσα από το φως της χριστιανικής ερμηνείας την οποία πρόσφεραν στον μέσο μορφωμένο άνθρωπο οι χριστιανοί Απολογητές της εποχής. Με το να γίνει χριστιανός, ο Κωνσταντίνος διακήρυττε δημόσια πως έσωζε τη ρωμαϊκή αυτοκρατορία- επιπλέον, με το να συγχρωτίζεται με επισκόπους πίστευε ειλικρινά ότι είχε προσχωρήσει στον κύκλο του «αληθινού» πολιτισμού, γυρίζοντας την πλάτη του στους άξεστους που είχαν επιτεθεί προσφάτως κατά της

εκκλησίας». (Peter Brown «Ο κόσμος της ύστερης αρχαιότητας 150-750 μ. Χ.» σ. 74)

Γ. Το διάταγμα

Κείμενο

3. «Όταν εγώ ο Αύγουστος Κωνσταντίνος και εγώ ο Αύγουστος Λικίνιος είχαμε την ευτυχία να συναντηθούμε στα Μεδιόλανα, συζητήσαμε για όλα τα σχετικά με το κοινό συμφέρον...Πρώτο και κύριο αποφασίσαμε να εξασφαλιστεί η τιμή και ο σεβασμός προς το θείο. δηλαδή να δώσουμε και στους χριστιανούς και σε όλους τη δυνατότητα να επιλέγουν ελεύθερα ποια θρησκεία θέλουν, ώστε, όποια κι αν είναι η θεότητα και η ουράνια δύναμη, να προστατεύει και μας και τους υπηκόους μας. Κρίναμε λοιπόν πολύ σωστό και ορθό να τηρήσουμε τέτοια πολιτική, ώστε σε κανένα να μην αρνηθούμε την ευκαιρία να αφοσιωθεί είτε στη θρησκεία των Χριστιανών είτε σ' οποιαδήποτε άλλη θρησκεία νομίζει πως του ταιριάζει καλύτερα...». (Ευσέβιος Καισαρείας, Εκκλησιαστική Ιστορία 10, 5, 4-5)

Δ. Οι εξελίξεις που δρομολόγησε η έκδοση του διατάγματος των Μεδιολάνων

Κείμενα

4. «...Έφυγε από τους ανθρώπους κάθε φόβος που προερχόταν από αυτούς οι οποίοι προηγουμένως τους καταπίεζαν, τελούσαν λαμπρές και πανηγυρικές γιορτές, όλα ήταν γεμάτα από φως, έβλεπαν γύρω

τους όλοι, που προηγουμένως ήταν στενοχωρημένοι, γελαστά πρόσωπα. Όλοι μαζί έψαλαν ύμνους στις πόλεις και στην ύπαιθρο, πρώτα στον Θεό που βασιλεύει παντού, γιατί αυτό τώρα είχαν μάθει, και έπειτα ευγνωμονούσαν τον ευσεβή βασιλιά (Κωνσταντίνο) και τα αγαπημένα στο Θεό παιδιά του». (Ευσέβιου: Εκκλησιαστική Ιστορία 10,9, 7)

5. «... Ένα από τα εντυπωσιακά χαρακτηριστικά των μέσων και του τέλους του τέταρτου αιώνα είναι η εξέλιξη των επισκόπων ως δημοσίων ανδρών. Ο Κωνσταντίνος βρήκε μια Εκκλησία ήδη οργανωμένη σε επισκοπική ιεραρχία, και με το δικό της ισχυρό δίκτυο επικοινωνιών. Με την αυτοκρατορική υποστήριξη της Εκκλησίας και το σεβασμό που υιοθέτησαν απέναντι στους επισκόπους ο Κωνσταντίνος και οι διάδοχοί του —τουλάχιστον απέναντι σε αυτούς που ενέκριναν-, οι επίσκοποι με τη σειρά τους μπόρεσαν να εισέλθουν στη δημόσια και μερικές φορές, και στην πολιτική ζωή. Αυτή η τάση ενισχύθηκε ακόμη περισσότερο από τον αυξανόμενο πλούτο της Εκκλησίας, η οποία σύμφωνα με ένα νόμο του Κωνσταντίνου είχε αποκτήσει επισήμως το δικαίωμα να κληρονομεί ακίνητες περιουσίες. Ένας τοπικός επίσκοπος λοιπόν μπορούσε να βρεθεί να έχει στη διάθεση τον σημαντικό εκκλησιαστικό πλούτο και να περιβληθεί το ρόλο του αστικού πάτρωνα». (Averil Cameron: Η ύστερη ρωμαϊκή αυτοκρατορία, μετ. Ιωάννα Κράλη, Καρδαμίτσας, Αθήνα 2000)

ΠΗΓΗ: <http://users.sch.gr/npavlou/piges.htm>

Ανάλυση πηγών σχετικά με την Εικονομαχία (βυζαντινές και σύγχρονες πηγές)

<<ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑ>>

παρουσίαση: ΝΙΚΟΛΑΚΑΚΗ ΟΛΓΑ

Εικονομαχία ονομάζεται μια μεγάλη πνευματική κίνηση που αφετηρία της είναι ένα θεολογικό-λατρευτικό ζήτημα σχετικά με την χρήση των αγίων εικόνων. Η κίνηση αυτή εκδηλώθηκε από μέρος του Λέοντα του Γ' του Ίσαυρου που αμφισβήτησε την παράδοση της Χριστιανικής θρησκείας, δηλαδή να λατρεύουν το πρόσωπο που απεικονίζεται.

Οι 2 πρώτοι Ίσαυροι δεν κήρυξαν μια δικιά τους θεωρία για τα ζητήματα της εκκλησίας αλλά δέχτηκαν μόνο την πολιτική τους και ό,τι κυκλοφορούσε στις ανατολικές επαρχίες της Μ.Ασίας. Στις επαρχίες αυτές οι κάτοικοι συντηρούσαν την αντίληψη ότι ο Χριστιανισμός θα έπρεπε να ξαναγυρίσει στην απλότητα. Εκτός από τους ανθρώπους που πίστευαν την παραπάνω εκδοχή, ήταν και οι χιλιάδες οπαδοί των αιρέσεων που καταδίκαζαν τις εικόνες. Η Μ.Ασία μετά από έναν αιώνα που επικράτησε το Ισλάμ άρχισε να επηρεάζεται από τις ανεικονικές αντιλήψεις, με αυτό να έχει ως αποτέλεσμα να

καλλιεργηθούν ευκολότερα εικονομαχικές ιδέες.

<<ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΗ>>

(726-787)

Για την πρώτη φάση (726-787) δεν ξέρουμε πως κατάφερε ο Λέων ο Γ' να επιτεθεί εναντίον των εικόνων. Πιστεύεται ότι η κίνησή του οφείλεται στο διάταγμα που δημοσίευσε καταδικάζοντας τις άγιες εικόνες, χωρίς όμως να επιβάλλει την κατάργησή τους.

Οι λόγοι οι οποίοι συνόδευσαν την πρώτη φάση είναι δύο:

- ☐ κυριότερος λόγος ήταν η απομάκρυνση της εικόνας του Χριστού του Αντιφωνητή από την Χαλκή πύλη
- ☐ δεύτερος λόγος ήταν η κοινοποίηση των εικονομαχικών σχεδίων του Λέοντα του Γ' στον πατριάρχη Γερμανό ο οποίος τα αρνήθηκε. Βέβαια τα αρνήθηκε δικαιολογώντας ότι ο ίδιος δεν μπορεί να τα εγκρίνει χωρίς να γίνει συνέλευση των συνόδων και παραιτήθηκε (729) Ο αυτοκράτορας ανεβάζει άλλων πατριάρχη στον θρόνο, τον Αναστάσιο (730) ο οποίος έβαλε την υπογραφή του στο πρώτο διάταγμα εναντίον των εικόνων.

Οι αποφάσεις του Λέοντα του Γ' οδήγησαν σε σφοδρές αντιδράσεις που εξελίχθηκαν σε πραγματικές επαναστάσεις. Οι επαναστάσεις αυτές είναι 1.<<η στάση των κατωτικών μερών >>και 2.<< η αντιφορολογική ανταρσία στις βυζαντινές κτήσεις

της Ιταλίας>>.Ο Λέων κατέπνιξε την ανταρσία και επέβαλλε κεφαλικό φόρο στις σικελικές και νοτιοϊταλικές κτήσεις της εκκλησίας.

Ο θεματικός στρατός και στόλος ανακήρυξε αυτοκράτορα κάποιον Κοσμά ,για να καθαιρέσει τον εικονομάχο Λέοντα Γ' και να ανεβάσουν στον θρόνο τον εικονόφιλο Κοσμά. Όμως ο Λέων εξουδετέρωσε τον στόλο του και σκότωσε τον Κοσμά.

Ο πάπας Γρηγόριος ο Γ' συγκάλεσε σύνοδο και αφόρισε τους εικονομάχους (731). Ο αυτοκράτορας αντέδρασε αποφασιστικά και τιμώρησε την Ρώμη αφαιρώντας της τις εκκλησίες της Καλαβρίας, της Σικελίας και ολόκληρου του Ιλλυρικού.

Η κρίση έγινε εντονότερη στη βασιλεία του Κωνσταντίνου Ε' όπου η εικονομαχία πήρε αντιμοναχικό χαρακτήρα (καταδιώχθηκαν με σκληρότητα οι μοναχοί και τα μοναστήρια.

Το κυριότερο μέτρο που πήρε ο δεύτερος Ίσαυρος είναι η σύγκληση μιας συνόδου το 754 στο ανάκτορο της Ιερειας (ασιάτικη ακτή του Βοσπόρου). Αυτή καθιέρωσε τις απόψεις των εικονομάχων σαν επίσημες απόψεις της εκκλησίας και του κράτους. Από τότε ξέσπασε ο έντονος διωγμός εναντίον των εικόνων και των οπαδών της λατρείας τους και προπάντων των μοναχών.

Η πρώτη φάση τερματίζεται με τη σύνοδο της Νίκαιας το 787 ή με τη Ζ' οικουμενική σύνοδο που αναστήλωσε τις εικόνες. Η σύγκλησή της οφείλεται στην Ειρήνη την Αθηναία που το 784 είχε ανεβάσει στον πατριαρχικό θρόνο τον εικονόφιλο Ταράσιο .

Ένας μέγας δογματικός αντίπαλος της εικονομαχίας ήταν ο Ιωάννης ο Δαμασκηνός ο οποίος πολέμησε εναντίον του Λέοντα του Γ'.

<<Δεύτερη φάση >>

815-843

Η φάση αυτή άρχισε με πρωτοβουλία του Λέοντα του Ε'. Το 815 συγκάλεσε σύνοδο στις Βλαχέρνες και ξανάφερε σε ισχύ τις αποφάσεις τις Ιέρειας και αφόρισε τους εικονολάτρες.

Ένας από τους διαλεκτούς εικονομάχους ήταν ο Θεόφιλος, σε αντίθεση με τη γυναίκα του που ήταν κρυφή ειδωλολάτρισσα. Έτσι, όταν πέθανε ο Θεόφιλος και την διοίκηση του κράτους την ανέλαβε η Θεοδώρα πέτυχε με δική της ενέργεια να συγκλήθει στην Κωνσταντινούπολη, σύνοδος του 843(11 Μαρτίου) και έφερε σε ισχύ τις αποφάσεις της Ζ' οικουμενικής συνόδου το 787. Εκτότε η μέρα αυτή εορτάζεται ως Κυριακή της Ορθοδοξίας. Στη δεύτερη αυτή περίοδο αναδεικνύεται ως μαχητική προσωπικότητα ο ηγούμενος της μονής του Στουδίου , Θεόδωρος Στουδίτης.

ΤΑ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΑ ΠΕΡΙΓΡΑΦΟΥΝ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΠΗΓΕΣ(ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΗΓΩΝ)

1

Μέσα από την πηγή του Θεοφάνους Έτος 722-723 μ.Χ μας αναφέρει ότι ένας εβραίος μάγος που ήταν πολίτης της Λαοδικείας συνάντησε τον Ιζίδ , χαλίφης των Αράβων, που του ανήγγειλε ότι θα βασίλευε για 40 χρόνια στους Άραβες αν κατέστρεφε τις άγιες εικόνες που βρίσκονταν στις χριστιανικές εκκλησίες. *Το απόσπασμα αυτό θα λέγαμε πως αντιστοιχεί στην καταστροφή , απομάκρυνση των άγιων εικόνων.*

Γα να πετύχει ο Ιζίδ τον σκοπό του, προσπάθησε να διαδώσει ένα διάταγμα στους λαούς. Όμως, εξαιτίας του πρόωρου θανάτου του, το διάταγμα δεν διαδόθηκε σε όλους τους λαούς.

Με αυτό τον τρόπο κάποιοι λαοί δεν υποτάχθηκαν υπό τις αποφάσεις του Ιζίδ.

Επίσης, επειδή ο Λέοντας ο Γ'(717-741), βρίσκονταν στην ίδια κακοδοξία με τον Ιζίδ βρήκε πονηρά έναν πρώην χριστιανό, τον Βησήρ που είχε απαρνηθεί τη χριστιανική πίστη και αποδέχθηκε τα δόγματα των Αράβων. Επειδή ο Βησήρ ήταν υπάκουος και έφερνε εισπέρας τα συμφέροντά του απέναντι στην κακοδοξία, ο Λέοντας τον τίμησε. Τότε ο άντρας αυτός έγινε σύμμαχος του βασιλιά προς την καταστροφή των εικόνων. *Το γεγονός αυτό έχει άμεση σχέση με τις επιθέσεις που δέχθηκε ο Λέοντας ο Γ' από εικονόφιλους όπως ο Ιωάννης ο Δαμασκηνός και ο Κοσμάς.*

2

Μέσα από την πηγή του Θεοφάνους των ετών 723-724 μ.Χ μας αφηγείται την ιστορία του Πάπα Στέφανου. Ο Στέφανος υπέφερε πολλά δεινά από τον Αστόλφο που ήταν ρήγας -βασιλιάς των Λομβαρδών. Έτσι ο Στέφανος ζήτησε καταφύγιο στους Φράγκους την εποχή του Πιπίνου που ήταν αρχιθαλαμηπόλος και έξαρχος όλων των θεμάτων του κράτους των Φράγκων. Ζήτησε καταφύγιο γιατί ο ρήγας που βασίλευε κληρονομικά, ενδιαφέρονταν μόνο για το φαί και το ποτό. Επίσης την 1 Μαΐου οι κάτοικοι του έδιναν δώρα, τον τιμούσαν και του έλεγαν λόγια ευχάριστα σε αντάλλαγμα δώρα προς αυτούς. Έτσι, με την σκληρότητα και την αναισθησία που έδινε ο Αστόλφος αναγκάστηκε ο Στέφανος να μεταφερθεί στους Φράγκους. Όταν έφτασε στους Φράγκους χειροτόνησε τον Πίπινο κάνοντάς τον τον επόμενο ρήγα και αυτή τη φορά όχι κληρονομικά. Αργότερα ο Πίπινος εντάχθηκε στο πλήθος που τον ακολουθούσε και σκότωσε τον Αβδεραχμάν (έξαρχος του έθνους) καθώς και πολυάριθμους εχθρούς του στον ποταμό Ηριδανό. Με αυτό τον τρόπο ο Στέφανος κατάφερε να τον απαλλάξει από τον όρκο στον ρήγα προχωρώντας στην κουρά του προκατόχου του.

3

Μέσα άπο την πηγή του Θεοφάνους των ετών 724-725 μ.Χ αναφέρονται τα κατορθώματα του Λέοντα του Γ'. Συγκεκριμένα: άρχισε να εκδίδει διαγγέλματα σχετικά με την καθαίρεση των άγιων εικόνων. Όταν ο Πάπας της Ρώμης το έμαθε παρακράτησε τους όρους της Ιταλίας και της Ρώμης και έγραψε στον Λέοντα μια δογματική επιστολή στην οποία ανέφερε ότι ένας βασιλιάς δεν πρέπει να εκδίδει διαγγέλματα σχετικά για την πίστη και ούτε να μετατρέπει τα παλαιά δόγματα της εκκλησίας. Το περιστατικό αυτό σύμφωνα με το πρωτότυπο μας θυμίζει την υποκίνηση των δύο επαναστάσεων άπο τον Πάπα Γρηγόριο (1 στάση:<<των κατωτικών μερών >>2 στάση <<αντιφορολογική ανταρσίαστις βυζαντινές κτήσεις>>).

4

ΠΗΓΗ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ ΕΤΟΣ 787-788

Το έτος 787-788 ο αγιώτατος αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, πήγε στη Νίκαια και έγινε η οικουμενική σύνοδος. Εκεί η καθολική εκκλησία απέκτησε και πάλι την παλαιά της αίγλη. Αποκήρυξε τη νέα αίρεση και αναθεμάτισε τους 3 ψευδοπατριάρχες: τον Κωνσταντίνο, τον Αναστάσιο και τον Νικήτα. Έτσι, οι βασιλείς και οι επίσκοποι κατέλαβαν τις θέσεις τους στη Μαγναύρα που διαβάστηκε ο συνοδικός τόμος και υπογράφηκε από το βασιλιά και τη μητέρα. Επικυρώνοντας λοιπόν έτσι την αληθινή πίστη και τα αρχαία δόγματα των αγίων πατέρων απέλυσαν τους ιερείς αφού τους αντάμειψαν. Με αυτόν τον τρόπο ειρήνευσε η εκκλησία του Θεού. Το κομμάτι αυτό συμφωνεί στην τερμάτιση της πρώτης φάσης με την Ζ' οικουμενική σύνοδο η οποία συγκλήθηκε με πρωτοβουλία της Ειρήνης της Αθηναίας (780-802)και αποκατέστησε τις εικόνες διευκρινίζοντας πως οι εικόνες θα είναι μόνο για τιμητική προσκύνηση.

ΙΩΣΗΦ ΓΕΝΕΣΙΟΣ 13(ΠΕΡΙ ΒΑΣΙΛΕΩΝ)

...Ένας καλόγερος, ο Σαββάτιος, όταν του προσφέρθηκαν κάποια δώρα από τον αυτοκράτορα, αφού ο χρησμός του ήταν αληθινός, τα αρνήθηκε λέγοντας ότι ο αυτοκράτοράς του ήταν ανάξιος να φοράει την αλουργίδα (δηλ.την πορφύρα) και ότι ήταν ειδωλολάτρης όσο συνέχιζε να ανέχεται την προσκύνηση των εικόνων που καθιερώθηκε από την σεβαστή Ειρήνη και τον πατριάρχη Ταράσιο. Έτσι ο Σαββάτιος είπε στο Λέοντα πως ο Θεός θα καταστρέψει τη βασιλεία του εκτός αν αυτός καταστρέψει τις εικόνες. Ο αυτοκράτορας αφού έμεινε έκπληκτος κάλεσε τον Θεόδοτο και του γνωστοποίησε την προφητεία του μοναχού. Ο Θεόδοτος για να πετύχει τον σκοπό του είπε στον αυτοκράτορα ότι στην περιοχή Μαυριανου υπήρχε και άλλος ένας μοναχός που έλεγε παράδοξα πράγματα και διαφημιζονταν σαν άγιος Αντώνης. Μετά απο αυτές τις πονηρές σκέψεις, ο Θεόδοτος απευθύνθηκε στον Σαββάτιο λέγοντάς του ότι την επόμενη νύχτα θα του έφερνε τον αυτοκράτορα να συζητήσουν κάποια θέματα. Επίσης του πρόσταξε να πεί στον βασιλιά ότι είναι καταραμένος και ότι πρόκειται να πεθάνει σύντομα αν δεν ευθυγραμμιστεί το εικονομαχικό δόγμα του Λέοντα του Ίσαυρου. Σε περίπτωση που το δεχτεί να του έλεγε ότι θα βασίλευε για 72 χρόνια. Με αυτές του τις κινήσεις ,ο Θεόδοτος κατάφερε να εκμεταλλευτεί το δόγμα του Λέοντα προς δικό του όφελος. Την επόμενη νύχτα, όπως είχε οργανώσει ο Θεόδοτος, ο αυτοκράτορας και ο Κασσιτεράς επισκέπτηκαν τον Σαββάτιο. Ο Σαββάτιος τους εξήγησε την κατάσταση και χωρίς δισταγμό ο αυτοκράτορας συμφώνησε στην πρότασή του. *Μέσα από την πηγή είναι εμφανές οι ομοιότητες που έχει με την πηγή του Θεοφάνους των ετών 722-723 όπως η άρνηση των δώρων από τον αυτοκράτορα, η απόφαση να δεχτούν την κατάργηση/καταστροφή των εικόνων κ.α.Βέβαια εκτός από τις*

ομοιότητες υπάρχουν μερικές αλλαγές στα ονόματα των πρωταγωνιστών π.χ πριν είχαμε τον Ιζίδ και τώρα έχουμε τον Θεόδοτο, πριν είχαμε τον Βησήρ και τώρα έχουμε τον Σαββάτιο. Επίσης θα λέγαμε πως υπάρχουν μερικές επιπλέον πληροφορίες όπως το όλο σχέδιο του Θεόδοτου για να είναι απολύτως σίγουρος ότι ο αυτοκράτορας θα δέχονταν την κακή απόφαση.

14

ΙΩΣΗΦ ΓΕΝΕΣΙΟΣ 14.(ΠΕΡΙ ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ)

Μετά την συνάντηση που είχαν ο Σαββάτιος και ο αυτοκράτορας, ο αυτοκράτορας διέταξε την κατάργηση των εικόνων. Αντίθετα με την απόφαση που είχε πάρει, ο πατριάρχης Νικηφόρος προσπαθούσε σκληρά να τον μεταπείσει. Όμως αντί ο αυτοκράτορας να καταλάβει τι του ζητούσε, επέμενε να συμφωνήσει ο Νικηφόρος, πράγμα που δεν έγινε. Έτσι ο Νικηφόρος δέχθηκε εξορία. Καθώς ο εξορισμένος απομακρύνονταν από την πόλη, ομολογητής Θεοφάνης του αγρού, επειδή ήταν μεγάλος θαυμαστής του, ήθελε έστω και για μία φορά να του ευχηθεί. Όταν λοιπόν τον συνάντησε στον δρόμο, ο Νικηφόρος έσκυψε τον αυχένα του, σήκωσε τα χέρια του και του έδωσε τις ευχές του. Εκείνη την στιγμή οι συνταξιοδότες ρώτησαν τον Νικηφόρο σε ποιόν δεσπότη σήκωσε τα χέρια του. Τότε ο Νικηφόρος τους απάντησε: <<Στον όσιο πατέρα >>. Όμως αυτό το πιστεύω του τον τιμώρησε με πολλά βάσανα.

15

ΙΩΣΗΦ ΓΕΝΕΣΙΟΣ 15(ΠΕΡΙ ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ)

Αυτή η πηγή δεν αφορά όπως οι άλλες περιστατικά με βάση την εικονομαχία, αλλά μας ξεκαθαρίζει τον χαρακτήρα και τις λειτουργίες του Λέων.

Συγκεκριμένα, ο Λέων είχε νεανικό ενθουσιασμό και κατελήφθη

απο την οίηση του αήττητου έτσι ώστε να αποδειχθεί αλαζονικότερος και να φτάσει στο σημείο της απανθρωπιάς. Ήταν δηλαδή φοβερός και ως προς τις διαθέσεις και ως προς τις πράξεις του. Έμενε πιστός στην αυστηρότητα, στη δυσκαμψία και στην αγριότητα του. Σε μερικές περιπτώσεις όταν κάποιος έπραττε μικρά παραπτώματα τους τιμωρούσε κόβοντας τους το ένα χέρι, πόδι, και οποιοδήποτε μέλος του σώματός τους, και μετέπειτα τους έβαζε να περπατάνε στις κεντρικές λεωφόρους για πολλές μέρες. Μέσα από τα παραπάνω παραδείγματα ο Λέων κατάφερε να γίνει μισητός στους υπηκόους του. Μια μέρα ένας υπήκοος που ήταν επικεφαλής στο ανακτορικό κλήρο αφέθηκε να διαβάσει μία φράση του Ησαΐα. Όταν την διάβασε έτρεξε στον Λέοντα και του είπε: <<Λάβε υπόψη σου την αλήθεια και θέσπισε αυτό το είδος της λατρείας χωρίς να εντυπωσιάζεσαι από την λατρεία των εικόνων>>. Έτσι με τα λόγια αυτά του μετέδωσε τον ιό της εικονομαχίας για την οποία κακοποιούσε ευσεβείς και βασάνιζε πολλούς.

21

ΙΩΣΗΦ ΓΕΝΕΣΙΟΣ 21(ΠΕΡΙ ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ)

...Ο Λέων ισχυρίζονταν ότι ήταν εικονομάχος πριν να γίνει αυτοκράτορας. Αυτό συνάγεται από το εξής περιστατικό: όταν ο πατριάρχης Νικηφόρος λίγο πριν την στέψη του Λέοντος, είχε ζητήσει από τον τελευταίο μέσω κάποιων αρχιερέων να υπογράψει ομολογία ορθόδοξου πίστεως ,αυτός ανέβαλε την υπογραφή για μετά την στέψη. Τη δεύτερη μέρα της βασιλείας του, υπογράφοντας τον ορθόδοξο τόμο, δεν παρέλειψε να πει ότι δεν συμφωνούσε απολύτως με αυτό που υπέγραφε. Εξάλλου έφερε στο παλάτι ως συνεργάτες όλους τους εικονομάχους, αμείβοντάς τους πλουσιοπάροχα. Σε αυτούς τους συνεργάτες ανέθεσε να συγγράψουν τις καινοφανείς δοξασίες. Έτσι μετά από δύο χρόνια ο Λέων διώχθηκε από την ορθόδοξη πίστη εκδίδοντας το διάταγμα για την καθαίρεση των εικόνων. Τα

δόγματα της εκκλησίας δεν είχαν για αυτόν καμία σημασία, αφού έφτανε στο σημείο να συγχέει με τις συμφωνίες για σύναψη ειρήνης με τους Ούννους. Μ'άλλα λόγια, στους ειδωλολάτρες ανέθετε την διεκπεραίωση υποθέσεων, ενώ τα δογματικά ζητήματα τα χειρίζονταν αποκλειστικά αυτός και οι εικονομάχοι.

Αν βάζαμε έναν τίτλο στο παραπάνω κείμενο θα βάζαμε <<Ο Λέων γίνεται εικονομάχος>>ή <<Η αρχή της βασιλείας του Λέων>>γιατί το όλο αυτό μας εξηγεί πώς κατάφερε, με ποιές κινήσεις, να γίνει εικονομάχος και τι ακολούθησε μετά.

22

ΙΩΣΗΦ ΓΕΝΕΣΙΟΣ(ΠΕΡΙ ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ)

...Αμέσως μετά το φόνο του Λέοντα, οι δράστες που ήταν σύνεργοι του Μιχαήλ, τον πήραν και τον τοποθέτησαν πρόχειρα κάπου επειδή έπρεπε να ελευθερώσουν και τον τελευταίο άντρα άπο την φυλακή. Μετά τον ξαναπήραν και τον έσυραν σαν τα σκυλιά, τον κακαποίησαν, τον απογύμνωσαν στον ιππόδρομο και τον κρέμασαν σε ένα υποζύγιο. Τέλος τον έβαλαν σε ένα πλοίο μαζί με τη γυναίκα του και τους τέσσερις γιούς του: τον Συμβάτιο ή Κωνσταντίνο, τον Γρηγόριο, το Βασίλη και το Θεοδόσιο και τους μετέφεραν στο νησί της Προποντίδος. Εκεί ξεψύχησε ο Θεοδόσιος και μαζί με τον πατέρα του κηδεύτηκαν με τις πρέπουσες τιμές.

Από τα αριθμητικά βάσανα που πέρασε ο Λέων μετά το θάνατο καταλαβαίνουμε πόση μεγάλη "συμπάθεια" του είχε ο λαός. Ένας κατάλληλος τίτλος για το απόσπασμα αυτό είναι <<Το αισχρό τέλος του Λέων>>. Όπως όλοι πιστεύουμε, του άξιζε! Ωστόσο στην ιδέα ότι θα πετύχει κάτι χρήσιμο, το διέκρινε ακένωτη φιλοπονία. Έχοντας σαν όπλο αυτή και μόνο ανακαίνισε πόλεις, ώστε οι εχθρικές επιδρομές να αποκρούονται και οι επισκευές τους να περατώνονται σε σύντομο χρονικό διάστημα.

1

ΠΕΡΙ ΜΙΧΑΗΛ ΥΙΟΥ ΘΕΟΦΙΛΟΥ

Το έτος 842 ο Μιχαήλ μαζί με την μητέρα του ,την Θεοδώρα αναλαμβάνει τα σκήπτρα της πατρικής εξουσίας, ενώ επίσης επίτροποι αναλαμβάνουν ο πατρικιος Θεόκτιστος και ο πρωτομάγιστρος Μανουήλ. Αφού συγκέντρωσε όλους τους υφισταμένους και τα στρατεύματα τους εξήγησε ότι όλοι θα είχαν την αγάπη του, την φροντίδα του και μάλιστα ό,τι χρειαστούν θα τους το έδινε. Όμως σε αντάλλαγμα θα ήθελε την ίδια υπακοή και αγάπη στους λόγους και στις πράξεις του. Ο λαός πίστευε ότι ο Μιχαήλ τα έλεγε όλα αυτά διότι επέβλεπε στη δική του ανάρρηση στο αυτοκρατορικό θρόνο, όμως τους διαβεβαίωσε για το αντίθετο.

2

ΙΩΣΗΦ ΓΕΝΕΣΙΟΣ (ΠΕΡΙ ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ, ΠΕΡΙ ΜΑΝΟΥΗΛ ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΣΤΡΟ)

Σε αυτό το κομμάτι η ορθοδοξία αποκαθίσταται και σημειώνουμε ότι η αίρεση κράτησε από τη βασιλεία του Λέοντος του Αμαληκίτη και για 30 χρόνια. Την αποκατάσταση, λοιπόν των εικόνων προωθούσαν και ο Θεόκτιστος και ο Μανουήλ παρ' ολο που για ένα χρονικό διάστημα είχα παρασυρθεί από τους εικονομάχους. Εκείνο το διάστημα μια βαριά αρρώστια τον έφερε στο κατώφλι του θανάτου. Όταν λοιπόν μία μέρα κυκλοφόρησε η φήμη ότι πέθανε, κάποιοι Στουδίτες μοναχοί τον επισκεύτηκαν για να του ψάλλουν επικήδειους ύμνους, πράγμα που έκαναν. Τότε του συνέβει ένα θαύμα. Συγκεκριμένα ,όταν τελείωσαν οι ψαλλμοί ο Θεός τον έκανε καλά μέσα των μοναχών που του είχαν απόλυτη εμπιστοσύνη. Έτσι, μόλις συνήλθε λίγο οι μοναχοί του είπαν ότι εάν υποσχεθεί στον Θεό ότι θα επαναφέρει τις εικόνες στη παλαιά τους θέση θα του χάριζε τη ζωή. Έχοντάς του πει αυτά η καλή είδηση κυκλοφόρησε. Μετά

άπο αυτό ο Μανουήλ πήγε και βρήκε την Θεοδώρα και της ζήτησε να συνεργαστούν για να επαναφέρουν τις εικόνες στην εκκλησία. Όμως η Θεοδώρα ήταν ενάντια σε αυτό που της ζήτησε λέγοντας ότι λόγω του γεγονότος ότι ο άντρας είναι εικονομάχος και τον αγαπάει πολύ δεν μπορεί να έρθει αντιμέτωποι με τα διατάγματα που έχει επιβάλλει. Στα λόγια της βασίλισσας ο Μανουήλ αντέδρασε άγρια και την απειλησε λέγοντας της ότι εάν δεν τον βοηθήσει ο Θεός θα της πάρει τη βασιλεία της και την εύνοια Του. Με αυτή την απείλη, τελικά, η Θεοδώρα θέλησε να τον βοηθήσει. Στη συνέχεια έδωσε εντολή να συγκεντρωθούν όλοι οι εικονόφιλοι στο μελανοδοχείο για να συζητήσουν το πρακτικό μέρος της μεταρρύθμισης.

Το κομμάτι αυτό αντιστοιχεί στην αποκατάσταση των εικόνων στις εκκλησίες και συγκεκριμένα στην τερμάτιση της δεύτερης φάσης με τη βοήθεια της Θεοδώρας που με δική της ενέργεια κατάφερε να συγκαλέσει σύνοδο το 843 και να ξαναφέρει σε ισχύ τα ζητήματα της Ζ' οικουμενικής συνόδου το 787.

3

ΙΩΣΗΦ ΓΕΝΕΣΙΟΣ(ΠΕΡΙ ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ)

Με αυτό τον τρόπο οι εικόνες επανήλθαν στις εκκλησίες. Όσο για τους ιερείς, μερικοί εγκατέλειπαν τις εικονομαχικές αντιλήψεις ενώ άλλοι παράμειναν εικονομάχοι και διώχθηκαν από τις εκκλησίες. Επίσης καθαιρέθηκε από τον αρχιερατικό θρόνο ο πατριάρχης Ιαννής. Όμως καθώς οι απεσταλμένοι πήγαν να τον απομακρύνουν από το πατριαρχείο αυτός αρνήθηκε και τους μετέπεισε να φύγουν. Επειδή δεν γίνονταν αλλιώς, στο πατριαρχείο κατεφθασε ο Βάρδας για να τον ρωτήσει το λόγο που δεν θέλει να φύγει. Τότε ο Ιαννής του είπε πως είναι άρρωστος και ότι θα επιθυμούσε να αναβληθεί η καθαίρεσή του. Τελικά όμως ο Ιαννής δικάστηκε και θεωρήθηκε ένοχος με αποτέλεσμα να χάσει την θέση του στο πατριαρχείο. Στη θέση του Ιαννή ανέβηκε ο Μεθόδιος. Σ' αυτόν δόθηκε το πηδάλιο της

εκκλησίας και έγινε δεκτός από όλους τους θεοφόρους πατέρες. Πολλοί άνθρωποι συγκεντρώθηκαν την Κυριακή της ορθοδοξίας που η εκκλησία γιόρταζε την λαμπρή της περιβολή.

Παρόμοιο κείμενο με το προηγούμενο, με διαφορετικές λέξεις. Όπως καταλαβατε αναφέρεται στη σύνοδο του 843 και στη Κυριακή της ορθοδοξίας που εορτάζεται η επαναφορά ισχύς στις αποφάσεις της Ζ' οικουμενικής συνόδου.

4

ΙΩΣΗΦ ΓΕΝΕΣΙΟΣ(ΠΕΡΙ ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ)

Αυτά μεν ήταν τα πρώτα κατορθώματα του Μανουήλ και της Θεοδώρας. Ο Ιαννής καθώς ήταν στη φυλακή είδε την σαρκική υπόσταση του Χριστού, της Παναγίας και των Ταξιαρχών. Γι'αυτό διέταξε τον υπηρέτη να καταστρέψει τα μάτια τους με τη δικαιολογία ότι δεν μπορούσε να τις βλέπει. Τις σαρκικές υποστάσεις τις είδε γιατί στα νιάτα του ήταν εικονόφιλος και πήρε το μοναχικό σχήμα στη βασιλική μονή των αθλοφόρων Σεργίου και Βάκχου. Όταν τα έμαθε η Θεοδώρα λίγο τις έλειψε να σκοτώσει τον Ιαννή και επειδή δεν τα κατάφερε διέταξε να τον μαστιγώσουν 200 φορές.

5

ΙΩΣΗΦ ΓΕΝΕΣΙΟΣ(ΠΕΡΙ ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ)

Οι εικονομάχοι που βρίσκονταν πια σε ανοιχτή διαμάχη με την νέα εκκλησιαστική ηγεσία, κατάφεραν να δαλεάσουν μια γυναίκα να προσποιηθεί πως είναι η γυναίκα του πατριάρχη Μεθόδιο και να τους αναφέρει πως έχουν ένα γιό τον Μητροφάνη. Από την κατηγορία αυτή προκλήθηκε μεγάλη ταραχή. Με αφορμή αυτό ο πρωτομάγιστρος Μανουήλ επισκεύτηκε το πατριαρχείο. Εκεί ο Μεθόδιος κατάλαβε τον λόγο της ανησυχίας των ευσεβών και τους έδειξε την αφύσικα μαρασμένη και αποξηραμένη ανδρική φύση του. Βέβαια αρνήθηκε την κατηγορία εις βάρος του εξηγώντας πως έγιναν τα

πράγματα. Συγκεκριμένα όταν βρίσκονταν στη Ρώμη απεσταλμένος να απαντήσει σε κάποιες αιτιάσεις του Πάπα, δέχθηκε επιθέσεις από τον σατανά με τη μορφή ερεθιστικών σεξουαλικών πειρασμών. Κατόπιν αυτό ζήτησε από τον απόστολο Πέτρο να τον θεραπεύσει από την ερωτική επιθυμία. Μια λοιπόν νύχτα, καθώς κοιμότανε στο ναό εμφανίστηκε ο κορυφαίος των αποστόλων και με το δεξί του χέρι συμπίεσε πολύ δυνατά τη γενετική του χώρα λέγοντάς του ότι απο 'δω και πέρα δεν θα ένιωθε την ερωτική πύρωση. Αυτά τους είπε και ο Μανουήλ διέταξε να ξανακρίνουν την γυναίκα μα αυτή τη φορά απειλώντας την με ξίφος. Με αυτό τον τρόπο η γυναίκα παραδέχθηκε ότι εικονομάχοι της έδωσαν λεφτά βαλμένα σε ένα μικρό αγγείο για να πει αυτά που είπε. Όταν τα χρήματα βρέθηκαν εκεί που τους είπε η γυναίκα οι εικονομάχοι ντροπιάστηκαν πολύ. Βέβαια οι πατριάρχες δεν άφησαν έτσι άπραγους τους εικονομάχους αλλά τους όρισαν ως μία τιμωρία να είναι πάντα τελευταίοι κρατώντας αναμμένες λαμπάδες και να προηγούνται στη λατινεία που γίνονταν κάθε χρόνο την Κυριακή της Ορθοδοξίας. Αυτή η τιμωρία κράτησε πολλά χρόνια δηλαδή μέχρι το τέλος της ζωής τους.

58

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΟΣ(ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΥΝΤΟΜΟΣ)

...Όταν πλέον είχε πράξει αυτά, κάλεσε τον πατριάρχη Γερμανό και έστειψε τον γιό του Κωνσταντίνου αυτοκράτορα στον τριβουνάλιο των δεκαεννέα ακουβίτων (31/5/720).

59

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΟΣ(ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΥΝΤΟΜΟΣ)

Είναι αξιομνημόνευτο το γεγονός που συνέβει στα νησιά

Θήρα και Θηρασιά. Το καλοκαίρι εκτόξευσε ο θαλάσσιος βυθός πάρα πολύ ατμώδη καπνό από τον οποίο πύκνωσε η μάζα του αέρα και άναψε φωτιά και με την φωτιά εκβράστηκαν κισηρώδεις λίθοι σε πολύ μεγάλη ποσότητα, ώστε να δημιουργήσουν ένα είδος νησιού. Η θαλάσσια περιοχή είχε καλυφθεί ολόκληρη άπο το πλήθος των λίθων, ενώ έκαιγε το νερό τόσο, ώστε νε μην μπορεί να το αγγίξει κάποιος.

60

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ (ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΥΝΤΟΜΟΣ)

...Λένε πως μόλις τα άκουσε αυτά ο αυτοκράτορας, τα εξέλαβε ως μηνύματα οργής και σκεφτονταν ποια αιτία τα προκάλεσε. Επιχείρησε λοιπόν να διαδώσει στο λαό τα δικά του δόγματα. Γι'αυτό και οι κάτοικοι της Ελλάδας και των Κυκλάδων σταδίαζαν κατά του αυτοκράτορα και αφού συγκέντρωσαν πολύ στόλο αντεπιτέθηκαν με αρχηγό έναν Κοσμά. Πνω στη μάχη ο Κοσμάς σκοτώθηκε άπο τον Λέων και οι υπόλοιποι υποχώρησαν.

Το σκηνικό αυτό συμφωνεί με τις επιθέσεις που δέχονταν ο Λέων ο Γ' από διάφορους εχθρούς του όπως σε αυτό το σημείο τον Κοσμά και βέβαια τις ήττες τους .

61

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ(ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΥΝΤΟΜΟΣ)

Το επόμενο καλοκαίρι έκαναν πάλι επιδρομές κατά των Ρωμαίων πολλά ιππικά στρατεύματα των Σαρακηνών των οποίων αρχηγοί ήταν ο Άμερος και ο Μαβίας. Πολιόρκησαν την Νίκαια επί ένα χρονικό διάστημα αλλά τέλος έφυγαν άπρακτοι(727).

62

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΟΣ (ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΥΝΤΟΜΟΣ)

Μετά από αυτά ο αυτοκράτορας συνάθροισε πάρα πολύ λαό και κάλεσε τον πατριάρχη Γερμανό να εγκρίνει ένα έγγραφο κατά της καθαιρέσεως των εικόνων. Όμως ο Γερμανός αρνήθηκε να το εγκρίνει λέγοντάς του ότι πρέπει να γίνει σύνοδος και μετά παραιτήθηκε. Στη θέση του ήρθε ο Αναστάσιος ο οποίος συμφώνησε με το έγγραφο του Λέων.

Όλα τα παραπάνω είναι η αρχή και ένας λόγος της εικονομαχίας όπως είδαμε και στο πρωτότυπο το 729.

80

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΟΣ(ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΥΝΤΟΜΟΣ)

Αυτοί που φύλαξαν την ομολογία τους και παρέμειναν στο σχήμα τους και αντιστάθηκαν στο ανόσιο δόγμα τους παρέδωσαν σε ποικίλα βασανιστήρια και διάφορες κακοποιήσεις. Άλλων τους έκαιγαν την γενειάδα, άλλων τους έσπαζαν τα κεφάλια με ιερές σανίδες που απεικόνιζαν άγια πρόσωπα. Επιπλέον τους έβγαζαν τα μάτια ή τους έκοβαν οποιαδήποτε μέρη του σώματός τους απάνθρωπα. Με αυτούς τους τρόπους οι εικονομάχοι ανάγκαζαν τους εικονολάτρες να αλλάξουν επιθυμία ή τους ανάγκαζαν να φύγουν.

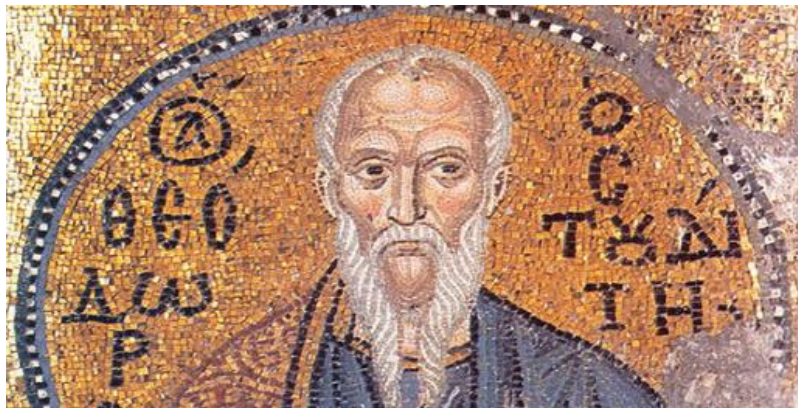
πηγές:

- 1) **ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ ΚΩΣΤΑΣ**, *ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ 610 Μ.Χ – 1453, Β' ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ*, ΟΕΔΒ, ΑΘΗΝΑ 2002
- 2) **ΙΩΣΗΦ ΓΕΝΕΣΙΟΣ**, *“ΠΕΡΙ ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ –*

ΘΕΟΦΙΛΟΣ", ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΝΑΚΗ, ΑΘΗΝΑ 1994
3) **ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ** "ΣΥΝΤΟΜΟΣ
ΙΣΤΟΡΙΑ", ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΝΑΚΗ, ΑΘΗΝΑ 1994

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΣΤΟΥΔΙΤΟΥ

**ΛΟΓΟΙ ΑΝΤΙΡΡΗΤΙΚΟΙ
ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΩΝ**
(εκδόσεις ΙΝΔΙΚΤΟΣ, Αθήνα 2006)

παρουσίαση: **ΑΘΑΝΙΤΗΣ ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ**

Ο Θεόδωρος Στουδίτης γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 759 μ.Χ. και έζησε στα χρόνια της εικονομαχίας. Ήταν ένας από τους σπουδαιότερους θεωρητικούς όλων των εποχών, καθώς έγραψε και έδρασε την περίοδο της εικονομαχικής Κωνσταντινούπολης.

Αυτός, η οικογένεια του και άνθρωποι που επηρέαζε, απελευθέρωσαν τους δούλους της πόλης και δώρισαν μέρος της περιουσίας τους, στους φτωχούς. Επίσης έφτιαξαν την ιερά μονή της Σακκουδίωνος. Όμως ο Κωνσταντίνος ο ΣΤ΄ έκλεισε την ιερά μονή και φυλάκισε τον Θεόδωρο το 796 μ.Χ.

Μετά την αποφυλάκιση του το 797, έγραψε πλήθος επιστολών που ενθάρρυναν τους ορθοδόξους και εικονολάτρες, και έλεγχαν τις πράξεις των εικονομάχων.

Ο Θεόδωρος Στουδίτης δεν δίσταζε να μιλάει με τόλμη και θάρρος σε βασιλείς και σε πατέρες τις εκκλησίας. Επίσης, όταν τα συμφέροντα των εικονολατρών το απαιτούσαν, μιλούσε με αποφασιστικό τρόπο και στο οικογενειακό του περιβάλλον όπως για παράδειγμα στη μητέρα του και στη ξαδέλφη του Θεωδότη.

Τα σημαντικότερα έργα του Στουδίτη είναι:

1. Ομιλίες προς τους μοναχούς.
2. Λόγοι πανηγυρικοί σε διαφορές εορτές, εγκωμιαστικοί και επιτάφιοι.
3. Πλήθος επιστολών προς διάφορους αποδέκτες

Κατά την περίοδο της εικονομαχίας που διάρκεσε περίπου έναν αιώνα υπήρξαν 4 αντιρρητικοί λόγοι κατά των εικονομάχων. Ο κάθε ένας αντιρρητικός λόγος είχε τη δική του σημασία. Τέλος, όλοι οι αντιρρητικοί λόγοι είχαν τα επιχειρήματα τους και από τη πλευρά των εικονομάχων και από την

πλευρά των εικονολατρών.

Α΄ ΑΝΤΙΡΡΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΩΝ

Στον λόγο αυτό συζητά ένας εικονομάχος (αιρετικός) και ένας εικονολάτρης (πιθανόν ο ίδιος ο Θ. Στουδίτης). Οι εικονομάχοι υποστήριζαν ότι υπάρχει σοβαρό πρόβλημα με την προσκύνηση του Χριστού ως είδωλο, τη μείωση του Θεού δια της εικονογραφίας, της σχέσης σταυρού και εικόνας κτλ.

Πίστευαν ότι ο Θεός είναι κατά τα πάντα ασύλληπτος, απεριγράπτος, άπειρος, αόριστος και δίχως σχήμα και εικόνα.

Αντιθέτως οι εικονολάτρες επιχειρηματολογώντας γύρω από τη διπλή φύση του Χριστού, δηλαδή την ανθρώπινη και τη θεϊκή, υποστήριζαν ότι η εικονοποίηση του δικαιολογείται από την ανθρώπινη φύση του, που ήταν υπαρκτή και επομένως μπορούσε να αναπαρασταθεί.

Οι εικονομάχοι επίσης υποστήριζαν ότι με την εικονογράφηση του Θεού δημιουργείται αθέλητα αλλά ουσιαστικά, ο ανεπιθύμητος χωρισμός των δύο φύσεων. Επίσης έλεγαν ότι με το να είναι περιγραπτός ο Χριστός, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι αυτός είναι ένας κοινός άνθρωπος.

Οι εικονολάτρες αντιθέτως έλεγαν ότι, ο Χριστός πρέπει να είναι περιγραπτός, διότι με αυτόν τον τρόπο ο πιστός χριστιανός αποδέχεται την ενσάρκωση του Θεϊκού λόγου. Δεν είναι ένας άνθρωπος από τους πολλούς αλλά Θεός που έγινε άνθρωπος.

Οι αιρετικοί υποστήριζαν ότι στην Αγία Γραφή

υπάρχει γενική απαγόρευση σε ότι αφορά την αναπαράσταση και λατρεία οποιουδήποτε πράγματος στον ουρανό ή στη γη.

Οι ορθόδοξοι απαντούσαν ότι όλα αυτά ίσχυαν πριν εμφανιστεί ο Μεσσίας στη γη άρα τίποτα από τα γραπτά της Αγίας Γραφής δεν ισχύει μετά την εμφάνιση του Χριστού.

Οι αιρετικοί επίσης ισχυρίζονται ότι με την ύπαρξη πολλών εικόνων οι πιστοί μπερδεύονται θεωρώντας ότι υπάρχουν πολλοί θεοί και πολλοί άγιοι. Από αυτό το γεγονός προκύπτει πολυθεΐα ενώ εμείς έναν Θεό προσκυνούμε

Οι ορθόδοξοι έλεγαν ότι Θεός είναι ο Πατέρας, Θεός είναι ο Υιός, Θεός είναι και το Άγιο Πνεύμα. Και όλα αυτά χωρίς να υπάρχουν τρεις θεοί. Διότι υπάρχει μόνο ένας Θεός και Κύριος. Επομένως και στην περίπτωση των εικόνων αυτό πρέπει να δεχτούμε. Πολλές εικόνες ένας Θεός.

Ένα άλλο σημαντικό επιχείρημα των αιρετικών είναι ότι ακόμα κι αν υπάρχουν εικόνες δεν πρέπει να προσκυνούνται διότι ο Θεός είναι πνεύμα και πρέπει να λατρεύεται πνευματικά.

Η απάντηση των ορθόδοξων είναι πως όπως προσκυνούμε τον σταυρό ή το ιερό ευαγγέλιο ή κάποιο άλλο ιερό αντικείμενο έτσι πρέπει να προσκυνούμε και τις εικόνες χωρίς να τις ξεχωρίζουμε διότι για όλα αυτά η προσκύνηση γίνεται με τη σκέψη μας στο Θεό.

Τέλος, μεταξύ άλλων επιχειρημάτων, οι εικονομάχοι ισχυρίζονταν ότι η εικονογράφηση και ο στολισμός των εκκλησιών με εικόνες είναι εφεύρεση διαβολική. Διότι αποσπά τη επικοινωνία και επαφή των πιστών με τον Θεό, που πρέπει σε κάθε περίπτωση να είναι

πνευματική και όχι μηχανική.

Αντίθετα οι εικονολάτρες υποστήριζαν ότι αυτοί που με λύσσα πολεμούσαν τις ιερές εικόνες είναι αιρετικοί. Επίσης όσοι ισχυρίζονταν ότι δεν τις πλησιάζουν διότι δεν ωφελούνται αν προηγούμενα δεν απαλλαγούν από τις αμαρτίες τους είναι ανόητοι.

Τα παραπάνω μαζί με αλλά πολλά επιχειρήματα και αντεπιχειρήματα ταλαιπώρησαν για αρκετά χρόνια την ορθόδοξη χριστιανική εκκλησία. Όμως όλα αυτά αντιμετωπιστήκαν με την βοήθεια κάποιων οικουμενικών συνόδων που έγιναν αυτή την εποχή. Το αποτέλεσμα τους ήταν η ανακούφιση της ορθόδοξης χριστιανικής εκκλησίας.

Παρουσία του Μεσαιωνικού Ελληνισμού στην Κεντρική Ευρώπη (εκχριστιανισμός Μοραβών – Κύριλλος & Μεθόδιος)

παρουσίαση: ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ

Οι αδελφοί Κύριλλος και Μεθόδιος

Οι δυο αδελφοί, ο Άγιος Μεθόδιος και Κύριλλος (Κωνσταντίνος), έκαναν ένα ιεραποστολικό έργο στη Μεγάλη Μοραβία, όπου και αναφέρεται μια μελέτη για το έργο τους, αλλά και για τις συνέπειες του πολιτιστικού ευρύτερου γεωγραφικού χώρου της

Κεντρικής Ευρώπης.

Το επιχείρημα των δυο αδελφών ήταν η αυτόνομη ανάπτυξη μιας γραμματείας στη σλαβική γλώσσα όπου πραγματοποιείται στο δεύτερο μισό του 9ου αι. Ακόμα, αποτελεί άθλο στην πολιτιστική ιστορία της Μεσαιωνικής Ευρώπης. Υπήρξαν απόπειρες απομάκρυνσης από τη λατινική και δημιουργία γραμματείας σε εθνική γλώσσα κατά την ίδια περίοδο και σε άλλες περιοχές της Ευρώπης. Στο τέλος του 9ου αι. μετά τους Βίκινγκς, δημιουργείται μία περιορισμένης κλίμακας προσπάθεια μετάφρασης των λατινικών κειμένων. Τέλος, υπήρχαν απόπειρες δημιουργίας μιας γερμανόφωνης γραμματείας, αν και τα εγχειρήματα αυτά δεν θα αποκτήσουν ιδιαίτερο εύρος και η γραμματεία της Δ. Ευρώπης θα παραμένει μέχρι το τέλος λατινόφωνη.

Η Μεγάλη Μοραβία ήταν σταυροδρόμι αλλά στη μέση της διελκυστίνδας των δυο πολιτικών κόσμων, του Βυζαντίου και της Δύσης. Οι επιδράσεις από τη Δύση παραμένουν έντονες στην περιοχή αυτή. Και μετά την έλευση της κυριλλομεθοδιανής αποστολής γίνονται εμφανή τα στοιχεία του Βυζαντίου.

Με πρόταση του ηγεμόνα της Μοραβίας Ραστισλάβου να σταλούν ιεραπόστολοι για να διδάξουν στο λαό του το Χριστιανισμό (862/3) ο αυτοκράτορας Μιχαήλ Γ' και ο πατριάρχης Φώτιος αντιλήφθηκαν τα οφέλη και έτσι εστάλησαν στη Μοραβία οι δυο αδελφοί, Κύριλλος και Μεθόδιος, από τη Θεσσαλονίκη. Οργάνωσαν την Εκκλησία και καθιέρωσαν τη σλαβική γλώσσα στη λειτουργία της Εκκλησίας.

Πηγή: Μαλιγκούδη Γ., *Η παρουσία του Μεσαιωνικού Ελληνισμού στην Κεντρική Ευρώπη. Το εκπολιτιστικό έργο των Αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου των Θεσσαλονικέων*, εκδ. ΒΑΝΙΑΣ, Θεσσαλονίκη 1997

Σύγκρουση Χριστιανών και “Εθνικών”: *Βίος Αγίου Πορφυρίου (Μ. Διακόνου)*

παρουσίαση: ΚΥΜΙΩΝΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Η Γάζα, μία πόλη εθνικών

Από μία περίοδο και μετά μεγαλουπόλεις όπως η Αλεξάνδρεια και η Καρχηδόνα άλλαξαν όψη, υπό την καθοδήγηση του επισκόπου Πορφυρίου. Χάρη στον Μάρκο Διάκονο μπορούμε να παρακολουθήσουμε με μοναδική ακρίβεια τη ζωή των απλών Εθνικών.

Άγιος Πορφύριος, επίσκοπος Γάζης

Ο Πορφύριος ήταν ο πρώτος επίσκοπος που δεν υπερσκέλισε ποτέ το νομικό πλαίσιο. Είχε αντίπαλο μια παγανιστική πόλη, που οι ναοί της παρέμεναν ζωντανοί. Όταν ανέλαβε την επισκοπή ο Πορφύριος δεν μπορούσε να συγκεντρώσει πάνω από 280 πιστούς (2 Ιανουαρίου 396). Για να φτάσει στην επισκοπή του έπρεπε να περάσει από ένα δρόμο απο αγκάθια, σκουπίδια και βάτους, όπου οι χωρικοί τα είχαν βάλει κι άλλα όπως έκαιγαν διάφορες δύσοσμες ουσίες και σκουπίδια, που έκαναν τον επίσκοπο να πνίγεται και να τσούζουν τα μάτια του. Μπήκαν στη Γάζα στις 20 ή 21 Μαρτίου 395.

Η άφιξή τους δεν ήταν επίσημη για έναν επίσκοπο ή άρχοντα. Οι δρόμοι θα έπρεπε να επιδιορθωθούν και να είναι γεμάτοι λουλούδια και ο λαός θα έπρεπε να χαιρετούσε με κλαδιά, από φοίνικα, μπροστά στους επισήμους να καιγόταν λιβάνι. Ο Πορφύριος

κατάφερε ώστε μέχρι το 398 να κλείσουν οι ναοί των εθνικών στη Γάζα, αλλά τότε το Μαρνείο συνέχισε να λειτουργεί κρυφά. Ο επίσκοπος όμως ήθελε να καταστρέψει το ναό του Μαρνα. Αυτό είχε ως επίπτωση στους χωρικούς όπου αγανακτισμένοι αντιστάθηκαν και έτσι υπήρχε πολιτικό πρόβλημα. Αυτό το συμβάν ο αυτοκράτορας Αρκάδιος και έδωσε μια απάντηση:

"Γνωρίζω πολύ καλά ότι η πόλη είναι γεμάτη είδωλα. Αν αρχίσουμε ξαφνικά να τρομοκρατούμε αυτούς τους ανθρώπους, μπορεί να φύγουν και να χάσουμε σημαντικά έσοδα". Για να πετύχει τους σκοπούς του ο επίσκοπος, πρόβλεψε ότι η αυτοκράτειρα θα γεννήσει αγόρι. Τελικά, ο Πορφύριος πήρε την άδεια από τον αυτοκράτορα και γκρέμισε τους ναούς της Γάζας. Οκτώ συνολικά καταστράφηκαν από το στρατό την 12η και την 24η Μαΐου. Μετά από αυτό οι χωρικοί επαναστάτησαν πάλι και έγιναν οι κυρίαρχοι της πόλης για δυο μέρες.

Κεφ. 59. Επιστροφή στη Γάζα. Το άγαλμα της Αφροδίτης.

Όταν μπήκε στην πόλη *Σταυροδρόμι*, ήταν μία μαρμάρινη στήλη που είναι της Αφροδίτης. Η μορφή της είναι μια γυναίκα γυμνή. Όλοι στην πόλη την τιμούσαν και μάλιστα οι γυναίκες που άναβαν λυχνάρια και την θυμίαζαν με λιβάνι. Αυτές διέδιδαν τη φήμη ότι φανερώνει με τα όνειρα σε όσες ήθελαν να παντρευτούν αυτόν που θα έπαιρναν, αλλά η μία εξαπατούσε την άλλη. Πολλές φορές που τους υπέδειξε ο δαίμονας τα ζευγάρια ήταν τόσο λάθος,

που κατέληγαν σε διαζύγιο.

Κεφ. 60. Οι πλάνες της Αφροδίτης.

Αυτά μάθανε από όσους αποστράφηκαν την πλάνη και γνώρισαν την αλήθεια αλλά μερικοί από τους ειδωλολάτρες ομολόγησαν αναγκασμένοι την απάτη. Οι δαίμονες είναι τέτοιοι που εξαπατούν και ποτέ δεν λένε την αλήθεια ούτε βέβαια έχουν τη δυνατότητα να γνωρίζουν κάτι βέβαιο, αλλά προσπαθούν να εξαπατούν. Και αν ακόμη συμβεί να προβλέψουν με επιτυχία θα είναι σύμπτωση. Στις επιτυχίες μένουν έκθαμβοι ενώ στις αποτυχίες απλά τις αποσιωπούνε.

Κεφ. 61. Η συντροβή του αγάλματος δια του σταυρού.

Μόλις μπήκαν στην Πόλη κατευθυνθήκαν προς το είδωλο της Αφροδίτης. Τότε ο δαίμονας είδε το φοβερό σημείο, βγήκε από το μάρμαρο και γκρέμισε τη στήλη τραυματίζοντας θανάσιμα δυο ειδωλολάτρες που βρίσκονταν στο βωμό.

Κεφ. 62. Νίκη και χαρά των Χριστιανών.

Πολλοί ειδωλολάτρες θαύμασαν αυτό το γεγονός και μπήκαν μαζί με τους Χριστιανούς στην Εκκλησία της Αγίας Ειρήνης. Ήταν πολύ ενθουσιασμένοι για τρεις λόγους:

- επειδή ξαναδέχτηκαν τον επίσκοπό τους με άριστη σωματική υγεία και έχοντας πετύχει την αποστολή του.

- Γιατί κατατροπώθηκαν οι θεοί των Εθνικών αλλά και οι όμοιοί τους συντρίφτηκαν.
- Και πιο σημαντικό από τα άλλα δυο είναι αυτό, επειδή επιβίωσαν ψυχές και προστέθηκαν στο ποίμνιο του Χριστού.

Ο επίσκοπος ευλογώντας τους τους απέλυσε ειρηνικά, με έναν όρο, να συχνάζουν στις ακολουθίες. Ο αρχιεπίσκοπος Ιωάννης έμεινε δυο ημέρες στη Γάζα και έφυγε για την Καισάρεια επειδή τον κατευόδωσαν όλοι οι Χριστιανοί κι ο επίσκοπος μέχρι κάποια μίλια.

Κεφ. 63. Άφιξη του Κυνηγίου. Ανάγνωση του Διατάγματος.

Μετά από δέκα ημέρες έφτασε ο θαυμάσιος Κυνήγιος μαζί με πολύ στρατιωτική και πολιτική δύναμη. Πολλοί ειδωλολάτρες είχαν το πληροφορηθεί και έτσι έφυγαν.

Την επόμενη ημέρα διετάχθη να καταστραφούν οι ειδωλολατρικοί ναοί και να παραδοθούν στις φλόγες. Τότε οι άρχοντες έστειλαν στρατιώτες να τους χτυπήσουν με ραβδιά και ρόπαλα.

Κεφ. 64. Ειδωλολατρικοί ναοί στη Γάζα.

Οι Χριστιανοί επευφημούσαν τους βασιλείς και τους άρχοντες. Κι αμέσως όρμησαν και έτσι κατεδάφισαν ειδωλολατρικά ιερά. Υπήρχαν οκτώ δημόσιοι ναοί των ειδώλων που ήταν οι εξής: του Ηλίου, της Αφροδίτης, του Απόλλωνα, της Κόρης (Περσεφόνης), της Εκάτης, το λεγόμενο Ηρωείο, της Τύχης και το Μαρνείο που έλεγαν ότι είναι αφιερωμένο στο Δία.

Κεφ.65. Καταστροφή των των ειδωλείων.

Μόλις οι στρατιώτες πήραν την εντολή μαζί με τους Χριστιανούς της πόλεως όρμησαν στους ειδωλολατρικούς ναούς με πρώτο το Μαρνείο. Τελικά, δεν μπόρεσαν να το καταστρέψουν γιατί οι ιερείς το είχαν ακούσει κι έτσι βάλανε μεγάλες πέτρες στις εισόδους και αυτοί έφυγαν από άλλα περάσματα του ναού.

Έτσι αναγκάστηκαν να καταστρέψουν άλλους ναούς, άλλους πάλι τους κατέκαυσαν, αφού άρπαξαν όλα τα ιερά σκεύη που υπήρχαν. Ο Πορφύριος είχε αναθεματίσει τους πιστούς πολίτες άμα έπαιρναν κάτι από τους ναούς. Ο Πορφύριος επίσης τους εμπόδιζε να λεηλατούν τους ναούς.

Κεφ. 66. Σύσκεψη για την καταστροφή του Μαρνείου. Το θαύμα του παιδιού.

Αφού πέρασαν οι παραπάνω ημέρες, έκαναν σύσκεψη και για το Μαρνείο πώς να το καταστρέψουν. Άλλοι έλεγαν να γκρεμιστεί εκ θεμελίων, άλλοι να καεί ολοσχερώς, και άλλοι να καθαριστεί ο τόπος και να καθιερωθεί ως εκκλησία του Θεού. Τελικώς, ο άγιος επίσκοπος κηρύσσει νηστεία και προσευχή στο λαό. Και αφού νήστεψαν εκείνη την ημέρα και προσευχήθηκαν στο Θεό περί αυτού, συγκεντρώθηκαν για τη Θεία Λειτουργία.

Κατά τη διάρκεια της συνάξεως, ένα παιδί, επτά περίπου ετών, που στεκόταν μαζί με τη μητέρα του, ξαφνικά άρχισε να φωνάζει *“να κάψετε εκ θεμελίων τον εσώτερο ναό, γιατί φοβερά πράγματα*

έχουν γίνει". Τους προέτρεψε να πάρουν λιωμένη πίσσα και θειάφι και χοιρινό λίπος, να τα ανακατέψουν και να αλείψουν με αυτά τις χάλκινες πόρτες. Μετά να βάλουν φωτιά. Έτσι όλος ο ναός θα καιγόταν. Αφού καεί, να καθαρίσουν τον τόπο εκεί και να κτιστεί Αγία Εκκλησία. Είπε, τέλος, *"να μην πράξετε διαφορετικά...γιατί μιλάει ο Χριστός από μέσα μου"*. Όλα αυτά το παιδί τα έλεγε στη Συριακή γλώσσα και προκάλεσε τον θαυμασμό των κατοίκων δοξάζοντας τον Θεό

Κεφ. 67. Ανάκριση με απειλές του παιδιού.

Έφτασε το θαύμα στην ακοή του οσίου επισκόπου. Αυτός παρήγγειλε στο παιδί και στη μητέρα του να συναντηθούν στο επισκοπείο. Αφού απομάκρυναν το παιδί, είπε στη μητέρα: *"σε εξορκίζω ενώπιον του Θεού του ζώντος, εάν με τη δική σου υποστήριξη ή κάποιου άλλου το παιδί είπε τα σχετικά για το Μαρνείο"*.

Η μητέρα του είπε: *"παραδίδω τον εαυτό μου στο φοβερό βήμα του Χριστού, αν γνώριζα εκ των προτέρων κάτι από αυτά που είπε ο γιος μου"*. Ο Επίσκοπος είπε να απομακρυνθεί και να φέρουν το παιδί. Όταν το παιδί ήλθε του είπε: *"ποιος σου υπέδειξε να πεις στην Εκκλησία εκείνα που είπες για το Μαρνείο;"* Το παιδί σιώπησε. Τότε ο επίσκοπος έδωσε εντολή να φέρουν το μαστίγιο και να το κρεμάσουν, για να φοβηθεί. Αυτός που κρατούσε το μαστίγιο φώναξε δυνατά: *"ποιος σου είπε να τα πεις αυτά;"* Το παιδί, όμως, έμεινε άναυδο, χωρίς να πει τίποτε. Όσες απειλές κι αν ξεστόμισαν το παιδί έμεινε ακίνητο.

Κεφ. 68. Το παιδί μιλάει στα ελληνικά.

Τελικά, όταν όλοι σταμάτησαν, το παιδί είπε ακριβώς τα ίδια λόγια με πριν αλλά στα ελληνικά. Ο οσιώτατος επίσκοπος θαύμασε, και όλοι όσοι ήταν μαζί του, με τόση ευκρίνεια. Ύστερα ρώτησε τη μητέρα του παιδιού άμα ήξερε ελληνικά. Αυτή, όμως, με όρκους διαβεβαίωσε ότι ούτε η ίδια ούτε το παιδί ήξερε ελληνικά. Ο επίσκοπος δόξασε το Θεό, αφού είχε πάρει τρία νομίσματα και τα είχε δώσει στη γυναίκα.

Όταν το παιδί είδε τα νομίσματα στα χέρια της φώναξε δυνατά στη συριακή γλώσσα: *“μην τα πάρεις μητέρα, μήπως και συ πουλήσεις τη δωρεά του Θεού με χρυσάφι”*. Όλοι έμειναν κατάπληκτοι με αυτά που άκουσαν. Η μητέρα επέστρεψε τα τρία νομίσματα στον επίσκοπο λέγοντας: *“προσευχήσου για μένα και το παιδί μου και ανάθεσέ μας στο Θεό”*. Και ο όσιος επίσκοπους τους άφησε να πάνε στο καλό.

Κεφ. 69. Η πυρπόληση του Μαρνείου.

Το πρωί της επόμενης ημέρας συγκέντρωσε όλους τους χωρικούς έξω από το Μαρνείο. Αδού, λοιπόν, έφεραν την υγρή πίσσα, το θειάφι και το χοιρινό λίπος, τα ανακάτεψαν, έχρισαν τις εσωτερικές πύλες, και αφού προσευχήθηκαν έβαλαν φωτιά. Αμέσως άρπαξε όλος ο ναός φωτιά και κήκε. Όσοι μπορούσαν, άρπαζαν μέσα από τη φωτιά όσα εύρισκαν, ελιτε χρυσό, είτε ασήμι, ή σίδηρο ή μολύβι.

Κεφ. 70. Θάνατος ειδωλολάτρη τριβούνου.

Υπήρχε ένας άνθρωπος που ήταν αξιωματούχος και τον έλεγαν Τριβούνο. Αυτός ήταν ειδωλολάτρης. Έτσι όπως έβλεπε να καίγεται το Μαρνείο πήρε ένα μαστίγιο και άρχισε να μαστιγώνει όποιον έβλεπε μπροστά του. Έτσι, μόλις έφτασε στο ναό έπεσε ένα ξύλο και έπαθε διπλό θάνατο. Το ξύλο του άνοιξε το κεφάλι και το υπόλοιπο σώμα κήκε.

Κεφ. 71. Συγκέντρωση και καταστροφή ειδώλων και βιβλίων.

Μετά, λοιπόν, από όλα αυτά έγινε έρευνα και στα σπίτια. Υπήρχαν σε πολλές αυλές είδωλα, όσα έβρισκαν ή τα έκαιγαν ή τα πετούσαν στα σκουπίδια. Στα σπίτια έβρισκαν βιβλία γεμάτα με μαγείες όπου ειδωλολάτρες τα ονόμαζαν ιερά. Αυτά, όμως, είχαν την ίδια τύχη με τους θεούς τους.

Κεφ. 72. Ειδωλολάτρες γίνονται Χριστιανοί.

Προσέρχονταν τότε πολλοί στην αγία πίστη, άλλοι από φόβο, άλλοι όμως επειδή καταδίκάζαν την προηγούμενη ζωή τους. Η αγία εκκλησία άνοιγε τις θύρες της σε όλους, γιατί θυμόταν την Αγία Γραφή. Μερικοί από τους πιστούς έλεγαν ότι αυτοί που έμπαιναν με φόβο δεν έπρεπε να μπουν αλλά μόνον από αγαθή προαίρεση.

Κεφ. 74. Κατήχηση των νέων Χριστιανών.

Ο Πορφύριος δέχτηκε όλους όσους ήθελαν να

φωτιστούν, όχι μόνο πριν από το βάπτισμα, αλλά και μετά γιατί συνεχώς δίδασκε τον λόγο, λέγοντας όχι μεγάλα λόγια, για να κάνει επίδειξη, αλλά με απλές φράσεις διδάσκοντας και αναλύοντας τα πάντα για τη Γραφή. Εκείνο το έτος προστέθηκαν περίπου τριακόσιοι Χριστιανοί και κάθε χρόνο αυξάνονταν.

Κεφ. 75. Το σχέδιο της νέας εκκλησίας.

Αφού κήκε το Μαρνείο, αποφάσισαν να χτίσουν στον καμμένο χώρο αγία εκκλησία. Αφού για το σκοπό αυτό έβαλε και τα χρήματα από τη θεοφιλέστατη βασίλισσα Ευδοξία. Σε αυτήν, λοιπόν, τη θέση έλεγαν μερικοί να χτιστεί η αγία εκκλησία, άλλοι όμως δεν συμφωνούσαν, λέγοντας ότι πρέπει να εξαλειφθεί και αυτή η ανάμνηση του τόπου και αυτοί που το υποστήριζαν αυτό, τους έπειθαν όλους ότι ορθά μιλούν. Ο επίσκοπος όμως έλεγε: *“Ας το εμπιστευτούμε και αυτό στο θέλημα του Θεού”*.

Και, ενώ λοιπόν καθορίζονταν ο τόπος καταφθάνει ένας μάγιστρος που μετέφερε βασιλικά γράμματα της αείμνηστης Ευδοξίας τα γράμματα περιείχαν χαιρετισμούς και παράκληση για προσευχές και για τον εαυτό της και για τους βασιλείς, το σύζυγό της και το παιδί της.

Κεφ. 77. Λιτανεία μέχρι το Μαρνείο.

Μπροστά από το λαό πήγαινε ο αείμνηστος Βαρουχάς, κρατώντας το εκτύπωμα του σταυρού, και από τις δυο πλευρές του λαού πήγαιναν οι στρατιώτες, που είχαν παραμείνει για την ευταξία της πόλης. Καθώς, λοιπόν, προχωρούσαν, έψαλαν και

στο σημείο της διακοπής του ψαλμού έλεγαν το αλληλούϊα. Ο ψαλμός που έψελναν: "δεύτε αγαλλιασώμεθα τω Κυρίω αλαλάζωμεν τω Θεώ σωτήρι ημών".

Κεφ. 78. Χάραξη και άνοιγμα των θεμελίων.

Ο Άγιος Επίσκοπος είχε προσκαλέσει ως αρχιτέκτονα τον Ρουφίνο, άνθρωπο πιστό και ειδήμονα, ο οποίος και τελείωσε όλη την οικοδομή. Αυτός, αφού πήρε γύψο, χάραξε τη θέση της αγίας εκκλησίας, σύμφωνα με το σχέδιο που έστειλε η βασίλισσα. Και αφού ο οσιώτατος Επίσκοπος έκαμε ευχή και γονυκλισία έδωσε εντολή στο λαό να σκάψει. Ενώ οι άλλοι έσκαβαν, οι άλλοι έβγαζαν χώματα, ώστε μέσα σε λίγες ημέρες να ανοιχτούν και να καθαριστούν τα θεμέλια.

Κεφ. 79. Θεμελίωση υπό του Οσίου της Εκκλησίας.

Αφού προετοιμάστηκαν όλα τα υλικά, πελώριες πέτρες από τον λόφο Αλδίωμα, στα ανατολικά της πόλης, και άλλα υλικά, ο άγιος πάλι συγκέντρωσε τον φιλόχριστο λαό και μετά απο πολλή προσευχή και ψαλμωδία στον τόπο άρχισε να κουβαλάει πέτρες και να τις ρίχνει στα θεμέλια.

Κεφ. 80. Το δυστύχημα των τριών παιδιών.

Εκείνη την ημέρα έγινε ένα μεγάλο θαύμα. Μέσα

στο προαύλιο υπάρχουν φρεάτια που βρίσκονται στο δυτικό μέρος της εκκλησίας. Τρία, λοιπόν, παιδιά δίψασαν και πήγαν να πιουν νερό. Έσκυβαν προς τα κάτω στηριζόμενοι στο ξύλο που ήταν επάνω στο άνοιγμα, το ξύλο όμως έσπασε και έπεσαν και τα τρία παιδιά μέσα.

Μόλις το έμαθε ο επίσκοπος έτρεξε και αυτός στον τόπο και διέταξε να γίνει ησυχία. Άρχισε να προσεύχεται και να παρακαλεί το Χριστό, να διαφυλάξει τα παιδιά ζωντανά και ακέραια. Ύστερα έδωσε εντολή να πάνε να τα βρούνε.

Κεφ. 81. Η θαυματουργική τους διάσωση.

Όταν, λοιπόν, αυτός κατέβηκε, βρήκε τα τρία παιδιά να κάθονται σε μια μεγάλη πέτρα χαρούμενα και ακέραια. Ο άνθρωπος μόλις τα είδε έμεινε κατάπληκτος και δόξασε το Θεό, φώναξε δυνατά: *“δοξάστε τον Κύριο, γιατί ζουν και τα τρία παιδιά”*. Και αμέσως έριξαν ένα καλάθι να τα ανεβάσουν και τα τρία μαζί. Είχαν μικρή ηλικία έξι και επτά χρονών. Αυτός, λοιπόν, που ήταν κάτω δέχτηκε τη σπυρίδα και τα έδεσε καλά. Τότε φώναξε δυνατά να τα τραβήξουν προσεκτικά.

Μόλις έφτασαν και τα είδε ο άγιος επίσκοπος γέμισε δάκρυα χαράς και ανεβόησε λέγοντας: *“ευλογείτε τα έργα του Κυρίου, υμνείτε”*. Έψαξαν για τραύματα και δεν βρήκαν τίποτα.

Κεφ. 82. Η χαρά των Χριστιανών. Αμοιβή των εργατών.

Όταν ανέβηκε ο άνθρωπος που είχε κατέβει στο

πηγάδι, για τα παιδιά με όρκους διαβεβαίωνε ότι όταν τους έβαλε στη σφυρίδα και ανέβαιναν, έβλεπε κάτι σαν αστραπή γύρω τους, μέχρι που έφτασαν στο στόμα του πηγαδιού. Όλοι οι Χριστιανοί ήταν χαρούμενοι εκείνη την ημέρα.

Η οικοδομή ολοένα και προχωρούσε, αφού όλοι εργάζονται με προθυμία και σπινθή γιατί κανείς δεν υπήρχε που να στερείται από το μισθό του.

Κεφ. 92. Αποπεράτωση και εγκαίνια της Ευδοξιανής.

Μετά, λοιπόν, από πέντε χρόνια ολοκληρώθηκε η ανοικοδόμηση της αγίας εκκλησίας που ονομάστηκε Ευδοξιανή, από το όνομα της βασίλισσας. Και ο Πορφύριος τέλεσε τα εγκαίνια κατά την αναστάσιμη ημέρα του Αγίου Πάσχα. Μπορούσε κανείς να δει αγγελικούς χορούς όχι μόνο στις εκκλησιαστικές ακολουθίες, αλλά και κατά την ώρα των γευμάτων. Γιατι η τραπεζαρία δεν ήταν μόνο υλική αλλά και πνευματική, αφού μετά το φαγητό έλεγαν ένα ψαλμό και μετά το ποτό έναν ύμνο.

Κεφ. 93. Πρόρρηση για την αύξηση των Χριστιανών της Γάζας.

Για το λόγο αυτό κατ' αρχήν τον κατηγόρησαν μερικοί πιστοί ότι τη σχεδίασε μεγάλη, ενώ υπήρξαν λίγοι Χριστιανοί στην Πόλη. Και ο Πορφύριος τους είπε: *“να μην είναι η πίστη σας λίγη, γιατί εγώ έχω καλές ελπίδες στον Κύριο, ότι θα πληθύνει την ποίμνη τους και θα μεγαλώνει περισσότερο τον οίκο του, διότι η Χριστιανική πίστη δεν είναι ανθρώπινη,*

ώστε να εμφανιστεί για λίγο και μετά να χαθεί, αλλά είναι θεϊκή και επιδέχεται αύξηση”.

Αυτά και άλλα ανάλογα συζητούσε κάθε φορά με τους πιστούς ο μακάριος, όχι μόνο στην εκκλησία, αλλά σε κάθε τόπο, και έτσι φώτισε και ενίσχυσε το φιλόχριστο λαό.\

Κεφ. 94. Μέριμνα για τους φτωχούς και τους ξένους.

Αφού, λοιπόν, χτίστηκε και εγκαινίασε η αγία εκκλησία, όρισε να δίνονται σε κάθε ξένο που θα μένει στην πόλη, τα έξοδα της ημέρας. Και επιπλέον σε κάθε φτωχό, ντόπιο πολίτη χορηγούσε έξι οβολούς κάθε μέρα, εκτός από αυτά που ο ίδιος παρείχε από μόνος του σε όσους πήγαιναν σε αυτόν τα αγαθά της ζωής.

Κεφ. 95. Εξέγερση των ειδωλολατρών.

Οι ειδωλολάτρες, λοιπόν, όσο έβλεπαν να προκόβει ο Χριστιανός, τόσο εξαγριώνονταν και ζητούσαν ευκαιρία να κακοποιήσουν τους Χριστιανούς και προπάντων τον όσιο ποιμένα τους Πορφύριο. Μόλις τους άκουσαν οι υπόλοιποι του Βουλευτηρίου συγκεντρώθηκαν και όρμησαν κατά του οικονόμου και του θεοφιλούς Βαρωχά.

Κεφ. 96. Διάσωση του Οσίου. Λεηλασία επισκοπής.

Στη συνέχεια όρμησαν εναντίον του ποιμένου.

Μερικοί όμως έτρεξαν πιο γρήγορα απ' αυτούς και ανήγγειλαν στον επίσκοπο την επιδρομή του πλήθους εναντίον του. Μόλις τα έμαθε ο μακάριος είπε στον Μάρκο Διάκονο: *“να φύγουμε, αδερφέ, και να κρυφτούμε για λίγο”*. Περπατώντας πάνω στους τοίχους, φύγαμε από τις ταρατσες και οι μανιασμένοι ειδωλολάτρες άρπαξαν όλα όσα βρήκαν από το επισκοπείο.

Κεφ. 99. Επιστροφή στη λεηλατισμένη επισκοπή.

Μόλις, λοιπόν, μάθαμε ότι κόπασε ο θόρυβος της πόλης, τη νύχτα πήγανε στην αγία εκκλησία. Όταν μετά ανεβήκανε στο επισκοπείο, τότε δεν βρήκανε μέσα παρά μόνο το θεοφιλή Βαρωχά στα τελευταία του. Ύστερα από λίγες μέρες έμαθε τα γεγονότα της πόλης ο υπατικός, ο οποίος στέλνει ένα κομενταρήσιο με μεγάλη βοήθεια φυλακίζει όσους του υπέδειξαν οι δημόσιοι υπάλληλοι, και τους πήγε στην Καισάρεια. Από αυτούς άλλους τους τιμώρησε, και άλλους, αφού τους μαστίγωσε τους άφησε ελεύθερους.

Κεφ. 100. Βάπτισμα του οίκου της Σαλαφθά.

Ο Πορφύριος θυμήθηκε την αγαθή εκείνη κόρη και έστειλε τον Μάρκο να την φωνάξει. Αυτή τότε κατέφθασε τρέχοντας, έχοντας μαζί της και μία άλλη γυναίκα, που έλεγε ότι ήταν θεία της. Όταν πήγαν στον επίσκοπο, έπεσαν μπροστά στα πόδια του και αυτός τις δέχτηκε με καλοσύνη. Και είπε στην κόρη: *“όντως επιθυμείς να γίνεις Χριστιανή;”*. Κι αυτή

απάντησε: “*μα ήδη σου το είπα ότι εδώ και πολύ καιρό έχω αυτήν την επιθυμία, και έφερα ως μάρτυρα τη θεία μου, που θέλει να γίνει και αυτή*”. Εκείνος τότε, γεμάτος χαρά, της είπε: “*ανδρίζου και ίσχυε, παιδί μου*”. Και μετά από λίγες μέρες κατατάχθηκαν και αξιώθηκαν να λάβουν το τίμιο βάπτισμα.

πηγή: Μάρκου Διακόνου, Βίος Αγίου Πορφυρίου
Επισκόπου Γάζης, εκδ. ΖΗΤΡΟΣ, Αθήνα 2003

Κεφάλαιο 2

Διπλωματία, εξωτερική πολιτική και στρατιωτική οργάνωση Βυζαντινών

- Η διπλωματία της Πρώιμης Βυζαντινής Περιόδου (από το ιστορικό έργο *Ιστορία Βυζαντιακή και τα κατ' Απτίλαν* του Πρίσκου Πανίτη). Βυζαντινή πρεσβεία στην αυλή του

Ούννου βασιλιά Αττίλα.

- Εξωτερική πολιτική με τη Δύση: η περίπτωση Λιουτπράνδου, τα συνοικέσια δυτικών ηγεμόνων με βυζαντινές πριγκήπισσες.

- θεματική οργάνωση βυζαντινού στρατού και “ακρίτες” (μέσα από βυζαντινές και σύγχρονες πηγές)

Η διπλωματία της Πρώιμης Βυζαντινής Περιόδου (από το ιστορικό έργο *Ιστορία Βυζαντιακή και τα κατ' Αττίλαν* του Πρίσκου Πανίτη). Βυζαντινή πρεσβεία στην αυλή του Ούννου βασιλιά Αττίλα.

παρουσίαση: ΑΓΓΕΛΑΚΗ ΧΡΥΣΗ

Πληροφορίες για τον Αττίλα και τον Πρίσκο!

Στη βυζαντινή αυτοκρατορία λάμβαναν χώρα πολύ συνθετές αντιπαραθέσεις. Γι'αυτό ακριβώς τον λόγο δημιουργήθηκε πολύ έμπειρη διπλωματία και με ιδιαίτερες ικανότητες. Αξιοποιώντας τις ρωμαϊκές παραδόσεις, το Βυζάντιο κατόρθωσε να

δημιουργήσει σύνθετο διπλωματικό σύστημα και να προσελκύει σε αυτό μορφωμένους και αξιόλογους ανθρώπους.

Ένας άπο τους πιο λαμπρούς και αξιόλογους συγγραφείς του 5ου αιώνα, που ασχολιόταν με τη ζωή και τις συνήθειες των Βαρβάρων και με τους Ρωμαίους της εποχής της μεγάλης μετακίνησης, ήταν ο ιστορικός Πρίσκος. Διηγείται για την βυζαντινή του αποστολή στην αυλή του τρομερού κυβερνήτη των Ούννων Αττίλα, που αποτελεί μέχρι σήμερα μοναδική πηγή για τον τρόπο συνήθειας και ζωής των βαρβάρων-κατακτητών.

Για την ζωή του ιστορικού έχουμε ελάχιστα στοιχεία, όπως ότι γεννήθηκε το πρώτο μισό του 5ου αιώνα σε μια μικρή πόλη της Θράκης, το Πάνιο. Ο Πρίσκος κατάγονταν από ευκατάστατη οικογένεια, η οποία του εξασφάλισε σπουδαία μόρφωση τόσο στη φιλοσοφία όσο στη ρητορική. Μετά το τέλος των σπουδών του στην Κωνσταντινούπολη δούλεψε σε κρατικές υπηρεσίες στην πρωτεύουσα. Τελικά ο Πρίσκος έγινε γραμματέας και ένας από του πιο έμπιστους σύμβουλους του Μαξιμίνου. Το 448 ανατέθη στο Μαξιμίνο μία δύσκολη αποστολή :να τεθεί επικεφαλής της Πρεσβείας στην Παννόνια προς τον Αττίλα.

Η ενασχόλησή του με τη συγγραφή δεν τον αποπροσανατόλισε από την διπλωματική του δραστηριότητα. Εκτελούσε μυστικές διπλωματικές αποστολές των βυζαντινών ανακτόρων πολύ συχνά και πολύ επιδέξια. Στις αρχές της βασιλείας του Μαρκιανού (450-457) τον συναντάμε στη Ρώμη, όπου διεξάγει μυστικές συνομιλίες με το νεαρό γιο του βασιλιά των Φράγκων, με σκοπό να εμποδίσει τη σύναψη χωριστής συμφωνίας της Ρώμης με τη Γαλλία. Στη συνέχεια απεστάλη στην ανατολή για

την διευθέτηση των σχέσεων του Βυζαντίου με τις νομαδικές φυλές της Αραβίας και της Νουβίας. Έπειτα βρέθηκε στη Δαμασκό και στη Αίγυπτο, όπου μαζί με τον Μαξιμίνο έφεραν σε πέρας δύσκολες διπλωματικές αποστολές.

Το έργο του Πρίσκου περιλαμβάνει τα γεγονότα της βυζαντινής ιστορίας από το 411 μέχρι το 472 τα οποία γράφηκαν τον 5ο αιώνα από τον γέροντα τότε Πρίσκο.

Η πιο σημαντική αποστολή του, αφορά την επίσκεψή του στον Αττίλα. Περιγράφει ακριβώς την εμφάνιση των Ούννων και του τρομερού αρχηγού τους, πράγμα που προσέλκυσε και συνάρπασε πολλούς αναγνώστες του ιστορικού έργου. Εξαιτίας του γεγονότος ότι ο Αττίλας ήταν τόσο ισχυρός, ώστε όλοι οι άλλοι λαοί ήταν αναγκασμένοι να τον υπολογίζουν. Έτσι και τα δύο κράτη, το Ανατολικό και το Δυτικό Ρωμαϊκό, επιδίωκαν συμμαχία. Συγκεκριμένα η Ρώμη και η Κωνσταντινούπολη επιδίωκαν η κάθε μια για τον εαυτό της την εύνοιά του και έστελναν πρεσβείες με πλούσια δώρα.

προσπαθούσε να τον απειλούσαν έρσες, Άραβες,

Στην αυλή του βασιλιά των Ούννων Αττίλα

Ο συγγραφέας απεικόνισε πιστά την ζωή των Ούννων και αυτό οφείλεται στην άμεση γνωριμία του με τα γεγονότα που περιγράφει. Ο Πρίσκος ήταν έξυπνος και διορατικός παρατηρητής και μάλιστα κοινωνικός αφού συζητούσε καθημερινά με τους απεσταλμένους των δυτικών χωρών.

Ο τόπος διαμονής του Αττίλα ήταν ολόκληρος συνοικισμός, όπου βρίσκονταν τα ανάκτορα του κυβερνήτη και οι πλούσιες κατοικίες των πλησίων του. Ο Πρίσκος ως κάτοικος της Κωνσταντινούπολης, ήταν πολύ δύσκολο να εκθαμπωθεί από την μεγαλοπρέπεια των οικοδομημάτων και των σκευών. Γι'αυτό τον λόγο μιλά με απορία για την εσωτερική και την εξωτερική διακόσμηση των ανακτόρων.

Περιγράφει πολύ ζωντανά και ποιητικά την πομπή των κοριτσιών των Ούννων τα οποία ήταν με λευκά ενδύματα. Πολύ λεπτομερής είναι επίσης και η περιγραφή της τελετής στο ανάκτορο του Αττίλα. Κατά τη διάρκεια της τελετής τηρούνται αυστηρά η διάταξη των προσκεκλημένων, ανάλογα με το αξίωμα

και τη θέση του στην αυλή. Τα φαγητά και τα κρασιά ήταν εκλεκτά, τα σκεύη πολυτελή και οι τραγουδιστές υμνούσαν τους αρχηγούς για τις νίκες τους. Μιλάει για την ακούραστη διπλωματική του δραστηριότητα, για την ανταλλαγή πρεσβειών με την ανατολική και δυτική αυτοκρατορία.

Σύμφωνα με τον Ιορδάνη ο Αττίλας δεν ήταν τίποτε άλλο παρά ένας κατακτητής. Όμως σύμφωνα με τον Πρίσκο λέει ότι ο Αττίλας ο βασιλιάς των Ούννων δεν ήταν τόσο πολεμιστής όσο κυβερνήτης, δεν ήταν αρχηγός αλλά δικαστής, ο οποίος ακούγε με προσοχή τα παράπονα του λαού και έπαιρνε δικαστικές αποφάσεις. Ήταν ένας φιλόξενος οικοδεσπότης, ο οποίος ήξερε να δέχεται τους πρέσβεις με λεπτότητα στη συμπεριφορά του. Ο Αττίλας έχοντας στην κατοχή του πολύ πλούτο, προσπάθησε να τα επιδεικνύσει στους απεσταλμένους των λαών. Επίσης ήταν πολύ απλός στην ενδυμασία, την τροφή και στις συνήθειές του. Ο Αττίλας είχε πολλές γυναίκες και παιδιά και έκανε διαρκώς νέους γάμους. Η πρώτη γυναίκα του, η Κρέκα ήταν άνθρωπος μεγάλης εκτίμησης και θαυμασμού. Δέχονταν τους ξένους και τους πρόσφερε πλούσια δείπνα. Με τα παιδιά του ήταν αυστηρός, εκτός από τον μικρό του γιό τον Ίρνα, που τον γέμιζε με χάδια και σύμφωνα με τις προφητείες, θα έσωζε στο μέλλον το γένος του.

Ο Ιορδάνης παρουσιάζει τον Αττίλα ως αρχομανή, υπερήφανο, πολεμοχαρή και εξωτερικά κοντό, με πλατύ στήθος, με μεγάλο κεφάλι, με μικρά μάτια, γκρίζα μαλλιά, πεπλατυσμένη μύτη, με αποκρουστικό χρώμα δέρματος[...]

Κάποια από τα σημαντικά σημεία του διπλωματικού

συστήματος του Βυζαντίου ήταν :

□ Η αυστηρή διαβάθμιση των αξιωμάτων και των τίτλων των πρεσβείων. Ο Πρίσκοκ δηλώνει ότι ο Αττίλας απαιτούσε να αποστέλλονται σε αυτόν πρέσβεις με υψηλό αξίωμα, ευγενής. Μερικές φορές η βυζαντινή κυβέρνηση, κάτω από την πίεση των Ούννων, αναγκάζονταν να διαταράξει τη διαμορφωμένη ήδη ιεραρχία των κρατών και να στείλει πρέσβεις υψηλότερου αξιώματος στον Αττίλα, από ότι προϋπέθετε στην πραγματικότητα η εθιμοτυπία.

□ Οι πρέσβεις είχαν δικαίωμα να σταματούν κατά την διάρκεια του ταξιδιού, να κατασκηνώσουν και να διαμένουν για μεγάλο χρονικό διάστημα μόνο σε συγκεκριμένες τοποθεσίες, τις οποίες υποδεικνύαν άνθρωποι του Αττίλα. Οι βυζαντινοί πρέσβεις φρόντιζαν με τη σειρά τους ούτως, ώστε να μην τραυματίζεται το κύρος τους ως εκπρόσωπος. Οι βυζαντινοί πρέσβεις φρόντιζαν να μεταφέρουν τα γράμματα και τις προφορικές εντολές οι ίδιοι στον αυτοκράτορα. Η αλληλογραφία γίνονταν στα λατινικά, στα ελληνικά και σε άλλες γλώσσες .

□ Η ανταλλαγή δώρων και κερασμάτων. Τα δώρα προσφέρονταν με αυστηρή αντιστοιχία με το αξίωμα των αποδεκτών.

Ο Αττίλας δέχονταν, μόνο σε ειδικές περιπτώσεις, να συναντήσει τους πρέσβεις του αυτοκράτορα και να κάνει διαπραγματεύσεις σε προκαθορισμένο σημείο. Ο πρέσβεις, ως πρόσωπο με υψηλό αξίωμα, δε διεξήγαγε ο ίδιος τις συνομιλίες με τους παραπλήσιους του Αττίλα, αλλά ανέθετε το έργο στους

βοηθούς του.

Το ύφος και η γλώσσα του Πρίσκου διακρίνονταν για την εκφραστικότητα και την αμεσότητα του. Ο Πρίσκος χρησιμοποιεί σε μεγαλύτερο βαθμό τη ρητορική και την αντιγραφή αρχαίων προτύπων. Είναι γενικά, άνθρωπος με αντικειμενικότητα και με έλλειψη εχθρότητας. Εκτός από συγγραφέας και διπλωμάτης, είναι και κρατικός λειτουργός, άνθρωπος πολύ καλά πληροφορημένος για πολιτικά πράγματα στην αυτοκρατορία και στις σχέσεις με τους άλλους λαούς. Είναι και συνετός κριτής, ο οποίος διατυπώνει αντικειμενικές κρίσεις για τα ιστορικά πρόσωπα της εποχής του και πραγματοποιεί ορθές εκτιμήσεις. Τέλος η αντικειμενικότητά του, η κατανόηση της ιστορικής σημασίας της μετακίνησης μεγάλης μάζας ανθρώπων, η γνώση της ζωής, η καλλιτεχνική απεικόνιση των χαρακτήρων, η ικανότητα αξιολόγησης του υλικού και της επιλογής, θέτουν το έργο του Πρίσκου σε μία από τις πρώτες θέσεις μεταξύ των ιστορικών έργων των πρώιμων Βυζαντινών συγγραφέων.

Έβλεπε τους Ούννους και τους Σλάβους, τον Αττίλα και άλλους βαρβάρους σαν ζωντανούς ανθρώπους με προτερήματα και ελαττώματα. Το μυστικό της δημοτικότητάς του κρύβονταν επίσης και στην πρωτοτυπία του έργου του. Επίσης επισημαίνεται ότι ο Πρίσκος ήταν δημιουργός και όχι συλλέκτης, ήταν αφηγητής και όχι πρακτικογράφος γεγονότων, ήταν καλλιτέχνης και όχι αντιγραφέας.

Πρωτοφανής άνοδος της διπλωματικής δραστηριότητας παρατηρείται τον 6ο αιώνα (στη βασιλεία του Ιουστινιανού). Η πραγματοποίηση του μεγάλου σχεδίου αποκατάστασης της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας απαιτούσε συνεχή και έντονη

δραστηριότητα της βυζαντινής διπλωματίας σε διάφορες περιοχές. Για την κατάκτηση της δύσης ήταν αναγκαίο να εξασφαληθεί η ασφάλεια της αυτοκρατορίας στην Ανατολή και στη Δύση, να αποφύγουν τον πόλεμο με την Περσία ,να εξουδετερώσουν τους Βαρβάρους στο Δούναβη και να βρουν συμμάχους μεταξύ των όμορων με την αυτοκρατορία λαών .Το Βυζάντιο στη δύσκολη κατάσταση, δε δίσταζε να χρησιμοποιήσει οποιαδήποτε μέσα για την επίτευξη των σκοπών του. Η Βυζαντινή διπλωματία χρησιμοποιούσε πολύ τη δολιότητα. Ως σύνθημά της είχε την αρχή της πολιτικής των Ρωμαίων <<Διαίρει και βασίλευε >>.

Πληροφορίες για τον πρέσβη Πέτρο Πατρίκιο

Ο Πέτρος Πατρίκιος γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη. Άρχισε τη σταδιοδρομία στην Κωνσταντινούπολη, όπου έγινε γνωστός δικηγόρος. Έγινε σύντομα διάσημος ρήτορας. Ο Πέτρος εστάλει ως πρέσβης στη βασίλισσα Αμαλασούνθα το 534, όμως έφθασε στην Ιταλία μετά την άνοδο στην εξουσία του βασιλέα Θεοδάτου.

Παρά την αντιπάθεια του Προκόπιου στον Πέτρο καταγράφει ότι ήταν υποδέξιος διπλωμάτης κατα τη διάρκεια της πρώτης του αποστολής και ότι κατόρθωσε να πείσει τον ανίσχυρο Οστρογότθο βασιλέα, να κλείσει συμφωνία για την μεταβίβαση στο βυζαντινό μέρος της Ιταλίας.

Η δευτερή αποστολή του Πέτρου προς τον Θεόδατο δεν ήταν τόσο επιτυχής όσο η πρώτη. Ο Οστρογότθος βασιλιάς μαθαίνοντας για τις νίκες των Γότθων κατά των βυζαντινών στρατευμάτων στην Ιλλυρία, άλλαξε ξαφνικά ποικτική και

διέκοψε εντελώς τις σχέσεις του με τη βυζαντινή αυτοκρατορία. Ο Πέτρος, μετά από διαταγή του βασιλιά, κλείστηκε σε σκοτεινή φυλακή, όπου πέρασε 3 χρόνια από τη ζωή του και ελευθερώθηκε στο τέλος του 538. Το 563 ο Πέτρος Πατρίκιος επισκέφθηκε για μία ακόμα φορά την αυλή του Πέρση σάχη, με τον οποίο διεξήγαγε συνομιλίες για την επιστροφή της Σουανίας, οι οποίες κατέληξαν σε αποτυχία. Πικραμένος ο Πέτρος με την πλήρα αποτυχία της αποστολής του, γύρισε στο Βυζάντιο, όπου ύστερα από λίγο πέθανε.

Η μορφή του Πέτρου, ως διπλωμάτη, ιστορικού και ανθρώπου, μπορεί να στοιχειοποιηθεί στα ορισμένα αποσπάσματά του και στις αναμνήσεις των συγχρόνων του. Παράλληλα με τη διπλωματική και κρατική του δραστηριότητα μελετούσε ασταμάτητα διάφορες επιστήμες. Μέχρι και ο Προκόπιος αναγκάστηκε να αναγνωρίσει το ρητορικό ταλέντο του Πέτρου, την πραότητα του και την άψογη συμπεριφορά του. Ο Ιωάννης ο Λυδός μας άφησε την πιο αναλυτική περιγραφή του Πέτρου. Συγκεκριμένα, αναφέρει ότι: ήταν ένας ευγενής άρχοντας, ένας μεγάλος διπλωμάτης, ένας κρατικός λειτουργός και δεν ήταν ποτέ φυγοπόνος. Με αυτά τα λόγια τον χαρακτηρίζει ο Ιωάννης. Όμως, ο Προκόπιος παρ'όλα τα καλά λόγια του, δεν λείπουν και τα αρνητικά σχόλια όπως ότι ήταν φυλάργυρος και ιδιοτελής.

Είναι πολύ δύσκολο να κρίνει κανείς την κοσμοθεωρία και πολιτικές ιδέες του Πέτρου από τα αποσπάσματα που διασώθηκαν. Γνωστό είναι πάντως ότι ο Πέτρος ήταν πολύ νομοταγής προς την κυβέρνηση του Ιουστινιανού.

Πηγή: Ζ. Ουνταλτσόβα, Γ. Λιτάρβιν, Ν. Μεντβέντιεφ, Η διπλωματία της πρώιμης βυζαντινής περιόδου σύμφωνα με τις πηγές της εποχής, ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ, εκδ. ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, 1995 Αθήνα.

Εξωτερική πολιτική με τη Δύση: η περίπτωση Λιουπράνδου, τα συνοικέσια δυτικών ηγεμόνων με βυζαντινές πριγκήπισσες
Σχέσεις Βυζαντίου-Καρολιδών

παρουσίαση: ΚΑΛΟΥΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

Το Βυζάντιο είχε σχέσεις επιγαμίας με τους Καρολίδες, αφού αυτο ήταν το σπουδαιότερο διπλωματικό όπλο του βυζαντίου. Οι λόγοι που ώθησαν τους βυζαντινούς σε επιγαμία με τους καρολίδες ποικίλλουν αναλόγως τη θέση ισχύος ή της ανάγκης στην οποία στην οποία βρισκόταν η κάθε πλευρά τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή. Ο καλύτερος τρόπος για να επιτευχθεί η ενδυνάμωση των σχέσεων μεταξύ

Βυζαντινου οίκου και Καρολιδών ήταν να σφραγιστεί με ένα βασιλικό συνοικέσιο, και τότε ο Θεόφιλος πρότεινε να νυμφεύσει μια απο τις κόρες του με τον γιο του ηγεμόνος του Βασιλείου της Μέσης Φραγκίας, αλλά δεν έγινε η επιγαμία, όπως δεν είχε γίνει

μεταξύ Καρλομάγνου με την Ειρήνη και του Μιχαήλ Α' με την πριγκίπισσα των Φράγκων. Ένα επιτυχημένο συνοικέσιο ήταν μεταξύ Βυζαντίου και Δύσης, το γάμο της Θεοφανούς με τον Όθωνα Β'.

Η αντιπαλότητα μεταξύ Ρωμαίων (Ελλήνων) και Φράγκων αποτυπώνεται και στο Χρονικό του Μορέως, κείμενο του 14ου αιώνα, γραμμένο πιθανότατα από κάποιον γασμούλο της Πελοποννήσου.

Χαρακτηρισμοί από Ευρωπαίους για τους Έλληνες:

Ο Βενετός μοναχος **Paolo Sarpi** (1552-1623) αποκαλούσε τους Έλληνες απίστους και έλεγε πως χρειάζονται λίγο ψωμί και πολύ ξύλο και πως θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως άγρια θηρία, να ταπεινώνονται συνεχώς και να εμποδίζονται από την εξάσκηση στα όπλα.

Ο Ιταλός προσκυνητής **Zuarllardo** γράφει στα τέλη του 16ου αιώνα πως δεν πρέπει να εμπιστεύεσαι τους Έλληνες, γιατί είναι γνωστοί εχθροί τους.

Ο Γάλλος περιηγητής του Αιγαίου **Jean Thevenot** (1633-1667) έλεγε πως οι Έλληνες ήταν φιλάργυροι, άπιστοι, προδότες, παιδεραστές, άκρως ακδικητικοί, υποκριτές και πολύ δεισιδαίμονες.

Ο Γάλλος Ιησουίτης **Robert Saulger** (1637-1709) αποκαλούσε τους ορθόδοξους κατοίκους των Κυκλάδων σχισματικούς και δεισιδαίμονες, ενώ θεωρούσε ότι οι Έλληνες ήταν ψεύετες, πανούργοι, λίγο φιλαλήθεις και ασταθείς στη φιλία τους.

Η εικόνα του Λιουππράνδου για τον Νικηφόρο Φωκά:

Ο Λιουτπράνδος χαρακτήριζε τον Νικηφόρο Φωκά ως ένα πλάσμα πραγματικά τερατώδες, πυγμαίο με τεράστιο κεφάλι, με μάτια σαν στου τυφλοπόντικα, γεννειάδα κοντή, πλατιά, πυκνή και ασπριδερή. Το δέρμα του ήταν μαυριδερό σαν να ήταν Αιθίοπας. Ήταν κοιλαράς με αδύνατους γλουτούς. Τα μπούτια του ήταν μεγάλα, δυσανάλογα με το κοντό του ανάστημα, τα πόδια του πλατιά. Φορούσε ένα παλιό χωριάτικο μανδύα, ξεφτισμένο και βρωμερό. Ο λόγος του ήταν θρασύς, αλλά ο νους του σαν της αλεπούς και σαν τον Οδυσσέα ήταν επίορκος και ψευταράς. Επίσης, ο βυζαντινός αυτοκράτορας ήταν: χωριάτης, κατσικοπόδαρος, κερατάς, γυναικωτός, μαλλιαρός, άξεστος, βάρβαρος, βάνουσος, περπατούσε σαν γριά και είχε κατσικίσια μούρη. Ο βασιλιάς των Ελλήνων ήταν μαλλιαρός, φορούσε χλαμύδα με μακριά μανίκια και γυναικείο μανδύα, ήταν ψεύτης, απατεώνας, αδυσώπητος, πονηρή αλεπού, υπερόπτης, ψευδοταπεινόφρων, τσιγκούνης, πλεονέκτης, έτρωγε σκόρδο, κρεμμύδια και πράσα και έπινε βάλνιον.

Απεναντίας ο βασιλιάς των Φράγκων ήταν καλοκουρεμένος, δεν φορούσε γυναικεία ρούχα, σκέπαζε το κεφάλι του, ήταν ειλικρινής, δεν εξαπατούσε κανένα, ήταν πολυεύσπλαχνος όταν έπρεπε, αυστηρός όταν χρειαζόταν, πάντα πραγματικά ταπεινόφρων, ποτέ του φιλάργυρος, δεν έτρωγε σκόρδο, κρεμμύδια και πράσα και έτσι έκανε οικονομία στα ζώα.

Πηγές: 1) <https://maccunion.wordpress.com/2012>
2) ΖΕΡΒΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, *ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΕΝΤΡΥΦΗΣΙΣ ΠΕΡΙΔΙΑΒΑΣΗ ΣΤΟΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΚΟΣΜΟ*, εκδ. ΠΕΛΑΣΓΟΣ, ΑΘΗΝΑ 2013

«Η φύλαξη των ανατολικών συνόρων και οι Ακρίτες»

Κεντρικό ιστορικό ερώτημα:

Ποιοι λόγοι οδήγησαν στη δημιουργία των Θεμάτων και στην ύπαρξη Ακριτών στην Βυζαντινή Αυτοκρατορία;

παρουσίαση: ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΡΙΑ

Επιμέρους ιστορικά ερωτήματα:

(Να απαντηθούν με συντομία, αφού ολοκληρώσετε τη μελέτη όλων των ερωτήσεων της εργασίας. Όλες οι απαντήσεις είναι με κόκκινο χρώμα)

– Γιατί ήταν ιδιαίτερα δύσκολη η φύλαξη των συνόρων του Βυζαντίου;

Η φύλαξη των συνόρων του Βυζαντίου ήταν ιδιαίτερα δύσκολη γιατί πολλοί εχθροί επιτίθεντο από όλες τις πλευρές. Επίσης τα σύνορα ήταν μακριά από την Κωνσταντινούπολη και δεν μπορούσαν να προστατευτούν εύκολα από τον στρατό.

– Πώς αντιμετώπισαν οι Βυζαντινοί το πρόβλημα αυτό;

Οι Βυζαντινοί για να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα αυτό οργάνωσαν τον θεματικό στρατό. Έδωσαν γη στους στρατιώτες κοντά στα σύνορα με αντάλλαγμα όποτε το Βυζάντιο δεχόταν επιθέσεις να είναι πάντα έτοιμοι να προστατέψουν τα σύνορα.

– Πότε έγιναν ονομαστοί οι Ακρίτες; Ποιες οι ασχολίες τους;

Οι Ακρίτες έγιναν ονομαστοί περίπου τον 7ον αι. μετά από τις νίκες εναντίον των Περσών και των Αράβων. Οι Ακρίτες, εκτός από το να φυλάνε τα σύνορα, είχαν δική τους έκταση γης, την οποία καλλιεργούσαν για να μπορέσουν να επιβιώσουν.

– Πώς δέχτηκε ο λαός τους Ακρίτες; Ποιος ο γνωστότερος Ακρίτας;

Ο λαός δέχτηκε τους Ακρίτες σαν ήρωες γενναίους και ανδρειωμένους που δεν δείλιαζαν μπροστά σε κανέναν κίνδυνο. Τους παρομοίαζαν με γίγαντες που προστάτευαν το Βυζάντιο από τις επιθέσεις των εχθρών. Ο γνωστότερος Ακρίτας ήταν ο Διγενής του οποίου τα κατορθώματα υμνήθηκαν από τον λαό και ξεχωρίζουν μέχρι σήμερα.

Ακρίτες

Ακρίτες ήταν οι κάτοικοι των συνόρων. Σε κείμενα στρατηγικής του 10ου και 11ου αιώνα, «ακρίτες» ονομάζονται οι ένοπλοι που είχαν την ευθύνη της φύλαξης των συνόρων του Βυζαντίου στη Μικρά Ασία, είτε ανήκαν στον τακτικό στρατό, είτε ήσαν πληθυσμοί που κατοικούσαν στη μεθόριο και ενισχύονταν από την κεντρική εξουσία, οικονομικά ή με την παραχώρηση καλλιεργήσιμης γης. Η δράση των αυτών των «ακριτών» συνέβαλε σημαντικά στην άμυνα της Βυζαντινής Μικράς Ασίας και η αντίληψη που είχαν οι σύγχρονοί...

Αντίθετα με την πρωτοβυζαντινή διοικητική διαίρεση του κράτους σε επαρχότητες και επαρχίες, στα χρόνια που ακολουθούν το θάνατο του Ιουστινιανού, εισάγεται επίσημα πλέον η στρατιωτικοποίηση της διοίκησης του κράτους, που ανεπίσημα ήδη υπάρχει και [...] τελειοποιείται κατά το τέλος[...] του 7^{ου} αι. Σύμφωνα με τον στρατιωτικοποιημένο τρόπο διοίκησης, το κράτος διαιρείται σε μεγάλες στρατιωτικές και διοικητικές περιφέρειες που ονομάζονται «θέματα».

Πηγή: η βυζαντινή ιστορία από τις πηγές, Ι. Καραγιανόπουλου, σελ. 63

[...]Ουδείς σήμερον αμφισβητεί την βυζαντινήν προέλευσιν του θεσμού, αι διαφωνίαι εξακολουθούν να υφίστανται ως προς τον χρόνον εισαγωγής του. Πλέον πειστικήν θεωρώ την υπό του G.

Ostrogorsky προταθείσαν χρονολόγησιν, [...] 610-622, ενώ άλλοι ερευνηται αποδίδουν μεν την καινοτομίαν εις τον Ηράκλειον [...]εις την ακολουθούσαν τον νικηφόρον τέλος των περσικών πολέμων περίοδον. Κατά την πλέον ακραίαν άποψιν ο θεσμός των θεμάτων δεν είναι μέτρον ληφθέν υπό συγκεκριμένου αυτοκράτορος [...] αλλά προϊόν βραδείας και μακράς εξελίξεως[...]το δεύτερο ήμισυ του Η'αιώνος.

Πηγή Αικατερίνη ΧριστοφιλοπούλουΒυζαντινή Ιστορία Β1 610-867 (Αθήνα 1981)

[...]Από το στρατό, που είχε αναδιοργανώσει ο Τιβέριος και ο Μαυρίκιος, οδήγησε ο Ηράκλειος στη νίκη, στους μακροχρόνιους περσικούς πολέμους, και αυτός ο στρατός εξαντλημένος, νικήθηκε από την ορμή των Αράβων. Οι κατακτήσεις των Σαρακινών αφαίρεσαν από την αυτοκρατορία την Αίγυπτο, την Αφρική και τη Συρία[...] ύστερα από χρόνια[...] οι Βυζαντινοί [...] τους συγκράτησαν στα σύνορα της Μ. Ασίας. Όλα αυτά τα χρόνια συνεχίστηκε η αναδιοργάνωση του στρατού [...] ώσπου τελικά οι Ίσαυροι, τον 8^ο αιώνα, τελειοποίησαν το σύστημα των θεμάτων.

Πηγή: Στήβεν Ράνσιμαν, Βυζαντινός πολιτισμός, Αθήνα ΕΡΜΕΙΑΣ, σελ. 156-157

Αρχή αυτού του συστήματος ήταν ορισμένα συντάγματα ή θέματα, τακτικοί δηλαδή συνδυασμοί ομάδων, που ήταν στρατοπεδευμένα σε ορισμένες επαρχίες για την άμυνα τους, και ο διορισμός αργότερα του αρχηγού του συντάγματος ή στρατηγού επί κεφαλής και της πολιτικής εξουσίας. Από τότε τις επαρχίες αυτές τις ονόμαζαν θέματα και στην αρχή τους έδωσαν το όνομα του συντάγματος που τις κατείχε, δηλαδή θέμα Οπτιμάτων [...] νέα θέματα προστέθηκαν σε επαρχίες που είχαν ανακτηθεί [...] σ'αυτά τα θέματα δόθηκαν ονόματα γεωγραφικά, θέμα Χαρσιανού[...] από τα ονόματα σημαντικών πόλεων, ή Καππαδοκίας [...] από το παλιό όνομα της επαρχίας.

[...] Ο θεματικός στρατός, στην αρχή, ήταν όπλο αμυντικό, και τις εποχές που η Αυτοκρατορία βρισκόταν σε διαρκή άμυνα αυτό ήταν το κυριότερο όπλο της. Ο στρατηγός του θέματος των Ανατολικών, ο αρχαιότερος στρατηγός, ήταν ως τον 9^ο αιώνα, ο αρχιστράτηγος της Ασίας [...]

Πηγή: Στήβεν Ράνσιμαν, Βυζαντινός πολιτισμός, Αθήνα ΕΡΜΕΙΑΣ, σελ. 157

A) Διαβάζοντας τα παραπάνω παραθέματα (ντοκουμέντα) προσπαθήστε να εξηγήσετε τι ήταν τα θέματα.

Σύμφωνα με τις παραπάνω πηγές θέματα ήταν μεγάλες στρατιωτικές και διοικητικές περιφέρειες. Οργανώθηκαν από τους διαδόχους του Ηρακλείου για να αντιμετωπίσουν τις επιδρομές των Αράβων και να προφυλάξουν καλύτερα τα σύνορά τους. Διοικητής των θεμάτων ήταν ο στρατηγός που είχε όλες τις εξουσίες στα χέρια του. Στο θεματικό στρατό υπηρετούσαν ελεύθεροι αγρότες στους οποίους μοιράζονταν γη.

B) Ποιοι ήταν οι λόγοι που οδήγησαν στη δημιουργία των Θεμάτων;

Οι λόγοι που οδήγησαν στη δημιουργία των θεμάτων έχουν να κάνουν με την εξάντληση του βυζαντινού στρατού λόγω των συνεχών πολέμων με τους Πέρσες, με τις απανωτές επιθέσεις των Αράβων και τις κατακτήσεις των Σαρακηνών που ακολούθησαν.

μεγάλη καταστροφή
Γ) Προβλεπόμενα
βασιζόμενα
Κάποιες οργανώσεις
τον 8^ο αιώνα

ΧΑΡΤΗΣ 17.

Ο χάρτης έχει σχεδιαστεί με βάση αντίστοιχους χάρτες από το τεύχος ιστορικών χαρτών του καθηγητή της Βυζαντινής Ιστορίας του πανεπιστημίου κ. Ι. Κ. Καραγιαννόπουλου (χάρτες μέσης βυζαντινής περιόδου, Θεσ/νίκη 1976).

Ποια θέματα διακρίνετε; Ποια χρονική περίοδο;

Τα **θέματα του 8ου αι.** είναι: το θέμα της Ελλάδας, το θέμα της Θράκης, το θέμα Οψικίου, το θέμα Αρμενιακών, το θέμα Ανατολικών, το θέμα Κιβυραιωτών και το θέμα Σικελίας.

Τα **θέματα του 9ου αι.** είναι: το θέμα Χαλδίας, το θέμα Κολωνείας, το θέμα Αρμενιακών, το θέμα Χαρσιανού, το θέμα Παφλαγονίας, το θέμα Βουκελλαρίων, το θέμα Οπτιμάτων, το θέμα Οψικίου, το θέμα Θρακησίων, το θέμα Ανατολικών, το θέμα Καππαδοκίας, το θέμα Κιβυραιωτών, το θέμα Θράκης, το θέμα Μακεδονίας, το θέμα Θεσσαλονίκης, το θέμα Πελοποννήσου, το θέμα Ελλάδας, το θέμα Κεφαλληνίας, το θέμα Δυρραχίου και το θέμα Χερσώνας.

Ο θεσμός των Θεμάτων γίνεται καλύτερα γνωστός από τις πηγές του 9^{ου} και 10^{ου} αι., σε μια εποχή που ο όρος έχει τη στρατιωτική, διοικητική και γεωγραφική σημασία[...]

Όπως αναφέρθηκε, εκπρόσωπος του αυτοκράτορα με σχεδόν απεριόριστη εξουσία στο Θέμα είναι ο στρατηγός[...] Ο στρατηγός έχει στη διάθεση του ένα σχετικά μικρό τμήμα μόνιμων μισθοφόρων, με τους οποίους επιβάλλει την τάξη,

προστατεύει τους κατοίκους και φροντίζει για να γίνουν τα δημόσια έργα, για τα οποία πρέπει να απαιτηθούν αγγαρείες από τους χωρικούς. Ο στρατηγός διορίζεται για περιορισμένο χρόνο(συνήθως 3 ή 4 χρόνια, πληρώνεται πλουσιοπάροχα και υπόκειται σε πολλούς περιορισμούς[...]) Για να ασκήσει τα καθήκοντά του είχε διάφορους υφιστάμενους.

χαρτουλάρ ιος	πρωτονοτά ριος	επόπται	εξισωτ αί	διοικηταί
Κρατά τους καταλόγους των στρατιωτών	Ασκει την πολιτική διοίκηση και εισπράττει τη φορολογία για την τροφοδοσία του στρατού	Κάνουν την απογραφ ή της γης	Ορίζουν το ποσό τον έγγειο του φόρο έγγειου φόρου*	Εισπράττουν τον φόρο

Πηγή: Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμος Η' Βυζαντινός ελληνισμός-Μεσοβυζαντινοί χρόνοι(642-1071) ΕΚΔΟΤΙΚΗ Αθηνών 1979

*έγγειος φόρος: ο φόρος που προέρχεται από την καλλιέργεια της γης , από τη σοδειά που παράγεται

Διαβάζοντας το παραπάνω πληροφοριακό υλικό απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις:

A) Ποιος ήταν ο ανώτερος άρχοντας των Θεμάτων; Ποιες οι αρμοδιότητες του; Για ποιο λόγο υπόκεινται σε πολλούς περιορισμούς;

Ο ανώτερος άρχοντας των θεμάτων ήταν ο στρατηγός, ο οποίος ήταν εκπρόσωπος του αυτοκράτορα με σχεδόν απεριόριστη εξουσία. Αρμοδιότητές του ήταν να επιβάλλει την τάξη, να προστατεύει τους κατοίκους, να φροντίζει να γίνονται τα δημόσια έργα και να εισπράττονται οι φόροι.

B) Μελετώντας τον παραπάνω πίνακα, ονοματίστε τους υφιστάμενους του στρατηγού των Θεμάτων και αναφέρεται τις αρμοδιότητες που είχε ο καθένας!

Οι υφιστάμενοι του αρχηγού ήταν οι εξής:

- 1) **χαρτουλάριος**: κρατά τους καταλόγους των στρατιωτών
- 2) **πρωτονοτάριος**: ασκεί την πολιτική διοίκηση και εισπράττει τη φορολογία για την τροφοδοσία του στρατού.
- 3) **επόπται**: κάνουν την απογραφή της γης.
- 4) **εξισωταί**: ορίζουν το ποσό του έγγειου φόρου, που ήταν φόρος προερχόμενος από την καλλιέργεια της γης
- 5) **διοικηταί**: εισπράττουν τον έγγειο φόρο.

Γλωσσάριο

Ακρίτας: (ο) ουσ. [μσν. Ακρίτης < ουσ. τα άκρα] φρουρός των συνόρων της βυζαντινής αυτοκρατορίας || φρουρός ή κάτοικος στα σύνορα.

Θέματα: διοικητικός θεσμός με τον οποίο αποκρυσταλλώνεται η στρατικοποίηση της διοίκησης των επαρχιών του κράτους. Τον 8^ο

αιώνα παίρνει την τελειωτική του μορφή μετά από μακροχρόνια εξέλιξη.

Στρατιωτόπι: η γη που δίνονταν στους ακρίτες δωρεάν και αναλάμβαναν την υποχρέωση σε περιόδους πολεμικών συγκρούσεων να την υπερασπίζονται με τα όπλα. Από τα έσοδα της γης εξασφάλιζαν και συντηρούσαν το άλογο και τον οπλισμό τους.

Βίγλα: μικρό ασφαλισμένο παρατηρητήριο σε ψηλό μέρος.

Άραβες: σκορπισμένες φυλές που αποκτούν συνοχή κάτω από τη διδασκαλία μιας νέας θρησκείας, του μωαμεθανισμού. Έρχονται από την αραβική χερσόνησο και αποτελούν απειλή του ανατολικού βυζαντίου.

Ίσαυροι: Η δυναστεία των Ισαύρων 717-802 . Βασίλευσε σε μια κρίσιμη περίοδο για το Βυζάντιο. Την εποχή αυτή Άραβες, Σαρακηνοί πειρατές, Βούλγαροι απειλούν να καταλύσουν το κράτος. Ο Πάπας απομακρύνεται και προσκολλάται στους Φράγκους. Η Εικονομαχία ταραάζει την εσωτερική ηρεμία του κράτους.

Θέματα: Θεσμός με τον οποίο συνδέεται η αναδιοργάνωση της επαρχιακής διοίκησης, η ανασυγκρότηση στρατού και η εξέλιξη του σε παράγοντα ιδιάζουσας βαρύτητας.

Έπος: λογοτεχνικό ποιητικό είδος που εξυμνεί κατορθώματα ηρωικά σημαντικών ανδρών.

Οι Ακρίται

Τον έβδομο αιώνα, εν όψει του Περσικού, Αραβικού, Βουλγαρικού και Σλαβικού κινδύνου, έγινε μια αναδιοργάνωση της διοικήσεως των επαρχιών με τον διορισμό Γενικών Στρατιωτικών Διοικητών μερικών μεγάλων περιοχών [...] Οι επαρχιακοί αυτοί διοικηταί αργότερα, κατά τον ένατο και δέκατο αιώνα, μεταβίβαζαν, μερικές φορές, την εξουσία τους στις οικογένειες τους από γενιά σε γενιά[...]Οι σχεδόν μόνιμες διενέξεις με τους Άραβας εις τα Ανατολικά σύνορα της Μ. Ασίας, εδημιούργησαν τους επονομαζόμενους «Ακρίτας». Οι

«Ακρίται ως γνωστόν, ήσαν την εποχή του Βυζαντίου οι υπερασπισταί των ακραίων συνόρων της Αυτοκρατορίας. Το δε όνομα τους προέρχεται από την Ελληνική λέξι «άκρα». Οι Ακρίται, μερικές φορές, απελάμβαναν κάποια ανεξαρτησία από την Κεντρική Κυβέρνησι[...] Σε αυτές τις συνοριακές περιοχές στις οποίες ο πόλεμος ήτο μία φυσική κατάστασι και όπου δεν υπήρχε καμία ασφάλεια [...]. Ο Άγγλος ιστορικός J. B. Bury, λέει ότι ο συνεχής αγών κατά των Σαρακηνών (Αράβων) στην Ανατολή εδημιούργησε έναν νέο τύπο πολεμιστού, τον Καβαλλάριο, δηλαδή τον έφιππο ιππότη (Γερμανικά Ritter), «του οποίου η καρδιά ευρίσκετο στην περιπέτεια και που είχε συνηθίσει να δρα ανεξάρτητα από τις διαταγές του Αυτοκράτορος ή ενός ανωτέρου στρατιωτικού...Κατά τον δέκατο αιώνα πολλοί από αυτούς κατείχαν μεγάλες περιοχές [...]

Πηγή: A. A. VASILIEV History of Byzantine Empire (324-1453 μ.Χ) μτφ. ΔΗΜΟΣΘ. ΣΑΒΡΑΜΗ σελ. 714

Αφού μελετήσετε την παραπάνω πηγή, να αναφέρεται:

α) τι ήταν οι Ακρίτες και από πού προέρχεται το όνομά τους.

Οι Ακρίτες ήταν φρουροί των συνόρων. Το όνομα προέρχεται από την ελληνική λέξη “άκρα”. Οι Ακρίτες μερικές φορές απολάμβαναν κάποια ανεξαρτησία και πολύ από αυτούς είχαν μεγάλες περιοχές τις οποίες μεταβίβαζαν στους απογόνους τους.

β) Γιατί δημιουργήθηκε ο θεσμός των Ακριτών στην περίοδο της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας;

Ο θεσμός των Ακριτών δημιουργήθηκε για να προστατευτούν τα Ανατολικά σύνορα του Βυζαντίου από τις επιθέσεις των Αράβων και των Σαρακηνών.

Οι Ακρίτες ίσως δεν πολεμούσαν μόνο τους εχθρούς του Βυζαντίου!

Ενηλικιωθείς ο Κωνσταντίνος ζ' και παρακινήθει υπό τινων πιστών αυλικών, επειράθη να απαλλαγή της μητρικής κηδεμονίας (Φεβρουάριος 790), αλλά απέτυχε και ετέθη υπό περιορισμόν. Η Ειρήνη ηθέλησε δια του στρατού να ανατρέψη την ιεραρχίαν και να προβάλη εαυτήν εις την πρώτην θέσιν αντί του υιού της. [...] Η αντίθεσις των Αρμενακίων έλαβεν επαναστατικήν τροπήν. Όταν τα λοιπά θέματα, προφανώς τα μικρασιατικά, επληροφορήθησαν ότι οι Αρμενιοί Κωνσταντίνο μόνον βασιλέα ανευφήμησαν, ήτοι ανεγνώρισαν τον Κωνσταντίνον μόνον αυτοκράτορα. [...] Η Ειρήνη εφοβήθη και έσπευσε να αποδώση εις τον εικοσαετή υιόν της την ελευθερίαν, «τα στρατεύματα τούτον αυτοκράτορα εκύρωσαν μεν, απεκήρυξαν δε την τούτου μητέρα». [...] Ο κωνσταντίνος υπέκυψεν εις τας παρακλήσεις της μητρός του[...] και επανεφερε αυτήν [...] ως συμβασιλέα. Ο στρατός δεν αντέδρασεν [...] πλην[...]Αρμενιάκων. [...] Ο ταγματικός στρατός εστράφη προς τον Καίσαρα Νικηφόρον. Τότε ο αυτοκράτωρ τούτον μεν ετύφλωσεν, τους δε τέσσαρας αδελφούς αυτού και θείους ιδικούς του εγλωσσοκόπησεν. Οι μέχρι πρό τιнос αφωσιωμένοι Αρμενιάκοι μετά την τύφλωσιν του στρατηγού [...] επετέθησαν κατά του αντικαταστάτου εις την διοίκησιν του Θέματος στρατηγού Θεοδώρου Καμουλιανού. Έρχισεν τότε εμφύλιος πόλεμος Αρμενιάκων και του προσκειμένου εις τον αυτοκράτορα λοιπού μικρασιατικού θεματικού στρατού.

Πηγή Αικατερίνη Χριστοφιλοπούλου

Βυζαντινή Ιστορία Β1 610-867 σελ. 134-135 (Αθήνα 1981)

Αρχικά εντοπίστε στον χάρτη β το Θέμα των Αρμενιάκων

.....και στη συνέχεια

διαβάζοντας την παραπάνω πηγή να απαντήσετε:

A) Ο ρόλος του θεματικού στρατού ήταν μόνο ρόλος υπερασπιστή της Βυζαντινής αυτοκρατορίας από τους εχθρούς της; Γιατί; Μελετώντας τη συμπεριφορά της μητέρας του αυτοκράτορα σε τι συμπεράσματα καταλήγουμε; Συγκεντρώστε και γράψτε άλλες αντίστοιχες συμπεριφορές μητέρων προς τους γιους τους στο ρουν της ιστορίας.

Ο θεματικός στρατός δεν είχε μόνο το ρόλο του υπερασπιστή της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, αλλά στρεφόταν ακόμη και κατά του ίδιου του αυτοκράτορα όταν θεωρούσαν ότι οι αποφάσεις του δεν ήταν σωστές. Η θέση της βασιλείας ήταν τόσο επιθυμητή που ακόμα και η ίδια η Ειρήνη, μητέρα του αυτοκράτορα, θέλησε να τον ανατρέψει με τη βοήθεια του στρατού και να αναλάβει τη βασιλεία.

B) Πού φαίνεται η πολιτική και στρατιωτική δύναμη και αυτονομία των θεμάτων έναντι της Βασιλεύουσας και του αυτοκράτορα;

Από αυτό το κομμάτι βλέπουμε ότι τα θέματα δρούσαν αυτόνομα. Ένα κομμάτι του στρατού θέλησε να βοηθήσει την Ειρήνη, δηλαδή να ανατρέψει τον γιο της Κωνσταντίνο, ενώ το θέμα των Αρμενιικών αντέδρασε και επαναστάτησε αναγκάζοντας την Ειρήνη να παραιτηθεί. Αργότερα επειδή δεν δέχονταν την συμβασιλεία του Κωνσταντίνου με την μητέρα του ξεκίνησε εμφύλιος πόλεμος ανάμεσα στα θεματικά κράτη.

Ο στρατιώτης - αγρότης και οι υποχρεώσεις του (τέλη του 8^{ου} αιώνα)

Ένα επικουρικό σώμα του αυτοκρατορικού στρατού ήλθε να καταλάβει το στρατόπεδο που ήταν εκεί (κοντά στην πόλη Άμνια της Παφλαγονίας), για να προετοιμάσει μια εκστρατεία εναντίον των Αράβων. Ο Χιλίαρχος, ο εκατόνταρχος και ο πεντηκόνταρχος προχώρησαν σε φροντισμένη επιθεώρηση, απαιτώντας αδιάκοπα από το πλήθος των στρατιωτών να παρουσιάζονται με τα άλογα και τις πολεμικές άμαξές τους. Κάποιου στρατιώτη –που ονομαζόταν Μουσούλιος και ήταν πολύ φτωχός το άλογο, καθώς πλησίαζε η επιθεώρηση, καταλήφθηκε ξαφνικά από κωλικούς πόνους και σπασμούς, έπεσε κάτω και ψόφησε. Ο στρατιώτης που δεν είχε χρήματα να αγοράσει άλλο άλογο, ήλθε σε πολύ δύσκολη θέση, ενώ ο εκατόνταρχος τον απειλούσε μέσα στην οργή του.

Πηγή: Βίος αγίου Φιλαρέτου, εκδ. M.-H.Fourmy-M. Leroy, Byzantion 9(1934), 125-127, Ιστορία του Μεσαιωνικού & νεότερου κόσμου 565-1815 μ.Χ, Β' Γενικού Λυκείου εκδόσεις ΟΕΔΒ, σελ. 15

Και τον 8^ο αιώνα μ.Χ υπήρχαν απρόοπτα και τραγελαφικά κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας για μάχη!

Αφού διαβάσετε την πηγή:

- Να έρθετε (νοητά) στη θέση του εκατόνταρχου και επιχειρηματολογώντας να εκφράσει τον λόγο ή τους λόγους για τους οποίους οργίστηκε.

Ο εκατόνταρχος οργίστηκε με τον στρατιώτη γιατί το στράτευμα προετοιμαζόταν για μια εκστρατεία εναντίον των Αράβων και ο στρατιώτης δεν ήταν έτοιμος για μάχη. Αυτό θύμωσε τον εκατόνταρχο γιατί ήταν υποχρέωση του κάθε στρατιώτη να παρουσιαστεί με το άλογό του, ενώ του ενός στρατιώτη την στιγμή της επιθεώρησης το άλογο ψόφησε.

- Να περιγράψετε τις σκηνές προετοιμασίας κάποιου θεματικού στρατού προκειμένου να αντιμετωπίσουν τον εχθρό.

Οι στρατιώτες του θεματικού στρατού έπρεπε να είναι έτοιμοι οποιαδήποτε στιγμή χρειαζόταν να πάνε σε μάχη. Οι ίδιοι οι στρατιώτες πρέπει να είναι καλά προετοιμασμένοι, εφοδιασμένοι με τα κατάλληλα όπλα, καθώς και με τα άλογά τους, το οποίο ήταν απαραίτητο για να μπορέσουν να επιβιώσουν στη μάχη.

Σημείωση: Θα σας βοηθήσει η λέξη *στρατωτόπι* από το γλωσσάρι.

Μεσοβυζαντινή εποχή	
610-1081 Δυναστείες Ηρακλείου (610-641)	π9 <ul style="list-style-type: none">615 μ.Χ οι Πέρσες κυριεύουν τα Ιεροσόλυμα, λάφυρο τους ο τίμιος σταυρός622 Ο Ηράκλειος αρχίζει εκστρατεία κατά των Περσών673-678 Πρώτη πολιορκία της Κωνσταντινούπολης από τους Άραβες679-680 Εγκατάσταση Βουλγάρων στα Βαλκάνια
Ισαύρων (717- 820)	<ul style="list-style-type: none">717-718 Δεύτερη πολιορκία της Κωνσταντινούπολης από τους Άραβες. Απόκρουση των Αράβων.728 Δημοσίευση «Εκλογής»811 Ήττα και θάνατος Νικηφόρου Α' σε μάχη κατά των Βουλγάρων (Κρούμος).823-824 Οι Άραβες κατακτούν την Κρήτη
Μακεδονική Δυναστεία (867-1059)	<ul style="list-style-type: none">870-872 Συντριβή των Παυλικιανών από τον Βασίλειο Α'961 Ο Νικηφόρος Φωκάς ελευθερώνει την Κρήτη από τους Άραβες996 Μέτρα του Βασιλείου Β' κατά των δυνατών1055 Ο χαλίφης της Βαγδάτης αναγνωρίζει τον αρχηγό των Σελτζούκων ως Σουλτάνο
Δουκών (1059- 1081) <small>Πηγή: Θεματική ιστορία Β' Γενικού Λυκείου 'τομέχος Α' ΟΕΔΒ - Αθήνα 1988 σελ 116-117</small>	<ul style="list-style-type: none">1071 Μάχη στο Μάτζικερτ- οι Σελτζούκοι πατούν στη Μ.Ασία

Μελετώντας τον παραπάνω πίνακα που αναφέρεται στη μεσοβυζαντινή περίοδο, περίοδο οργάνωσης και ακμής της

Βυζαντινής αυτοκρατορίας , τι παρατηρείς;

Το Βυζάντιο τι αντιμετωπίζει; Τι πρέπει να κάνει;

Το Βυζάντιο αντιμετωπίζει πλλούς εχθρούς που απειλούν τα σύνορά του από όλες τις πλευρές. Οι Πέρσες, οι Άραβες, οι Βούλγαροι και οι Σελτζούκοι εποτίθενται και κατακτούν εδάφη του Βυζαντίου. Το Βυζάντιο για να αντιμετωπίσει αυτό το πρόβλημα θα έπρεπε να οργανώσει τον στρατό του και κυρίως την άμυνα στα σύνορα.

Λίγα λόγια για το έπος του Διγενή Ακρίτα

Κεντρικός ήρωας του έπους είναι ο Βασίλειος Διγενής Ακρίτας. [...]τα τρία πρώτα βιβλία (το ποίημα διαιρείται σε οχτώ ή σε δέκα) περιέχουν την ιστορία του πατέρα του, αμιρά της Συρίας, Μουσούρ, δηλαδή την αρπαγή από αυτόν της κόρης ενός Έλληνα στρατηγού, την καταδίωξη του από τους πέντε αδερφούς της, τη μονομαχία του με το νεότερο και την ήττα του, τον προσηλυτισμό του στον χριστιανισμό και το γάμο του με την κόρη. Γιος από τον γάμο αυτόν («διγενής», από δύο γένη, το αραβικό και το ελληνικό) είναι ο ήρωας του έπους, και τα υπόλοιπα βιβλία εξιστορούν τα κατορθώματα του[...]

Πηγή: Πολίτη Λίνου, ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας σελ 27

[...]οι νεώτεροι μελετητές είναι σύμφωνοι πως η αρχή της νεοελληνικής λογοτεχνίας πρέπει να τοποθετηθεί στο έπος του Διγενή Ακρίτα, γραμμένο πιθανότατα στο πρώτο μισό του 11^{ου} αιώνα, που είναι το πρώτο λογοτεχνικό (γραπτό) κείμενο όπου χρησιμοποιείται η νέα ελληνική γλώσσα[...]

Πηγή: Πολίτης Λίνος, ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας, Έκδοση , Αθήνα 1989 σελ.3

Τι πληροφορίες αντλείτε από την παραπάνω πηγή;

Η παραπάνω πηγή μας δίνει πληροφορίες για την καταγωγή του Διγενή Ακρίτα. Πατέρας του ήταν Άραβας ο οποίος έκλεψε την κόρη ενός Έλληνα στρατηγού. Καταδιώχθηκε από τα αδέρφια της και μονομάχησε και ηττήθηκε από τον μικρότερο αδερφό της. Έγινε Χριστιανός και παντρεύτηκε την κόρη. Το έπος του Διγενή είναι το πρώτο λογοτεχνικό κείμενο όπου χρησιμοποιείται η νέα ελληνική γλώσσα.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟ ΤΟ ΕΠΟΣ ΤΟΥ ΔΙΓΕΝΗ ΑΚΡΙΤΑ

Η μονομαχία του Κωνσταντίνου με τον αμιρά

(Α, 146 -197)

*Ο δε εφ' ίππου επιβάς μαύρου, γενναιοτάτου
σπαθίν διαζωσάμενος, λαμβάνει το κοντάριν,
εβάσταξεν και το ραβδίν εις το ραβδοβαστάκιν,
το δε σημείο του σταυρού φραζάμενος παντόθεν,
τον ίππον επελάλησεν, εις τον κάμπον εξήλθε.
Έπαιξε πρώτον το σπαθίν, ειθ' ούτως το κοντάριν,
και τινες των Σαρακινών ωνειδίζων τον νέον:
Ίδε ποίον εξέβαλον προς το μονομαχήσαι[...]
Τα όρη αντιδόνησαν, οι βουνοί βροντάς είχαν,
το αίμα δε κατέρρευε την γην εκείνην όλην,
οι ίπποι ηγανάκτησαν, πάντας έκπληξις είχαν,
ολόπληγοι γεγόνασι, μηδείς τροπήν ποιών τε.
Ως δε και το παράδοξον Σαρακηνοί κατείδον,
και το πολύ θαυμάσαντες το πρόθυμον του νέου,*

*ένστασιν δε την άπειρον και την γενναίαν τόλμην,
άπαντες προς τον αμिरάν ομωφώνως ελάλουν:
Αγάπην επιζήτησον, το δε πόλεμον άφες,
ο Ρωμαίος δεινός εστί, μη σε κακοδικήσει.
Και προς φυγήν ο αμिरάς ευθέως εξετράπη,
και ο πολλά καυχόμενος ηττήθη κατά κράτος.
Και γαρ καυχησις άπασα ουκ αγαθή τυγχάνει.
Πόρρωθεν ρίπτει το σπαθίν, χείρας εις ύψος άρας.
Τους δακτύλους εσταύρωσεν, ως ην αυτοίς το έθος,
και ταύτην προς τον άγουρον την φωνήν επαφήκεν:
Παύσε, καλέ νεώτερε, σον γαρ εστί το νίκος,
δεύρο λάβε την αδερφήν και την αιχμαλωσίαν.[...]*

πηγή: Ποιητική Ανθολογία, βιβλίο πρώτο «Πριν από την Άλωση
εκδόσεις Γαλαξία, Αθήνα:1967 σελ 17-18

λεξιλόγιο

Ραβδίν:οι πολεμιστές στο έπος εκτός από το σπαθι και το κοντάρι, πολεμούσαν και με ρόπαλο(ραβδί), που μπαίνει σε μια ιδιαίτερη θήκη –ραβδοβαστάκιν.

Επιλαλώ τον ίππον: τον παρακινώ με φωνές και λόγια να τρέξει

Γεγόνασι: έχουν γίνει

Άφες: άφησε

Δεινός εστί: ικανός είναι

Καύχησις: αλαζονεία, κομπορρημοσύνη

Πόρρωθεν: από μακριά

Άρας: σήκωσε

ήν: ήταν

έθος: συνήθεια

άγουρον: ο νέος

το νίκος: η νίκη

Διαβάζοντας το ποιητικό απόσπασμα από το έπος του Διγενή Ακρίτα, καθώς και το τμήμα από το βιβλίο του Λίνου Πολίτη που αναφέρεται στο έπος με λίγα λόγια, να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις:

α) Ποιος είναι ο νεώτερος πολεμιστής και για ποιο λόγο μάχεται;

Ο νεότερος πολεμιστής ήταν ο Κωσταντής, ο μικρότερος αδερφός της κόρης, και μάχεται εναντίον του αμιρά που έκλεψε την αδερφή του.

β) Ποιος είναι ο εχθρός του Κωνσταντίνου; Σε ποιο τμήμα της αυτοκρατορίας πιστεύετε ότι γίνεται σύγκρουση; Γιατί;

Εχθρός του Κωνσταντίνου ήταν ο αμιράς που έκλεψε την αδερφή του. Σύμφωνα με το κείμενο, η μάχη έγινε σε έναν κάμπο ο οποίος περιτριγυριζόταν από βουνά και όρη.

γ) Ποιο στοιχείο του Ρωμιού πολεμιστή εξαιρείται; Ποιοι τον θαυμάζουν και συγχρόνως τον φοβούνται; Γιατί; Τι είναι το έπος; (συμβουλέψου το γλωσσάρι)

Στο κείμενο εξαιρείται ο Ρωμιός πολεμιστής για την προθυμία του να συνεχίσει τη μάχη παρότι το άλογό του ήταν πληγωμένο και ο ίδιος ήταν τόσο νέος και άπειρος. Οι Σαρακηνοί βλέποντάς τον τον θαυμάζουν για την γενναιότητά του και παρακινούν τον αμιρά να παραδοθεί για να μην τον σκοτώσει ο Κωσταντής. Το έπος αυτό μιλάει για την γενναιότητα και για τα κατορθώματα του Κωσταντή.

ΤΟ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΠΟΙΗΜΑ ΑΝΗΚΕΙ ΣΤΟΝ ΑΚΡΙΤΙΚΟ ΚΥΚΛΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ

Ο γιος του Ανδρόνικου

*Κουρσεύουν οι Σαρακινοί, κουρσεύουν οι Αραβίδες,
κουρσεύουν τον Ανδρόνικο και παίρνουν την καλήν του
[...]*Στην φυλακήν το γέννησε, στα σίδερα το θρέφει.

*Η μάνα του τον τάιζε ψιχούδια με το γάλα,
η μίρισσα τα τάγιζε ψιχούδια με το μέλι.*

Η μάνα του του έλεγε: «Α, υιέ μου τ' Ανδρονίκου.»

*[...]*χρονιός έπιασε το σπαθί και διέτης το κοντάρι
κι όταν επάτησε τους τρεις κρατιέται παλλικάρι.

*Εβγήκ' εδιαλαλήθηκε, κανέναδεν φοβάται,
μήτε τον Πέτρον τον Φωκάν, μήτε τον Νικηφόρον,[...]
κι αν είναι δίκαιος ο πόλεμος, μήτε τον Κωνσταντίνον.*

*Ετραύηξεν τον μαύρον του, πηδά, καβαλικεύει
Φρενιστηριάν του χάρισε, πάνω 'ς βουνί εβγαίνει
και βρήκε τους Σαρακηνούς δικίμιν απηδούσαν:
«Δικίμιν που πηδάτε σεις, πηδούν το κι οι γυναίκες,
όχι γυναίκες άτροφες, μόνον εγγαστρωμένες*

*Οι μαύροι σας είναι εννιά, κι ένας δικός μου δέκα
δέστε και ξαγκωνιάστε με τρεις δίπλες τ' αλυσίδι,
ράψτε τ' αρματάκια μου τρεις δίπλες το ραφίδι,
βάρτε κι εις τις μασκάλες μου τρικάνταρον μολύβι
και βάρτε κι εις τα πόδια μου δυό σιδερένιες κλάππες,
δια να ιδήτε πως πηδούν ρωμαίκα παλληκάρια.»*
[...]

*Αφού του τα εκάμασι, Σαρακηνοί λαλούν του:
«Α βρε μωρόν κι ανήλικον, επάρ' την λευτεριάν σου.»
ξανοίγει τα ματάκια του, έκοψε το ραφίδι,
τινάσσει τα χεράκια του κι έκοψε τ' αλυσίδι,
έσεισε τες μασκάλες του κι έπεσε το μολύβι,
και δυό πηδήματ' έκαμε και βγήκασιν οι κλάππες
κι από τους μαύρους τους εννιά ευρέθη στον δικόν του.*

μίρισσα: η σύζυγος του αμιρά ή εμίρη

Δικίμιν και δοκίμι: ο αγώνας όπου οι άντρες δοκιμάζουν τις δυνάμεις τους

Βάρτε: βάλετε

Τρικάνταρον: που ζυγίζει τρία καντάρια

*πηγή: Βασική βιβλιοθήκη, σειρά πρώτη- τόμοι 1-48, ΑΘΗΝΑΙ
1958 συντ. επιτροπή Δ. Ζακινθυνός, Ι.Μ.Παναγιωτόπουλος, Ε.Π.
Παπανούτσος*

Ήρωας του παραπάνω δημοτικού τραγουδιού, «Ο γιος του Ανδρόνικου» είναι ο γιος του Ανδρόνικου, Κωνσταντίνος Δούκας. Ο Ανδρόνικος, στη Βαγδάτη όπου κατέφυγε ύστερα από συκοφαντία που του έκαμαν στον αυτοκράτορα, είχε παραλάβει και το γιο του Κωνσταντίνο. Αυτός όμως δεν αλλαξοπίστησε, αλλά γυρίζοντας στο Βυζάντιο, επιχείρησε με επανάσταση, στα 913 μ.Χ, να καταλάβει το θρόνο μετά το θάνατο του αυτοκράτορα Λέοντος και του αδερφού του Αλέξανδρου. Η επανάσταση προδόθηκε, ο Κωνσταντίνος πληγώθηκε και πέθανε

Στα δημοτικά τραγούδια το θέμα παρουσιάζεται διαφορετικά: ο

γιος του Ανδρόνικου γεννήθηκε, όταν η μητέρα του ήταν αιχμάλωτη του Εμίρ Αλή. Όταν ενηλικιώθηκε, έφυγε στις ελληνικές χώρες ν' αναζητήσει τον πατέρα του. Στο δρόμο απάντησε τον πατέρα του μαζί με τον αδερφό του. Έρχονται σε σύγκρουση και πάνω στη μάχη αναγνωρίζονται.[...]

πηγή: Βασική βιβλιοθήκη, σειρά πρώτη- τόμοι 1-48, ΑΘΗΝΑΙ 1958 συντ. επιτροπή Δ. σελ. 35 -37 Ζακινθινός, Ι.Μ.Παναγιωτόπουλος, Ε.Π. Παπανούτσος

[...] είναι ο επικός Ανδρόνικος Δούκας, στρατηγός του αυτοκράτορα Λέοντος του ΣΤ'(886-912). Ο Ανδρόνικος ήταν ονομαστός κυρίως για τη νίκη του κατά των Σαρακηνών στην Κιλικία λίγο πριν από το 906μ.Χ[...]

Διαβάζοντας τις παραπάνω δυο πηγές απαντήστε:

1) Για ποιο λόγο πιστεύετε ότι ο λαός παραποίησε το πραγματικό ιστορικό γεγονός μέσα στο δημοτικό τραγούδι «Ο γιος του Ανδρόνικου»;

Κατά τη γνώμη μου, ο λαός παραποίησε το πραγματικό ιστορικό γεγονός μέσα στο δημοτικό τραγούδι “Ο γιος του Ανδρόνικου” γιατί ήθελε να δώσει ένα πιο δραματικό τόνο. Στο τραγούδι ο Κωσταντής παρουσιάζεται σαν ένα παλικάρι που δεν φοβάται κανέναν και που κερδίζει όλες τις δοκιμασίες που του βάζουν οι Σαρακηνοί.

2) Με ποιο τρόπο ηρωοποιείται ο γιος του Ανδρόνικου μέσα στο ομώνυμο δημοτικό τραγούδι;

Ο γιος του Ανδρόνικου ηρωοποιείται στο σημείο όπου περιγράφεται ότι σε μικρή ηλικία έμαθε την τέχνη του πολέμου, και μεγαλώνοντας προκάλεσε τους Σαρακηνούς να τον υποβάλουν σε πολλές και δύσκολες δοκιμασίες για να τους αποδείξει ότι δεν φοβάται κανέναν.

Οι θρύλοι που μεταφέρονται με την προφορική παράδοση γύρω από τους Ακρίτες εδώ και αιώνες, είναι διάσπαρτοι σε περιοχές όπου ζουν και ζούσαν ελληνικοί πληθυσμοί!

Τα λιγγρία του Διγενή

(Κύπρος)

«Εις την Κύπρον υπάρχουσι δύο λιθάρια μεγάλα μασουρωτά, και τα λέγουν λιγγρία του Διγενή. Ο Διγενής αυτός είχε πελώριο ανάστημα και χέρια δυνατά, για τούτο και σήμερα ακόμη, όταν θέλουν να ειπούν για κανένα πως είναι ανδρειωμένος, τον λέγουν Διγενή. Εκείνα τα λιθάρια λεν πως ο Διγενής τα έρρηξε μια φορά με το μικρό του δάχτυλο από ένα μέρος εις ένα άλλο που ήτον ώραις μακριά, καθώς τα παιδιά ριχτούν ξύλα εις το παιγνίδι, όπου λέγεται λιγγρί. Και όσα άλλα λιθάρια όμοια ευρίσκονται εις την Κύπρο τα ονομάζουν το ίδιο, λιγγρία του Διγενή.»

πηγή: Πολίτου Ν., ΜΕΛΕΤΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ, ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ, 'τόμος Α', εκδόσεις «ΕΡΓΑΝΗ» ΑΘΗΝΑΙ 1965

Η ΛΑΪΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ ΤΟΥ ΠΕΝΤΑΔΑΚΤΥΛΟΥ Σύμφωνα με την παράδοση ο διγενής κατεδίωξε από τη Μικρά Ασία μέχρι την Κύπρο έναν Σαρακηνό. Κυνηγώντας τον τον έφτασε στον Πενταδάκτυλο, τον οποίο όμως δεν μπορούσε να περάσει γιατί ήταν μαλακός σαν ζυμαρί. Τότε πιάστηκε από την κορυφή με το αριστερό του χέρι και πέταξε πάνω από το βουνό. Από τα σημάδια του χεριού του πήρε και το βουνό το όνομα του.

Πηγή: [HTTP://EL.WIKIPEDIA.ORG/WIKI/](http://el.wikipedia.org/wiki/)

Διαβάζοντας τις πηγές απαντήσετε στα παρακάτω

ερωτήματα:

A) Μπορούμε να αντλήσουμε ιστορικά στοιχεία από την πηγή για την εποχή των Ακριτών;

ΝΑΙ ----- Γιατί;

ΌΧΙ ----- Γιατί;

.....γιατί δεν μας μιλάει για ιστορικά στοιχεία, αλλά για την γενναιότητα και την αντρειοσύνη του Διγενή.

B) Ποιες αξίες και ιδεώδη της εποχής καλλιεργούνταν μέσα από την μεταφορά του προτύπου του Διγενή; Είναι συμβατά με τις αξίες και τα ιδεώδη της δικής μας εποχής;

Ο Διγενής παρουσιάζεται σαν πρότυπο γενναιότητας και αντρειοσύνης. Είχε πελώριο ανάστημα και δυνατά χέρια, και αποτελούσε το πρότυπο για τους άνδρες της εποχής του. Σήμερα δεν μετρά τόσο το ανάστημα και η δύναμη ενός άνδρα, αλλά τα χαρίσματα όπως είναι η ευφυΐα.

Ο ΔΙΓΕΝΗΣ (Μεσσαρά της Κρήτης)

Ο δυνατότερος από όλους τους Σαραντάπηχους ήτονε ο Διγενής, που τον έλεγαν έτσι γιατί έζησε δύο γενεαίς. Αυτός έρρηχνε τους μεγάλους βράχους μακριά για παιχνίδι σαν κότσια[...].Κοντά 'ς τοις Καμάραις είναι η σέλλα του Διγενή. Και αυτή είναι είναι ένα αυλάκι 'ς την κορυφή του βουνού, που έγινε από το βάρος του, που καβαλίκευε το βουνό και καθόντανε. Και παρακάτω 'ς τη ράχη είναι η πατιά του, ένα βαθούλωμα μεγάλο. Γιατί όντας εδιψούσε επατούσε εκεί το ένα του πόδι και τάλλο 'ς τάντικρινό βουνό, κ' έσκυβε κ' έπινε νερό από το ποτάμι οπώτρεχε κάτω από τα σκέλια του. Και με τα γένια του έφραζε το ποτάμι κ' εξεχειλίζε και πλημμυρούσε τον

κάμπο της Μεσσάρας. Όντας απέθανε ο Διγενής, τον έθαψαν 'ς ένα ψήλωμα κοντά 'ς τη Γέργη. Αλλά το σώμα του ήταν πολύ μακρύ, και δεν χωρούσε να το θάψουν 'ς το άπλωμα εκεί απάνω. [...]

πηγή: Πολίτου Ν., ΜΕΛΕΤΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ, ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ, τόμος Α', εκδόσεις «ΕΡΓΑΝΗ» ΑΘΗΝΑΙ 1965

1) Μελετώντας την παραπάνω πηγή-θρύλος γύρω από το Διγενή Ακρίτα, μπορείτε να εκμαιεύσετε κάποια ιστορικά ψήγματα που είναι ίσως διακριτά;

Μέσα από την πηγή παρουσιάζεται η τοπογραφία της περιοχής. Μας μιλά για ψηλά βουνά, για ένα ποτάμι που διέσχιζε τα βουνά και όταν ξεχείλιζε πλημμύριζε τον κάμπο της Μεσσαράς. Μας αναφέρει και τοπωνύμια όπως είναι οι Καμάρες και η Γέργη.

2) Η διαιώνιση και μυθοποίηση του θεσμού των Ακριτών καθώς και η οικειοποίηση του Διγενή ως φύλακα και προστάτη των λαών ανά τους αιώνες, που μπορεί να εδράζει;

Η διαιώνιση και η μυθοποίηση του θεσμού των Ακριτών εδράζει στην αναγνώριση των απλών ανθρώπων για το έργο που πρόσφεραν οι Ακρίτες και στην ανάγκη του λαού να αισθάνεται ότι κάτι σπουδαίοι και δυνατοί άνθρωποι τους προστάτευαν από τους εχθρούς που απειλούσαν το Βυζάντιο.

πηγή: Βασική βιβλιοθήκη, σειρά πρώτη- τόμοι 1-48, ΑΘΗΝΑΙ
1958 συντ. επιτροπή Δ. Ζακινθινός, Ι.Μ .Παναγιωτόπουλος, Ε.Π.
Παπανούτσος

α) Παρατηρώντας την εικόνα τι πληροφορίες αντλείτε για την
οργάνωση και ιεραρχία του θεματικού στρατού;

Μέσα από την εικόνα φαίνεται ότι υπήρχε ένας αρχηγός ο
οποίος καθοδηγούσε όλους τους άλλους. Ήταν όλοι έφιπποι και
φορούσαν πανοπλίες για να προστατευτούν.

β) Τι φορούσαν οι πολεμιστές; Σε τι διαφέρουν από τους
σημερινούς;

Οι πολεμιστές φορούσαν μια σιδερένια πανοπλία και κράνη
για να προστατευτούν. Όπως φαίνεται, όλοι οι πολεμιστές είναι
πάνω στο άλογό τους και πως ο αρχηγός κρατάει ένα κοντάρι. Οι
σημερινοί στρατιώτες φοράνε ελαφρύτερα ρούχα. Κάποιοι από
αυτούς φοράνε και κράνη και ασπίδες ή αλεξίσφαιρα γιλέκα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Σχέση Βυζαντίου με άλλους λαούς

- Οι δοξασίες (έθιμα ταφής) των Περσών μέσα από το Β' βιβλίο των *Ιστοριών* του Αγαθία.
- Η πολιορκία της Θεσσαλονίκης από τους Αβαροσλάβους μέσα από **ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ**
- Σλαβικές εγκαταστάσεις στη Μεσαιωνική Ελλάδα
- **ΜΕΡΟΣ Ι.** Η εμφάνιση, η θρησκεία και η διδασκαλία του Ισλάμ
- **Οι Σαρανταδύο μάρτυρες του Αμορίου ΕΥΩΔΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ**
- Ανάλυση αποσπάσματος από τη **ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ** του **ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ (ΈΤΟΣ 725 – 726)**

Οι δοξασίες (έθιμα ταφής) των Περσών μέσα από το Β' βιβλίο των *Ιστοριών* του Αγαθία.

παρουσίαση: ΓΥΠΑΡΗ ΣΤΥΛΙΑΝΗ

α. Η ζωή και το έργο του ιστορικού Αγαθία

Ο Αγαθίας θεωρείται ως ο δεύτερος σημαντικότερος ιστορικός του 6^{ου} αιώνα, μετά τον Προκόπιο. Για την βιογραφία του κύρια πηγή είναι το ίδιο του το έργο. Σε ηλικία περίπου είκοσι ετών ο συγγραφέας μας πήγε στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου για να σπουδάσει ρητορική. Έμεινε λίγο καιρό εκεί δηλαδή μέχρι το 551 όταν ένας πολύ δυνατός σεισμός κατέστρεψε την Βηρυττό και έγινε αισθητός και στην Αλεξάνδρεια, ο Αγαθίας συνέχισε τις σπουδές του στην Κωνσταντινούπολη όπου παρακολούθησε μαθήματα νομικής, στην συνέχεια ακολούθησε το επάγγελμα δικηγόρου, τα έβγαζε πέρα αλλά δεν του επέτρεπε να ασχοληθεί με την ποίηση και την ιστορία, είναι ο πρώτος ιστορικός του Βυζαντίου που αποκαλύπτει προσωπικές λεπτομέρειες. Δυστυχώς όπως φαίνεται δεν κατάφερε ποτέ να εξασφαλίσει την προστασία κάποιου πλούσιου Κωνσταντινουπολίτη ή του ίδιου του αυτοκράτορα για να μπορέσει να αφοσιωθεί αποκλειστικά στο γράψιμο. Τέσσερα ποιήματα του που αναφέρονται σε ένα δημόσιο αποχωρητήριο στην Σμύρνη και στην ανακαίνιση του, έχουν οδηγήσει

στο συμπέρασμα ότι ο Αγαθίας θα πρέπει για κάποια περίοδο να είχε το αξίωμα του *pater civitatis* της πόλης αυτής. Από τις ιστορίες επίσης πληροφορούμαστε για ένα ταξίδι που είχε κάνει στις Τράλλεις. Ο κύκλος των γνωριμιών του περιελάμβανε κάποια πλούσια μέλη της Κωνσταντινούπολης. Γνώριμοί του ήταν επίσης υψηλοί αξιωματούχοι, ωστόσο ο ίδιος δεν θα έπρεπε να είχε πρόσβαση στο παλάτι. Το πότε πέθανε συνάγεται με αρκετή ευκολία αν και όχι με μεγάλη ακρίβεια, από πληροφορίες που υπάρχουν στο έργο του. Στον ίδιο χώρο των ιστοριών του μιλά για τον Μαυρίκιο χωρίς να φαίνεται ότι γνωρίζει την ανάρρηση του στον αυτοκρατορικό θρόνο. Ο πρόωρος θάνατος σε ηλικία περίπου πενήντα ετών εμπόδισε τον Αγαθία να ολοκληρώσει το ιστορικό του έργο. Πριν ασχοληθεί με την συγγραφή ιστοριών είχε ήδη διαπρέψει ως ποιητής και εκδότης ποιητικών συλλογών. Η πρώτη του ποιητική προσπάθεια υπήρξε μία συλλογή εννέα βιβλίων, το 567 υπό τον τίτλο *Κύκλος των νέων επιγραμμάτων*. Περιλάμβανε επιγράμματα σύγχρονων κυρίως φίλων του και παλαιότερων ποιητών, καθώς και περίπου εκατό δικά του. Στην όλη συλλογή ο Αγαθίας είναι ακόμη πιο γνωστός για τις ιστορίες του. Η συγγραφή του έργου πρέπει να ξεκίνησε μετά το 567 και την έκδοση του *Κύκλου* και να συνεχίστηκε σχεδόν μέχρι τον θάνατο του Αγαθία μεταξύ των 567 και του 582. Από αναφορές μέσα στο κείμενο φαίνεται καθαρά ότι ο Αγαθίας σκόπευε να καλύψει ένα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα, συγκεκριμένα τουλάχιστον μέχρι το 579, όμως τον πρόλαβε ο θάνατος. Από τα πέντε βιβλία που κατόρθωσε να συγγράψει τα πρώτα δύο καλύπτουν

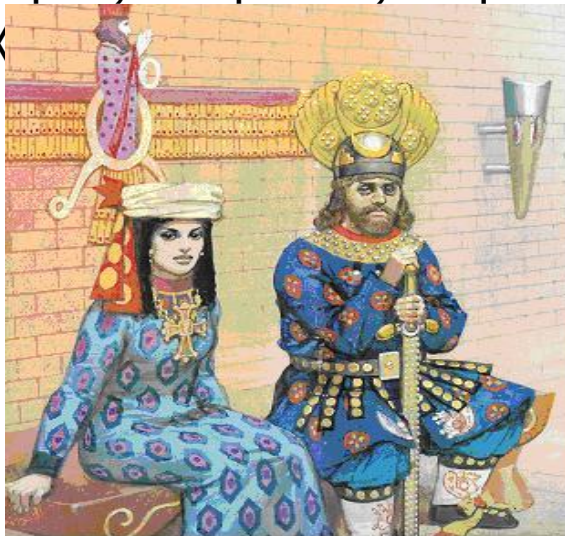
τους πολέμους του στρατηγού του Ιουστιανού Ναρσή στην Ιταλική Χερσόνησο κατά των Γότθων Φράγγων και Αλαμάνων. Οπότε πεθαίνει ο βασιλέας των Φράγγων Θευδίβαλος, στις επόμενες παραγράφους έχουμε μία παρέμβαση σχετική με τους καταστροφικούς σεισμούς του 551 που ερήμωσαν την Ανατολική Μεσόγειο και μετά η διήγηση μεταφέρεται στο μέτωπο της Λαζικής. Το δεύτερο βιβλίο κλείνει με μία μακρά παρέμβαση πάνω στην θρησκεία και τα ήθη των Περσών και στην γενεαλογία των Σασσανιδών. Το τρίτο και το τέταρτο βιβλίο παρακολουθούν ότι συνέβη στην Λαζική. Το τέταρτο βιβλίο εξιστορεί τον πόλεμο των Βυζαντινών με τους Μισιμιανούς που προσπάθησαν να συμμαχήσουν με τους Πέρσες αλλά απέτυχαν. Κλείνει με μία παρέκβαση για τους ηγεμόνες των Περσών και τη συμφωνία ειρήνης μεταξύ Βυζαντινών και Περσών. Στο τελευταίο βιβλίο ο Αγαθίας αναφέρεται πρώτα σε μία εκστρατεία κατά των Τζάνων, στρέφεται σε γεγονότα που ο ίδιος έζησε στην Κωνσταντινούπολη. Ο καταστροφικός σεισμός του 557 και οι συνέπειες του καταλαμβάνουν αρκετές παραγράφους, για να συνεχίσει με την περιγραφή της βουβωνικής πανώλης που επανεμφανίστηκε τότε στην Κωνσταντινούπολη και την επιδρομή των Κοτριγούρων Ούνων το τελευταίο θέμα των ιστοριών. Όπως φαίνεται από τις πρώτες παραγράφους του τρίτου βιβλίου θα πρέπει να μεσολάβησε ένα μεγάλο χρονικό διάστημα μεταξύ της συγγραφής του δεύτερου και του τρίτου βιβλίου. Πιθανόν είναι επίσης το τέταρτο και το πέμπτο να γράφτηκαν σε μικρό χρονικό διάστημα κοντά στον θάνατο του Αγαθία. Η αφήγηση η χρονολογική

ακρίβεια δεν είναι η ύψιστη προτεραιότητα του συγγραφέα, εξαίρεση αποτελεί η αναφορά του ότι αρχίζει τη διήγηση του από τον 26^ο χρόνο της βασιλείας του Ιουστινιανού. Καμία άλλη τόσο ακριβής χρονολογική ένδειξη δεν υπάρχει μέσα στις ιστορίες του Αγαθία και πολύ σπάνια δίνονται χρονολογίες. Ο Αγαθίας τονίζει ότι πρώτα τον ενδιαφέρει η ηθικοπλαστική διάσταση της ιστορίας, η εικόνα που δίνει ο Αγαθίας για τον Ουράνιο και για τον κύκλο των ψευδοφιλοσόφων στον οποίο αυτός άνηκε, είναι μία πνευματώδης καρικατούρα ενός κόσμου διανοητικής αλλά και κοινωνικής μιζέριας και μετριότητας που δεν διαφέρει σε τίποτε από την εικόνα και τη συμπεριφορά αντίστοιχων κύκλων τις εποχής μας. Πολλές φορές ο ιστορικός δεν δίσταζε να εκφράσει ανοιχτά τον σκεπτισμό του απέναντι σε διάφορες επιστημονικές θεωρίες. Μεγάλο μέρος των παρεκβάσεων αφιερώνεται στα ήθη και τα έθιμα των Περσών και στην αυτοκρατορική τους γενεαλογία. Γενικά απέναντι στον Προκόπιο είναι ότι για το μεγαλύτερο μέρος των πολεμικών γεγονότων που περιγράφει δεν έχει προσωπική γνώση αλλά στηρίζεται σε μαρτυρίες τρίτων. Ως προς τη γλωσσική έκφραση ο Αγαθίας κατατάσσεται στους κλασικίζοντες ιστορικούς του 6^{ου} αιώνα. Επιπλέον ως κλασικίζων ιστορικός παραμένει δέσμιος κάποιων άλλων συμβάσεων που η ιστορική συγγραφή της εποχής του επέβαλλε, αποφεύγει τη χρήση σύγχρονης ορολογίας και μόνο σε μία ή δύο περιπτώσεις έχει χρησιμοποιήσει λατινικούς όρους. Αυτή η ιδιαίτερη τάση του Αγαθία να αποφεύγει κάθε χριστιανική νύξη, ο ιστορικός ήταν ειδωλολάτρης έδειχνε μέσα από την ερμηνεία κάποιων χωρίων από

τις ιστορίες, συγκεκαλυμμένες αντιχριστιανικές αναφορές και έμμεση επιδοκιμασία ειδωλολατρικών ή νεοπλατωνικών θέσεων. Τουλάχιστον δύο από τα επιγράμματα που περιέχονται στην Ελληνική Ανθολογία είναι αφιερωμένα σε εικόνες του Αρχαγγέλου.

β. Δοξασίες και έθιμα (ταφής κ.ά.) των Περσών

Υπάρχει συνήθεια στους Πέρσες, καθώς αφαιρούνται οι σάρκες, τα κόκαλα παραμένουν γυμνά να σαπίζουν σκορπισμένα στους αγρούς γιατί είναι παράνομο να βάζουν τους νεκρούς σε κάποιο φέρετρο ή λάρνακα ή και να τους θάβουν στην γη, οι Πέρσες διαμορφώνουν την πεποίθηση ότι ο κάτοχος του υπήρξε βέβηλος άνθρωπος στη συμπεριφορά και είχε άδικη ψυχή αφιερωμένη στον θεό του κακού.

Τότε είναι που οι συγγενείς θρηνούν πραγματικά τον νεκρό, επειδή, κατά την γνώμη τους έχει πεθάνει ολοκληρωτικά και δεν έχει πιά μοίρα στο υπερέραν. Ωστόσο πολλοί έτυχε να αναρρώσουν να επιστρέψουν στην πατρίδα τους και να παρουσιάσουν

σαν ηθοποιοί στη σκηνή τραγωδίας που επιστρέφουν από τον Άδη, εάν βέβαια επιστρέψει κανείς κάτω από τέτοιες συνθήκες όλοι τον αναγκάζουν να αλλάξει δρόμο και τον αποφεύγουν, διότι είναι μολυσμένος και ανήκει ακόμα στον κάτω κόσμο και αν δεν του επιτρέπεται να ξαναπάρει τη θέση του στον κόσμο κατά κάποιον τρόπο του δίνουν πίσω την ζωή του. Οι άνθρωποι όμως έχουν εφεύρει αιτίες και αφορμές για τα έθιμα τους, διαφορετικές σε κάθε έθνος κάποιες από τις οποίες είναι αληθινές ενώ κάποιες άλλες μάλλον ψευδείς και δεν απορούμε καθόλου που οι Πέρσες όταν αιτιολογούν τα έθιμα τους προσπαθούν να τα παρουσιάσουν ως τα καλύτερα σε όλο τον κόσμο. Οι παλαιοί λοιπόν δεν είχαν τα ίδια ταφικά έθιμα με τους Πέρσες, ούτε και παραβίαζαν την ιερότητα της συζυγικής κλίνης με τον τρόπο που αυτοί κάνουν τώρα, λέγεται ότι κάποτε η φημισμένη Σεμίραμις καταλήφθηκε από τέτοια λαγνεία που θέλησε να έρθει σε επαφή με τον γιο της, εκείνος όμως αρνήθηκε και εξοργίστηκε και στο τέλος βλέποντάς την σε τέτοια ερωτική έξαψη και έτοιμη να του ορμήσει προτίμησε την κατάρα της μητροκτονίας από εκείνη της αιμομιξίας. Οι τωρινοί Πέρσες όμως έχουν εγκαταλείψει και ανατρέψει σχεδόν όλα τα παλιά ήθη και ακολουθούν κάποια παράξενα από τα διδάγματα του Ζωροάστρου, όποια περίοδο και αν άνθησε όμως αυτός δίδαξε στους Πέρσες και τους μύησε στις μαγικές τελετουργίες, επίσης αυτός κατήργησε τις προηγούμενες τελετές και εισήγαγε ένα αμάλγαμα από πολυποίκιλες δοξασίες. Τον παλιό καιρό οι Πέρσες τιμούσαν τον Δία, τον Κρόνο και άλλους πολλούς θεούς των Ελλήνων με διάφορα ονόματα που χρησιμοποιούσαν,

τώρα όμως οι Πέρσες σε μεγάλο βαθμό με τους αποκαλούμενους Μανιχαίους στο ότι πιστεύουν σε δύο πρώτες αρχές του κόσμου, η μια από τις οποίες είναι αγαθή έχει γεννήσει τα αγαθά όντα, ενώ η άλλη είναι το αντίθετο της και στα δύο, και τους έχουν δώσει βαρβαρικά ονόματα βγαλμένα από την γλώσσα τους τον αγαθό θεό και δημιουργό τον ονομάζουν Αριμάνη. Η σημαντικότερη τους εορτή είναι η λεγόμενη εορτή της σφαγής του κακού, κατά την οποία σκοτώνουν όσα ερπετά βρουν και από τα άλλα ζώα όσα είναι άγρια και ζουν στην έρημο και τα προσφέρουν στου μάγους ως δείγμα ευσέβειας. Επίσης σέβονται υπερβολικά το νερό τόσο που δεν πλένουν ούτε το πρόσωπό τους ούτε έρχονται σε επαφή μαζί του. Αναγνωρίζουν επιπλέον και λατρεύουν πολλούς άλλους θεούς και κάνουν θυσίες και ασχολούνται με την μαντεία, η φωτιά θεωρείται πολύτιμο και ιερώτατο στοιχείο γι αυτό οι μάγοι τη φυλάσσουν άσβεστη σε κάποια απομακρυσμένα και ιερά δήθεν οικήματα. Έτσι λοιπόν το θρησκευτικό τους σύστημα έχοντας δανειστεί στοιχεία από πάμπολλα έθνη παρουσιάζει ένα χαρακτήρα πολυποίκιλο και, όπως λέει ο ιστορικός, *“μου φαίνεται ότι αυτό ήταν αναμενόμενο διότι δεν γνωρίζω άλλη κοινωνία που να έχει πάρει τόσα πολλά διαφορετικά σχήματα και μορφές ή να έχει καταφέρει να κρατήσει την ομοιογένεια της κάτω από την διαδοχική κυριαρχία πολλών και διάφορων εθνών”* (B' 25) και εδώ εμφανίζεται πρώτος ο Νίνος να έχει ιδρύσει ένα σταθερό βασίλειο στο οποίο τον διαδέχτηκαν η Σεμίραμις και ύστερα όλοι οι απόγονοι τους μέχρι τον Βελεό το γιο του Δερκετάδη.

πηγή: *Αγαθίου Σχολαστικού Ιστορίαι, κείμενα
βυζαντινής ιστοριογραφίας - 18, εκδόσεις ΚΑΝΑΚΗ,
Αθήνα 2008*

Η ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ
ΑΒΑΡΟΣΛΑΒΟΥΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΘΑΥΜΑΤΑ **ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ**
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΘΑΥΜΑ 2ο ΚΑΙ ΘΑΥΜΑ 3ο

παρουσίαση: ΒΟΥΡΕΞΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ

Τα θαύματα του Αγίου Δημητρίου είναι κείμενα που αναφέρονται στις θαυματουργικές εμφανίσεις του Αγίου, προς όφελος της Θεσσαλονίκης. Τα κείμενα αυτά, εκτός από θαύματα, περιέχουν ιστορικές και αρχαιολογικές πληροφορίες για την πόλη (Θεσσαλονίκη), όπως τις επιδρομές των Σλάβων και των Αβάρων που έγιναν από το 610 έως το 626 (την περίοδο που αρχιεπίσκοπος ήταν ο Ιωάννης) και το β' μισό του 7ου αιώνα (τον καιρό που οι Σλάβοι ήθελαν να κατακτήσουν τη Θεσσαλονίκη για να σταματήσει η επικοινωνία της Ελλάδας με τη Βυζαντινή αυτοκρατορία).

Οι επιδρομές, μεταξύ άλλων λαών, και των Αβαροσλάβων στο Βυζάντιο (7ος αι. μ.Χ.)

Τα θαύματα ξεκινούν με τη δεύτερη πολιορκία της Θεσσαλονίκης από τον Χαγάνο. Ξεκινούν από εκεί γιατί ο Ιωάννης: *“Εκ θεού είχε την σταθερή βεβαιότητα για τη διηνεκή σωτηρία της πατρίδας του”*

και "βέβαιος ότι ο Σωτήρας Χριστός είχε χαρίσει στην Πόλη τον προστάτη της Δημήτριο, ζήτησε από εμάς ως αντάλλαγμα διηνεκές εφόσον πίστευε ότι η πόλη μας ήταν εκ Θεού άτρωτη και απαρασάλευτη στο διηνεκές".

Στο 2ο θαύμα το 615 σλαβικές ομάδες που είχαν εγκατασταθεί στη Μακεδονία και στη Θεσσαλία, πολιορκούν τη Θεσσαλονίκη από τη θάλασσα με πάρα πολλά μονόξυλα, ενώ οι οικογένειές τους περίμεναν με τα πράγματά τους στον κάμπο μια και ήθελαν να εγκατασταθούν στην πόλη μετά την Άλωσή της. Το πρωί της τετάρτης ημέρας οι Σλάβοι επιχείρησαν να καταλάβουν την πόλη με έφοδο, όμως εμφανίστηκε ο Άγιος Δημήτριος, φορώντας χλαμύδα λευκή, προκάλεσε νοτιοδυτικό άνεμο και έτσι κατέστρεψε τα μονόξυλα των πολιορκητών. Οι Θεσσαλονικείς πολέμησαν με θάρρος και έτσι η Θεσσαλονίκη απέφυγε για μία ακόμη φορά την άλωση και την καταστροφή.

Το 618 οι Σλάβοι στέλνουν δώρα και λάφυρα στο Χαγάνο των Αβάρων, με σκοπό να τους βοηθήσει στην κυρίευση της πόλης μιας και όλες οι άλλες περιοχές είχαν κυριευτεί από αυτούς και μόνο εκείνη υποδεχόταν και υποστήριζε τους πρόσφυγες από τα μέρη του Δούναβη, τη Δακία, τη Δαρδανία κλπ. Ο Χαγάνος δέχεται. Αρχικά θα έστελνε ιππείς για να αιφνιδιάσουν τη Θεσσαλονίκη και ύστερα θα πήγαινε ο στρατός και οι πολεμικές μηχανές.

Το καλοκαίρι επιτίθενται οι ιππείς του Χαγάνου και σφάζουν, αιχμαλωτίζουν τους Θεσσαλονικείς που θερίζουν ανύποπτα στα χωράφια τους. Μετά από λίγες μέρες καταφτάνει και ο Χαγάνος με το στρατό του και τις πολεμικές μηχανές που ήταν πολύ ψηλές

όσο οι εσωτερικές επάλξεις των τειχών, τους κυλιόμενους κριούς φτιαγμένους από τεράστια ξύλα και ξύλινους πύργους.

Οι πολιορκητικές αυτές μηχανές ήταν τετράγωνες με πλατιά βάση και κατέληγαν σε στενότερες κορυφές, στις οποίες υπήρχαν κύλινδροι καλυμμένοι με σίδηρο στις απολήξεις του. Πάνω στον κύλινδρο υπήρχαν ξύλινοι δοκοί με σφενδόνες για την εκτόξευση λίθων. Οι Άβαροι είχαν καλύψει με σανίδες τρεις από τις πλευρές των πετροβόλων. Μετά κάλυπταν αυτά τα πολιορκητικά μηχανήματα με νωπά δέρματα από βόδια ή καμήλες για να μην καταστραφούν από φωτιά ή ζεστή πίσσα.

Οι Άβαροι ήταν δεινοί χρήστες των πολεμικών μηχανών. Είχαν δηλαδή όλα τα τεχνικά μέσα για να κυριεύουν οχυρωμένες πόλεις. Εδώ δημιουργείται το εξής ερώτημα: πότε οι Άβαροι γνώρισαν τη χρήση των πολεμικών μηχανών; Σύμφωνα με τον Σιμοκάττη (βυζαντινό ιστορικό) κατά την άλωση της Αππιάρειας (586 – 592) οι Άβαροι συνέλαβαν τον Βούσα, ο οποίος ήταν στρατιώτης, τον οδήγησαν μπροστά στα τείχη και ζήτησαν να τον εξαγοράσουν ή αλλιώς θα τον σκότωναν.

Η πόλη δε δέχτηκε να καταβάλει τα λύτρα. Για να εκδικηθεί, δίδαξε στους Αβάρους την κατασκευή της πολιορκητικής μηχανής με την οποία οι Άβαροι κυρίευσαν την Αππιάρεια. Μέχρι τότε οι Άβαροι αγνοούσαν τη χρήση των πολεμικών μηχανών. Το πιθανότερο είναι ότι οι Άβαροι γνώρισαν την κατασκευή και τη χρήση των πολιορκητικών μηχανών από τους νομαδικούς λαούς που είχαν υποτάξει και ζούσαν υπό Αβαρική κυριαρχία στην κεντρική Ευρώπη.

Οι Άβαροι, αν και ήταν τέλεια εξοπλισμένοι με πολλές πολεμικές μηχανές, δεν κατάφεραν να πολιορκήσουν την πόλη. Οι Άβαροι έκαναν πάρα πολλά λάθη! Ο επίσκοπος είδε ένα όνειρο: ότι αν όλοι μαζί φωνάξουν “Κύριε, ελέησον” θα σωθεί η πόλη. Ενώ είχε αρχίσει η μάχη, ένας μεγάλος σεισμός έγινε όπου όλη η πόλη φώναξε “Κύριε, ελέησον” και έτσι σώθηκε!

Στο τρίτο θαύμα ο πατήρ Ιωάννης μαθαίνει από θεία αποκάλυψη ότι σεισμοί θα πλήξουν την πόλη και παρακαλεί τον Θεό να μην συμβεί όσο αυτός είναι στη ζωή. Και αυτό ακριβώς έγινε. Ο όσιος πατήρ (620) αποδήμησε εις Κύριον λίγο καιρό πριν από τους σεισμούς. Μετά, ένα μεγάλο μέρος της πόλης και του τείχους γκρεμίστηκε από τους σεισμούς. Τότε οι Σλάβοι και οι Άβαροι έσπευσαν να την καταλάβουν (το 620 επίσης πραγματοποιήθηκε η καταστροφή του Ναού του Αγίου Δημητρίου από πυρκαγιά). Και σε αυτήν την επίθεση οι Θεσσαλονικείς μόνοι τους απόκρουσαν τους Αβάρους. Ο Ηράκλειος μιας και ήταν απασχολημένος με την αναδιοργάνωση του κράτους για τον πόλεμο κατά των Περσών δεν μπορεί να τους βοηθήσει.

Αυτή ήταν η τελευταία φορά που οι Άβαροι και οι Σλάβοι πολιορκήσαν από κοινού τη Θεσσαλονίκη, επειδή οι Άβαροι, μετά την αποτυχία τους να καταλάβουν την Κωνσταντινούπολη (626), παύουν πια να απειλούν το Βυζάντιο. Αφού υπογράφουν συνθήκη και μετά από αυτό δε θα μπορέσουν να προσβάλουν τη Θεσσαλονίκη χωρίς να παραβούν τη συνθήκη.

Πηγές:

1. Αγίου Δημητρίου θαύματα, οι συλλογές αρχιεπισκόπου Ιωάννου και Αωνύμου.

*Ο βίος, τα θαύματα και η Θεσσαλονίκη του Αγίου
Δημητρίου, εκδόσεις ΑΓΡΑ, Θεσσαλονίκη 1997*

**2. Αμαλία Κ. Ηλιάδη, Τα "Θαύματα" του Αγίου
Δημητρίου ως ιστορικές πηγές, επιδρομές και
σλαβικές εποικίσεις εντεύθεν του Δουνάβεως,
Τρίκαλα 2003**

**3. Γ. Θ. Καρδαράς, Το Βυζάντιο και οι Άβαραι (Στ' -
θ' αι.), Πολιτικές, διπλωματικές και πολιτισμικές
σχέσεις, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών (Ε.Ι.Ε.),
Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών, Αθήνα 2010**

ΤΕΤΑΡΤΟ ΘΑΥΜΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

παρουσίαση: ΠΕΤΡΟΜΑΝΩΛΑΚΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

Πάρα πολλά θαύματα έκανε ο Άγιος Δημήτριος για να βοηθήσει όλους τους ανθρώπους. Το τέταρτο, λοιπόν, θαύμα αναφέρεται σε έναν Περβούνδο, που,

μολονότι ήξερε καλά ελληνικά και φερόταν σαν Έλληνας, είχε πονηρά σχέδια και ήθελε να βλάψει την πόλη.

Πιάστηκε από τον βασιλιά και τέθηκε υπό παρακολούθηση για να μη φύγει από την πόλη. Εκείνος όμως με τη βοήθειά του διέφυγε. Ο Άγιος Δημήτριος βοήθησε πάλι να βρεθεί τιμωρώντας αυτούς που τον βοήθησαν να διαφύγει. Παρόλα αυτά ξαναπροσπάθησε να διαφύγει λέγοντας ότι ήθελε να σκοτώσει όλους τους Χριστιανούς και να μην αφήσει μέρος που να μην το πολεμήσει. Και τότε με τα λόγια αυτά βρήκε τέλος αντάξιο της μοχθηρίας του.

Στην πόλη έπεσε λοιμός γιατί κανείς δεν άκουσε τον βασιλιά που έλεγε να φυλάξουνε τρόφιμα και όλοι πουλούσανε για λίγα νομίσματα σε ξένα πλοία. Τα τρόφιμα όλο και λιγόστευαν, οι άνθρωποι δεν είχαν τίποτε να φάνε και έψαχναν τροφή στη φύση, όπου στο τέλος και αυτά λιγόστεψαν. Οι άνθρωποι άρχισαν να αρρωσταίνουν και κάποιοι από αυτούς να πεθαίνουν. Η συμφορά είχε ξεσπάσει. Οι βάρβαροι βρήκαν την ευκαιρία να φτιάξουν όπλα και να επιτεθούν σε αυτούς τους

αδύναμους πολίτες. Πάλι εκεί έκανε το θαύμα του ο Άγιος Δημήτριος και παρουσιάστηκε στην πόλη σαν πολεμιστής και έβαλε και άορατους πολεμιστές να πολεμήσουν με αποτέλεσμα να σωθούν οι λιγοστοί πολίτες που έμειναν στην πόλη. Τότε ο βασιλιάς έστειλε δέκα πλοία με προμήθειες στην πόλη, αλλά το πλήρωμα των πλοίων θέλησε να τους εκμεταλλευτεί και τους έπαιρναν ό,τι είχαν και δεν είχαν για ένα κομμάτι ψωμί. Τότε οι πολίτες αποφάσισαν να φορτώσουν στα λίγα πλοία ό,τι τους είχε απομείνει και να τα στείλουν στη Θήβα προκειμένου να κάνουν ανταλλαγή ειδών, για να ανακουφίσουν την πείνα τους. Όμως οι βάρβαροι δεν σταμάτησαν εκεί. Ήθελαν να τους πολεμήσουν με κάθε τρόπο και έτσι άρχισαν να κατασκευάζουν διάφορα όπλα. Μεταξύ αυτών ήταν και ένα έμπειρος Σκλαβίνος που ζήτησε από τον ρήγα να του δώσει άδεια να κατασκευάσει μία περίτεχνη μηχανή που όμοιά της δε θα υπήρχε και έτσι θα κυρίευαν την πόλη. Όταν άρχιζαν να κατασκευάζουν τη μηχανή εμφανίστηκε μπροστά του ο Άγιος Δημήτριος, του πήρε τα λογικά και αυτός έφυγε απο την πόλη χωρίς να τελειώσει το έργο του. Έτσι η πόλη σώθηκε από θαύμα.

Αυτά είναι λίγα από τα θαύματα που έκανε ο Άγιος Δημήτριος για να βοηθήσει τους ανθρώπους γιατί αν τα γράφαμε όλα θα χρειαζόμασταν αμέτρητα βιβλία. Οι άνθρωποι τον εξυμνούν και τον ευχαριστούν για όσα τους πρόσφερε.

Πηγές:

1. Αγίου Δημητρίου θαύματα, οι συλλογές αρχιεπισκόπου Ιωάννου και Αωνύμου.

*Ο βίος, τα θαύματα και η Θεσσαλονίκη του Αγίου
Δημητρίου, εκδόσεις ΑΓΡΑ, Θεσσαλονίκη 1997*

**2. Αμαλία Κ. Ηλιάδη, Τα "θαύματα" του Αγίου
Δημητρίου ως ιστορικές πηγές, επιδρομές και
σλαβικές εποικίσεις εντεύθεν του Δουνάβεως,
Τρίκαλα 2003**

ΣΛΑΒΙΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ

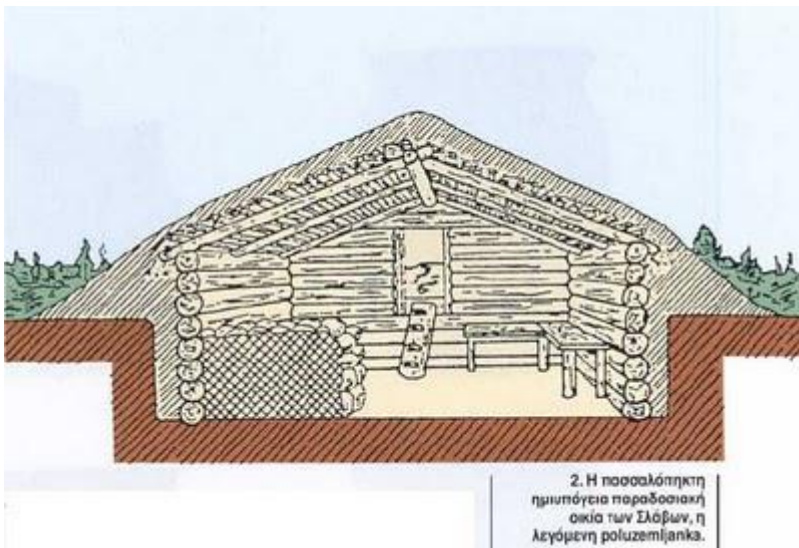
παρουσίαση: ΜΑΡΝΙΕΡΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Η καταγωγή των Σλάβων

Η καταγωγή των Σλάβων και η αρχική τους κοιτίδα δεν έχει ιστορικές μαρτυρίες ή γενεαλογικούς μύθους. Οι Σλάβοι κάνουν μια ξαφνική είσοδο στην ιστορία κατά τον 6ο αι. ως ένας πολυάριθμος και διαμορφωμένος λαός. Στην αρχή της Σλαβικής ιστορίας (6ος αι.) βρίσκουμε τους Σλάβους βορειοανατολικά του Δούναβη χωρίς να έχουν μια προκαθορισμένη θέση και την έκτασή τους γεωγραφικά. Οι Σλάβοι μέσα σε τρεις αιώνες έχουν καταλάβει περίπου την ίδια έκταση με τη σημερινή τους. Η προϊστορία τους παραμένει σκοτεινή διότι κατά τις μετακινήσεις τους δεν άφησαν κάποια ίχνη για να αποδοθούν στους ιστορικούς. Έτσι για την καταγωγή τους διατυπώθηκαν πολλές θεωρίες. Σήμερα με τα δεδομένα της αρχαιολογίας, τα συμπεράσματα της γλωσσολογίας, και επικουρικά τις παρατηρήσεις της ανθρωπολογίας, έχουν διαφωτιστεί

σε γενικές γραμμές τα προβλήματα της καταγωγής, και της εθνογένεσης και της αρχικής τους κοιτίδας. Έχει αποδειχθεί ότι οι Σλάβοι είναι ινδοευρωπαϊκός λαός. Από τα τοπωνύμιά τους συμπεραίνουμε ότι η αρχική τους κοιτίδα τοποθετείται σε μια εκτεταμένη περιοχή ανάμεσα στους ποταμούς Όντερ και Βιστούλα δυτικά από τα μέσα της πρώτης χιλιετίας π.Χ. Στους πρώτους χριστιανικούς αιώνες επεκτάθηκαν προς τα νότια και ανατολικά και κατέλαβαν μια έκταση όπου έφτανε μέχρι τον νότιο Δνείπερο και τα Καρπάθια. Οι ίδιοι οι Σλάβοι ονόμαζαν τους εαυτούς τους Σλοβένους. Η ετυμολογία δεν έχει αποσαφηνιστεί.

Υλικός πολιτισμός και κατοικία

Πασσαλόπηκτη ημιυπόγεια παραδοσιακή οικία των Σλάβων.

Ο γλωσσολόγος **Baudoin de Courtenay** έλεγε ότι δεν υπάρχει ξεχωριστός σλαβικός πολιτισμός κοινός σε όλους τους Σλάβους. Η διάσπαση και η

εξάπλωση των σλαβικών φύλων επέφερε και την πολιτιστική τους διαφοροποίηση, ενώ ακόμη οι λαοί αυτοί ζούσαν σε πρωτογενείς κοινωνίες. Χαρακτηριστικά του υλικού πολιτισμού είναι: α) η καύση των νεκρών, β) η χειροποίητη κεραμική, γ) η ημιυπόγεια καλύβα για κατοικία.

Τα στοιχεία αυτά είναι πολύ σημαντικά για να επισημάνουμε την παρουσία των σλαβικών ομάδων σε ορισμένες περιοχές και σε συγκεκριμένο χρόνο. Από τη μελέτη των πηγών οι Σλάβοι κατά την πρώιμη περίοδο επέλεξαν να καταοικήσουν στις κοιλάδες των ποταμών, κοντά σε έλη, σε υψώματα και πλαγιές βουνών όπως και σε οχυρωμένες θέσεις. Απέφευγαν να εγκατασταθούν σε ανοικτές πεδιάδες ή στις ακτές. Οι κατοικίες τους ήταν καλύβες σε βάθος από 0,10 ως 1μ. Αποτελούνταν από ένα δωμάτιο κατασκευασμένο με ξύλινους δοκούς, που σκεπαζόταν με σαμαρωτή στέγη, η καλυπτόταν με χώμα. Ο τύπος αυτής της κατοικίας βρέθηκε σε όλη την έκταση που κατοικούσαν οι Σλάβοι εκτός στη Σερβια και στην Ελλάδα.

Οικισμοί, κοινωνική δομή και πολιτική οργάνωση

Η κατοικία εκφράζει το επίπεδο ενός συγκεκριμένου πληθυσμού, καθώς και την κοινωνική του οργάνωση. Οι σλαβικοί οικισμοί μας επιτρέπουν να σχηματίσουμε μια σαφή εικόνα για την οργάνωση της κοινωνίας τους. Σε κάθε καλύβα ζούσε μόνο μια πυρηνική οικογένεια. Δεν βρέθηκαν οικίες που να ξεχωρίζουν και αυτό μας υποδηλώνει την έλλειψη

μιας σταθερής ηγεσίας. Η δόμηση γυρω από μια κεντρική πλατεία ήταν πολύ σπάνια και αυτό είναι ένα ακόμα στοιχείο ενδεικτικό της χαλαρής κοινωνικής τους συνοχής. Οι Σλάβοι δεν ήταν λαός νομαδικός, αλλά είχαν μόνιμη κατοικία. Ασχολούνταν με τη γεωργία και την κτηνοτροφία και δεν είχαν αναπτύξει εμπόριο. Πυρήνας της πρωτογενούς κοινωνίας τους ήταν πατριαρχική οικογένεια που ονομαζόταν *zadruga*. Μερικές ενωμένες οικογένειες σχημάτιζαν μια ομάδα με έναν αρχηγό, που σε καιρό ειρήνης είχε περιορισμένη εξουσία διότι οι αποφάσεις παίρνονταν από τη συνέλευση των γερόντων. Σε αυτή τη συνέλευση συμμετείχαν όσοι άντρες έφεραν όπλα. Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό είναι ότι στο πρώιμο λεξιλόγιό τους δεν υπάρχει λέξη που να δηλώνει εξουσία.

Κάθοδος των Σλάβων προς τα νότια

Η κάθοδος των Σλάβων προς τις νοτιότερες περιοχές σημάδεψε το τέλος του αρχαίου κόσμου και την απαρχή των μέσων χρόνων και έδωσε στην Ευρώπη την εθνική φυσιογνωμία που έχει ως

σήμερα. Μετά τη διάσπαση του ουννικού κράτους έπαψε να υπάρχει η δύναμη που συγκρατούσε τα βαρβαρικά φύλα που ως τότε ζούσαν υπό την κυριαρχία των Ούννων. Η κάθοδος των Σλάβων συνδέεται άμεσα με τη διάσπαση του Ουννικού κράτους. Η πρώτη κάθοδος είχε ειρηνικό χαρακτήρα. Γι' αυτό είναι δύσκολο να ξέρουμε με ακρίβεια τον χρόνο της καθόδου. Η έλλειψη οργάνωσης δεν επέτρεψε στους Σλάβους να δημιουργήσουν ενιαία πολιτικά συγκροτήματα. Γι' αυτό στους πρώτους χρόνους εντάχτηκαν στη σφαίρα επιρροής άλλων λαών όπως των Αβάρων. Οι Άβαροι ήταν λαός ουννικής καταγωγής. Από την κεντρική Ασία μετανάστευσαν στην Ευρώπη περνώντας τον Καύκασο και στον 6ο αι. εξουδετέρωσαν τα βαρβαρικά φύλα που κατοικούσαν στα βόρεια του Δούναβη κι έγιναν ρυθμιστές της κεντρικής Ευρώπης. Απο εκεί άρχισαν να ενεργούν επιδρομές κατά του Βυζαντίου συμπαρασύροντας και τους Σλάβους.

Εγκατάσταση των Σλάβων στη χερσόνησο του Αίμου

Οι πρώτες μόνιμες εγκαταστάσεις σε βυζαντινά εδάφη χρονολογούνται το 582. Το Σίρμιο, σημαντικό φρούριο όπου η πτώση του άφησε εκτεθειμένες τις νοτιότερες περιοχές στη χερσόνησο του Αίμου. Οι σλαβικές εγκαταστάσεις έληξαν το 626 και πριν από τον θάνατο του Ηράκλειου. Σε αυτό το χρονικό διάστημα τοποθετείται η μόνιμη και ομαδική εγκατάσταση των Σλάβων στη χερσόνησο του Αίμου.

Τα θαύματα του Αγίου Δημητρίου διασώζουν τη μοναδική μαρτυρία για την πρώτη πολιορκία της Θεσσαλονίκης από τους Αβαροσλάβους, που χρονολογείται το 586 ή το 597. Τότε ο Χαγάνος των Αβάρων Βαϊάνος έστρεψε εναντίον της Θεσσαλονίκης πολυάριθμο στρατό. Οι Θεσσαλονικείς με τη βοήθεια του Αγίου Δημητρίου λένε ότι τα "ΘΑΥΜΑΤΑ" αντέκρουσαν αποτελεσματικά το στρατού Βαϊάνου. Μετά την αποτυχία της πολιορκίας της Θεσσαλονίκης, οι Αβαροσλάβοι αποσύρθηκαν προς τα βόρεια και δεν προχώρησαν. Αυτό υποστηρίζει τη συνέχεια του ιστορικού βίου στην Κεντρική Ελλάδα και την Πελοπόννησο. Λίγα χρόνια αργότερα επίλεκτοι Σλάβοι επιτέθηκαν εναντίον της Θεσσαλονίκης. Επομένως η κατάσταση είχε εν τω μεταξύ μεταβληθεί, οι Θεσσαλονικείς για πρώτη φορά έβλεπαν μπροστά στα τείχη της πόλης τους Σλάβους. Η συγκριτική μελέτη των πηγών μας επιτρέπει να υποστηρίξουμε ότι, παρά τις μεγάλες επιδρομές που επιχειρήθηκαν κατά το τελευταίο τέταρτο του 6ου αι. εναντίον των ευρωπαϊκών επαρχιών της αυτοκρατορίας, οι σλαβικές ομαδικές εγκαταστάσεις άρχισαν μετά το 602 μετά την κατάρρευση των συνόρων του Δούναβη, Δύσκολα θα μπορούσε να εξηγήσει κανείς τις συστηματικές από το 591 ως το 602 εκαστρατείες του αυτοκράτορα Μαυρικίου. Το ανατολικό τμήμα αλλά και ένα τμήμα της Λακωνίας, Μάνης και η ΝΔ ακτή με τα φρούρια της Μεθώνης και της Κορώνης παραμένουν στα χέρια των Βυζαντινών. Η έκταση των Σλαβικών εγκαταστάσεων στην Κεντρική Ελλάδα δεν μπορεί ακόμη να προσδιοριστεί με ακρίβεια. Τη συνέχεια του βίου και της παράδοσης σε αυτή την περιοχή, την απουσία επώνυμων

σλαβικών ομάδων, καθώς και τον μικρό αριθμό των σλαβικών τοπωνυμίων.

Οι Σκλαβηνίες και η οργάνωσή τους

Οι Σλάβοι δημιούργησαν τις σκλαβηνίες, δηλαδή νησίδες σλαβικές με δική τους αρχικά η κάθε μία, φυλετική οργάνωση. Η ύπαρξη χωριστών ομάδων, χωρίς συνοχή και συνέχεια, αποκλείει την περίπτωση μιας σλαβικής ενιαίας ομάδας. Τα θαύματα του Αγίου Δημητρίου αναφερόμενα στα γεγονότα που 614 διασώζουν τα ονόματα πέντε σλαβικών φύλων: α) τους βελζήτες στη βόρεια Μακεδονία, β) τους Δρουγουβίτες, γ) τους Σαγουδάτους, δ) τους Βελεγεζίτες και ε) τους Βαϊουνίτες στην Ήπειρο. Αυτήν την εποχή η κατάσταση των εγκατεστημένων σλάβων στην Ελλάδα δεν ήταν σταθερή. Ορισμένα φύλα, όπως οι Βαϊουνίτες εξαφανίζονται και άλλα όπως οι Στρυμονίτες και οι Σμολεάνοι, εμφανίζονται αργότερα. Στην Κεντρική Ελλάδα και στην Πελοπόννησο η κατάσταση είναι λιγότερο σαφής. Δεν παραδίδονται ονόματα, ούτε ο χώρος εγκατάστασης, εκτός τους Μηλιγγούς και τους Εζερίτες, δύο απείθαρχα σλαβικά φύλα που κατοικούσαν στις πλαγιές του Ταυγέτου. Σχετικά με τις Σκλαβηνίες τα "ΘΑΥΜΑΤΑ" διασώζουν σημαντικές πληροφορίες. Τον 7ο αι. Διατηρούσαν μια αυτονομία με αρχηγό έναν ρήγα. Την έλλειψη ενότητας διαπιστώνουμε στις σλαβικές ανεξάρτητες ομάδες. Στις αρχές του 7ου αι. επιχειρούν επιδρομές, ενώ ελάχιστα ασχολούνταν με τη γη. Οι βοσκοί και οι γεωργοί κατοικούσαν συνήθως στις πλαγιές των βουνών και σπανιότερα σε πεδιάδες. Δεν είχαν

αναπτύξει εμπορικά κέντρα και ήταν ειδωολάτρες. Οι νέοι έποικοι επηρεάστηκαν από τον ανώτερο πολιτιστικό τρόπο ζωής των παλαιών κατοίκων.

Η πολιτική του Βυζαντίου απέναντι στους Σλάβους εποίκους

Το βυζαντινό κράτος, κυρίαρχο πολιτικά και πολιτιστικά το ελληνικό στοιχείο, ήταν από παράδοση ανεκτική απέναντι στα ξένα εθνικά στοιχεία που ζούσαν στα εδάφη της. Δεν υπήρξε εχθρική συμπεριφορά απέναντι στους Σλάβους εποίκους, με την προϋπόθεση ότι αυτοί δεν θα δημιουργούσαν προβλήματα στην ασφάλεια του κράτους. Η πολιτική του κράτους δεν αποσκοπούσε στην εξόντωσή τους αλλά στην ένταξή τους στο οικονομικό αλλά και κοινωνικό τόξο του κράτους. Οι πηγές αναφέρουν εκστρατείες των βυζαντινών εναντίον των Σλάβων του ελληνικού χώρου. Οι πρώτες επιχειρήσεις έγιναν στα μέσα του 7ου αι.. Δεν προσδιορίζεται η περιοχή των επιχειρήσεων αλλά πιθανότητα αυτό συνέβη στη Μακεδονία και στη Θράκη. Το 678 ο Κωνσταντίνος ο Δ' με νέα εκστρατεία κατέστειλε εξεγέρσεις, που με αρχηγό τον ρήγα των Ρηγγίνων Περβούνδο είχαν επιχειρήσει μεγάλης εκτάσεως επιθέσεις κατά της Θεσσαλονίκης. Η νίκη του Ιουστιανίου Β' το 688/9 εναντίον των Σλάβων ήταν ιδιαίτερα σημαντική στην περιοχή αυτή του βυζαντινού κράτους. Για περισσότερο από μισό αιώνα οι πηγές δεν μας αναφέρουν πληροφορίες για τους Σλάβους εποίκους, Το 758/9 ο Κωνσταντίνος Ε' εκστράτευσε κατά των Σλαβηνιών της Μακεδονίας. Ο Νικηφόρος

με τον ίδιο τρόπο του Ιουστινιανού μετέφερε τους Σλάβους στην Μ. Ασία. Παράλληλα η νέα διοικητική οργάνωση των θεμάτων, που γενικότερα εφαρμόστηκε αυτήν την κρίσιμη εποχή, ενίσχυσε την αυτοκρατορική εξουσία και έκανε πιο αποτελεσματικό τον έλεγχο των Σκλαβηνιών. Το βυζαντινό κράτος ακολούθησε μία ρεαλιστική και συνεπή πολιτική για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα των Σλάβων.

Ένταξη και αφομοίωση των Σλάβων εποίκων

Η προσπάθεια του Βυζαντίου για την ένταξη και αφομοίωση των Σλάβων του ελλαδικού χώρου διήρκεσε περίπου τρεις αιώνες και τα κυριότερα στάδια είναι τα εξής: α) η αναγνώριση της αυτοκρατορικής εξουσίας στο δεύτερο μισό του 7ου αι., β) η στρατολόγησή τους και η μεταφορά τους στη Μ. Ασία, γ) οι φορολογικές τους υποχρεώσεις, δ) ο διορισμός ως αρχόντων των Σκλαβηνιών βυζαντινών αξιωματούχων και όχι τοπικών Σλάβων αρχηγών, η αφομοίωση των Σλάβων της αυτοκρατορίας άρχισε πολύ νωρίς στο επίπεδο των φυλετικών αρχηγών και της άρχουσας τάξης τους. Το 674 ο Περβούνδος μιλούσε καλά ελληνικά ντυνόταν όπως οι Έλληνες και ακολουθούσαν τον τρόπο ζωής τους, ενώ κατά τα άλλα ήταν άσπονδος εχθρός των Ελλήνων και των Χριστιανών. Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι αυτή την κρίσιμη για την Ελλάδα εποχή, δεν μαρτυρείται τομή στον ιστορικό βίο του ελληνικού χώρου. Η σιωπή των πηγών, τον 7ο αι., δεν προσδιορίζεται μόνο στην Ελλάδα. Αντίθετα άλλες μαρτυρίες διαπιστώνεται η ιστορική συνέχεια του Ελληνισμού αυτή την

ταραγμένη εποχή.

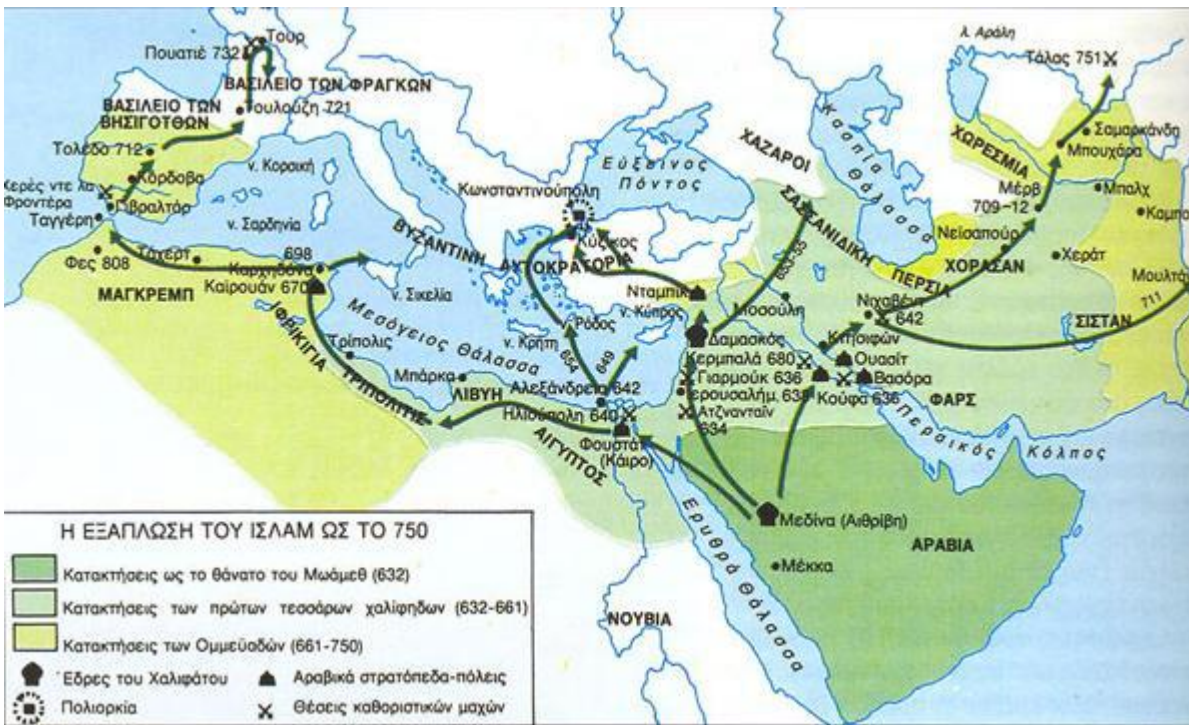
Πηγή: **Μαρία Νυσταζοπούλου – Πελεκίδου,**
Σλαβικές εγκαταστάσεις στη Μεσαιωνική Ελλάδα
(γενική επισκόπηση), Ίδρυμα Γουλανδρή – Χορν, 2η
ανατύπωση Αθήνα 2000.

**ΜΕΡΟΣ Ι. Η ΕΜΦΑΝΙΣΗ, Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ Η
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜ**

παρουσίαση: ΚΥΜΙΩΝΗ ΜΑΡΙΑ

α. Πρώτη εμφάνιση του Ισλάμ*

Το 622, όταν ο Ηράκλειος αρχίζει τις πολεμικές του επιχειρήσεις εναντίον των Περσών, ο Μωάμεθ, ο προφήτης και ιδρυτής μιας νέας μονοθεϊστικής θρησκείας, του Ισλάμ, εγκαταλείπει τη Μέκκα, όπου το κήρυγμα δεν είχε βρει απήχηση και μεταναστεύει στην Αιθρίβη (Yathreb). Η Εγίρα (Hidjra) αποτελεί την αρχή της διάδοσης του Ισλάμ και την αρχή της μουσουλμανικής χρονολογίας.

Η εξάπλωση του Ισλάμ ως το 750 μ.Χ.

Στη Μεδίνα ο Μωάμεθ άρχισε να διαδίδει το κήρυγμά του. Με πυρήνα μια ομάδα πιστών από τη Μέκκα, έβαλε τις βάσεις για την δημιουργία της πρώτης μουσουλμανικής κοινωνίας.

Σύμφωνα με το πρότυπό της οι κατοπινοί Άραβες διαμόρφωσαν τη δική τους κοινωνία και ήθελαν να την επιβάλουν και στον άλλο κόσμο. Κύριο στοιχείο της πρώτης κοινωνίας ήταν ότι τερμάτιζε την πρωτόγονη φυλετική οργάνωση των Αράβων και την πολιτική τους διάσπαση.

β. Η θρησκεία του Ισλάμ*

Το πρώτιστο ηθικό καθήκον κάθε μουσλίμ είναι να εργάζεται για τη διάδοση και την επικράτηση του

Ισλάμ που το κράτος του σ' αυτό τον κόσμο είναι η ίδια η Βασιλεία του Θεού στον κόσμο. Αλλά επειδή αυτό το κράτος δε διαδίδεται στον κόσμο μόνο με το λόγο, μα προπάντων με το σπαθί (τζιχάντ), καθήκον είναι να πολεμήσει για την πίστη.

Όποιος πεθάνει σ' αυτό τον πόλεμο είναι μάρτυρας της πίστης και πηγαίνει στον παράδεισο. Κι αυτός που πολεμά γενναία είναι νικητής ή θριαμβευτής της πίστης (γαζής). Σύμφωνα με το ιερό βιβλίο του Ισλάμ η πύλη του παραδείσου είναι κάτω από τα σπαθιά των απίστων.

γ. Τι διδάσκει το Ισλάμ*

Το Ισλάμ, λοιπόν, στην θρησκευτική – δογματική του έκφραση είναι ένας συγκερασμός:

- της διδασκαλίας του μονοφυσιτικού Χριστιανισμού.
- του ιουδαϊκού μονθειϊσμού.
- της λατρευτικής αραβικής παράδοσης που αναπτύχθηκε στη Μέκκα.
- και της απλής ηθικής των νομάδων. Σύμφωνα με το κοράνιο, το ιερό βιβλίο που περιλαμβάνει τη διδασκαλία του Μωάμεθ, το δόγμα του Ισλάμ στηρίζεται σε έξι ουσιαστικά άρθρα του, τους "έξι στύλους του Ισλάμ":
- στην πόστη του Αλλάχ, θεό μοναδικό, παντοδύναμο και αιώνιο.
- στους αγγέλους, ουράνιους υπηρέτες του Αλλάχ.
- στους προφήτες, απεσταλμένους του Αλλάχ ο τελευταίος της σειράς είναι ο Μωάμεθ.
- στο κοράνιο που είναι το τελευταίο βιβλίο αποκάλυψης και, επομένως, το μόνο αναγκαίο.

- στην ημέρα της Ανάστασης, οπότε θα κριθούν οι ανάξιοι.
- στο πεπρωμένο, που προκαθορίζει την τύχη και τις πράξεις των ανθρώπων.

Η μουσουλμανική λατρία περιλαμβάνει επίσης έξι θεμελιώδεις υποχρεώσεις.

- την ομολογία της πίστης.
- την προσευχή,
- τη νηστεία.

Ο πιστός είναι υποχρεωμένος να τηρεί νηστεία ολόκληρο το μήνα του Ραμαζανιού.

- την ελεημοσύνη.
- την προσκύνηση στη Μέκκα.
- τον ιερό πόλεμο.

Πηγή: Καλοκαιρινού Κώστα, *Βυζαντινή Ιστορία 610 μ.Χ. - 1453 μ.Χ., Β' ενιαίου λυκείου γενικής παιδείας*, ΟΕΔΒ 2002 Αθήνα, σσ. 16 - 21

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1) Ανάλυση παραθεμάτων από την Χρονογραφία του Θεοφάνους.

Κατά το έτος **629/630 μ.Χ.** Ο Μωάμεθ αφού διόρισε το συγγενή του Αβουβάχαρο (Abu Bakr) στην ηγεσία, ταυτόχρονα διαδόθηκε η φήμη του και όλοι φοβήθηκαν. Όταν εμφανίστηκε, οι πλανημένοι Εβραίοι νόμιζαν πως ήταν ο Χριστός και τον ακολούθησαν.

Το **630/631 μ.Χ.** οι Πέρσες επαναστάτησαν μεταξύ τους και άρχισαν πόλεμο. Ενώ την ίδια εποχή

ο βασιλιάς των Ινδών έστειλε πολύτιμα δώρα στον Ηράκλειο για τη νίκη του κατα των Περσών. Ο Μωάμεθ, που είχε πεθάνει νωρίτερα, είχε διορίσει τέσσερις εμίρηδες για να πολεμούν τους Χριστιανούς. Και ήρθαν απέναντι στην κώμη που λέγεται Μουχία που είχε στρατοπεδεύσει ο βικάριος Θεόδωρος.

Κατά το έτος αυτό **638/639 μ.Χ.** εξεστράτευσαν οι Σαρακηνοί κατά της Περσικής χώρας και έκαναν πόλεμο με τους Πέρσες, και αφού τους νίκησαν κατά κράτος τους υπέταξαν όλους. Ο βασιλιάς των Περσών Ορμίσδας έφυγε και πήγε στα βάθη της Περσίας εγκαταλείποντας τα βασίλεια. Ενώ οι Σαρακηνοί αιχμαλώτισαν τις θυγατέρες του Χοσρόη με όλη τη βασιλική αποσκευή και τα έφεραν στον Ούμαρο.

2) Ο Μονοφυσιτικός Χριστιανισμός

Μονοφυσιτισμός ονομάζεται ένα χριστιανικό δόγμα, κατα το οποίο η θεία φύση του Χριστού θεωρείται κυρίαρχη επί της ανθρωπίνης.

Είναι σημαντικό ρεύμα της χριστιανικής σκέψης. Εμφανίστηκε τον 5ο αι. Και ιδρυτής του είναι ο **Ευτυχής** (γι' αυτό λέγεται και *ευτυχιανισμός*). Η θεωρία του μονοφυσιτισμού υποστηρίζει ότι η ανθρωπίνη φύση του Χριστού απορροφήθηκε από τη θεία φύση ως "*σταγόνα μέλιτος στον ωκεανό*". Καταδικάστηκε από την **Δ' Οικουμενική Σύνοδο της Χαλκηδόνας** το **451 μ.Χ.** Και την **Ε' Οικουμενική Σύνοδο της Κωνσταντινούπολης** το **553 μ.Χ.**, όπου και διατυπώθηκε το ορθόδοξο δόγμα, σύμφωνα με το οποίο ο Ιησούς υπάρχει σε ένα μόνο πρόσωπο και με δύο φύσεις, την

ανθρώπινη και τη θεία, “ενωμένες και μη συγγεόμενες”. Εξαπλώθηκε κυρίως στις ανατολικές επαρχίες του Βυζαντινού Κράτους. Δηλαδή στη Συρία, την Παλαιστίνη, την Μεσοποταμία και την Αίγυπτο.

Ο αυτοκράτορας Ηράκλειος και ο Πατριάρχης Σέργιος θέλησαν να συγκρατήσουν τους μονοφυσίτες με θεολογικές εκφράσεις ηπιότερες από εκείνες των προκατόχων τους, με αποτέλεσμα τον μονοθελητισμό, του οποίου εισηγητής και υποστηρικτής υπήρξε ο πατριάρχης Σέργιος.

Ο μονοφυσιστισμός δεν είναι ένα ενιαίο ρεύμα, αλλά περικλείει διάφορες τάσεις και εξακολουθεί να υφίσταται μέχρι σήμερα.

Πηγή: <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CF%86%CF%85%CF%83%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82>

ΜΕΡΟΣ ΙΙ. Η ΑΝΑΧΑΙΤΙΣΗ ΤΩΝ ΑΡΑΒΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥΣ. Ο ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ “ΕΠΟΠΟΙΪΑ”.

παρουσίαση: ΜΑΝΩΛΑΚΗ ΡΟΔΑΝΘΗ

Μερικές μήνες μετά τη στέψη του Λέοντα Γ' μια στρατιά από 80.000 Άραβες με αρχηγό τους τον στρατηγό Μασλαμά πολιορκήσαν τη Βασιλεύουσα κατά τα έτη 717 – 718. Ο αυτοκράτορας με τη βοήθεια του “υγρού πυρός” και των Βουλγάρων αναχαιτίστηκαν οι πολιορκητές και έλυσαν την πολιορκία. Αυτή ήταν η σπουδαιότερη και η τελευταία απόπειρα των Αράβων.

Βυζαντινοί νικούν Άραβες σε μικρογραφία χειρογράφου, 12ος-13ος αι., Μαδρίτη, Εθνική Πινακοθήκη

Στη Μ. Ασία επαναλαμβάνονται από το 726 οι χαρακτηριστικές αραβικές εισβολές διαρπαγής. Η μεγαλύτερη έγινε το 740. Οι Άραβες ήταν πολυάριθμοι και ακολούθησαν τρεις διαφορετικές κατευθύνσεις. Η μία με αρχηγό τον Βαττάλ προχώρησε προς τον Ελλήσποντο. Τον αντιμετώπισε ο Λέων Γ' και ο Κωνσταντίνος ο Ε', ο γιος του. στην ελλησποντιακή Φρυγία, όπου υποχρέωσαν τους Άραβες να απομακρυνθούν από τη Μ. Ασία.

Στα μέσα του 8ου αι. σημειώνεται κάμψη στις συγκρούσεις με τους Άραβες διότι το Χαλιφάτο περνούσε μια εσωτερική κρίση. Και 750 η δυναστεία των Ομμεϊαδών της Δαμασκού έπεσε μετά από επαναστάσεις που ξέσπασαν στις ιρανικές περιοχές, όπως βλέπουμε και στην πηγή από την "Σύντομο

Ιστορία" (παρ. 69) του πατριάρχη Νικηφόρου που μας αναφέρει ότι μετά τη γέννηση του Λέοντα έγινε μεγάλος σεισμός στη Συρία όπου δημιουργήθηκε όλεθρος. Μερικές πόλεις καταστράφηκαν, μερικές μετακινήθηκαν σώες. Κάποιοι έλεγαν ότι είχαν δει τη γη της Μεσοποταμίας στη Συρία να ανοίγει και να βγαίνει από μέσα μία θηλυκή ημίονος που με ανθρώπινη μορφή προανήγγειλε την καταστροφή των Αράβων. Μετά από λίγο καιρό έφθασε ένα έθνος από την έρημο το οποίο φόνευσε πολλά πλήθη Αράβων.

Από τους 90 Ομμεϊάδες μόνο ένας έζησε, ο Αβδουραχμάν, που έφτασε στην Ισπανία και ίδρυσε ανεξάρτητο Χαλιφάτο. Επί της δυναστείας των Αββασιδών η πρωτεύουσα μεταφέρεται από τη Δαμασκό στο εσωτερικό της Συρίας, τη Βαγδάτη.

Στο πρώτο μισό του 9ου αι. με αφετηρία την Ισπανία η Μεσόγειος δέχεται χτυπήματα από τους Σαρακηνούς πειρατές. Το 816 οι Ισπανοί Σαρακηνοί της Ανδαλουσίας πρώτα επαναστάτησαν εναντίον του Χαλίφη Αλ - Χακήμ και μετά εγκαταστάθηκαν προσωρινά στην Αλεξάνδρεια. Εκεί όμως οι Αββασίδες τους καταδίωξαν και γι' αυτό κυριέψαν την Κρήτη μεταξύ 823 - 827 και ίδρυσαν εκεί Εμιράτο με αρχηγό τον Αβού - Χαφς - Ομάρ ή Απόχαψ, ο οποίος όπως βλέπουμε και στην πηγή από τον Ιωσήφ Γενέσιο "*Περι Βασιλείας*" (παρ.10), όπου μας αναφέρει ότι ο Απόχαψ "*υποκύπτοντας στις παρακλήσεις*" των Αγαρηνών της Ισπανίας που έχοντας πλέον αγανακτήσει επειδή η χώρα τους ήταν άγονη του είπαν "*πάρε μας απο εδώ και εγκατέστησέ μας σε κάποια εύφορη περιοχή, όπου θα ζούμε καλά*". Ο Απόχαψ δέχτηκε και έτσι "*κατέλαβε όλα τα*

νησιά, ακόμη και αυτήν την Κρήτη". Εκεί ο Κύριλλος, σύμφωνα με τον Ι. Γενέσιο, που είχε διατελέσει επίσκοπος Γορτύνης *"σφαγιάστηκε υπέρ Χριστού ως άκακος αμνός και το τίμιο αίμα του, καθώς λέγουν κάποιοι, έχει συντηρηθεί ανεξάλειπτο"* (παρ.11).

Το 828 ξεκίνησε η κατάληψη της Σικελίας από άλλους ανεξάρτητους εμίρηδες της Αφρικής. Μετά την εισβολή του Αλ – Μαμούν στην Καππαδοκία ο Θεόφιλος αντεπιτίθεται το 837 στην Μελιτηνή και την Άνω Μεσοποταμία. Επειδή λεηλατήθηκε η Ζάπετρα ο Αλ – Μουτασέμ παίρνει σκληρή εκδίκηση σφάζοντας και αιχμαλωτίζοντας τους κατοίκους του Αμορίου.

Όταν ο Μιχαήλ Γ', γιος του Θεόφιλου, πέρασε από την εφηβεία στην ανδρική ηλικία, πήρε εκδίκηση για το Αμόριο. Το 859 ο Μιχαήλ Γ' και ο Βάρδας, αρχηγός του βυζαντινού στρατού, κατευθύνουν την επίθεσή τους προς τα Σαμόσατα, τα οποία επιχείρησαν να πολιορκήσουν. *"Οι Σαρακηνοί"*, σύμφωνα με την *Χρονογραφία* του Ι. Σκυλίτση, *"παρέστησαν για λίγο τους δειλούς και κλείσθηκαν στα τείχη χωρίς να βγαίνει έξω κάποιος"*, έτσι ώστε να ξεγελάσουν τους Βυζαντινούς και να είναι απρόσεκτοι. Την Κυριακή, τρίτη μέρα της πολιορκίας, ο αυτοκράτορας αποφάσισε να κοινωνήσει και εκείνη τη στιγμή μπήκαν μέσα οι Σαρακηνοί και *"από παντού ξεχύθηκαν στους Ρωμαίους"*. Και ο Μιχαήλ Γ' *"μόλις και μετά βίας σώθηκε με τ' άλογο"*, όπως μας λέει η πηγή.

Στην πηγή από τον Ι. Γενέσιο *"Περί Βασιλείων"* (παρ. 14) η ανάλυση είναι πολύ πιο εκτεταμένη από αυτήν του Ι. Σκυλίτση. Στην πηγή που προέρχεται από τον Ι. Σκυλίτση επιγραμματικά αναφέρει ότι μετά από δυο χρόνια ο Άμερ επιτέθηκε *"εναντίον των*

Ρωμαίων” τους οποίους νίκησε για δεύτερη φορά και ο Μιχαήλ Γ' σώθηκε από τον Μανουήλ. Ενώ στην πηγή από τον Ι. Γενέσιο αναφέρεται κάθε λεπτομέρεια όπως ότι ο Άμερ παραπλάνησε τους βυζαντινούς αλλάζοντας πορεία, ότι τα βασιλικά άλογα και ο στρατός ήταν κατάσκοποι. Επίσης, ότι ενώ προμηνυόταν πανωλεθρία, η γενναιότητα των ανδρών και η βοήθεια του Θεού αντιστάθμισε λίγο την κατάσταση.

Το 863 ο Ομάρ (Άμερ) έκανε εισβολή στο θέμα των Αρμενιικών και κυρίεψε την Αμισό. Τότε όπως φαίνεται στην πηγή από τον Ι. Γενέσιο (παρ. 15) λένε πως έπαθε ότι και ο Ξέρξης διότι διέταξε τους στρατιώτες να ραβδίσουν τη θάλασσα λέγοντας: *“Γιατί να τη βρούμε αυτήν εδώ μπροστά μας; Γιατί να μην προχωρήσουμε πραπέρα λεηλατώντας τους ντόπιους;”*

Όπως βλέπουμε και στις δυο πηγές, του Ι. Σκυλίτση και του Ι. Γενέσιου, ο Μιχαήλ Γ' στεναχωριόταν για τα δεινά που του έφερε ο Ομάρ, αλλά δεν είχε το θάρρος να εκστρατεύσει πάλι ο ίδιος εναντίον του. Γι' αυτό ο Πετρωνάς, ο θείος του Μιχαήλ Γ', αποφάσισε να προχωρήσει εναντίον του λέγοντας πως *“κανένας θνητός δεν γεύεται νίκη χωρίς φόβο, εκτός αν έτσι έχει ορίσει ο Θεός”*(παρ. 15).

Ο Πετρωνάς εξολόθρευσε τις δυνάμεις του Εμίρη κοντά στον παραπόταμο του Άλυ Λαλακάντα. Αυτή η λαμπρή νίκη αποτέλεσε την εκδίκηση των Βυζαντινών για τη συμφορά του Αμορίου και ταυτόχρονα το προανάκρουσμα της “εποποιίας” που θα ακολουθήσει στην επόμενη δυναστεία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- 1) **ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ ΚΩΣΤΑΣ**, *ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ 610 Μ.Χ - 1453, Β' ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ*, ΟΕΔΒ, ΑΘΗΝΑ 2002
- 2) **ΙΩΣΗΦ ΓΕΝΕΣΙΟΣ**, *"ΠΕΡΙ ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ - ΘΕΟΦΙΛΟΣ"*, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΝΑΚΗ, ΑΘΗΝΑ 1994
- 3) **ΙΩΑΝΝΗ ΣΚΥΛΙΤΣΗ** *"ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ"*, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΙΛΗΤΟΣ, ΑΘΗΝΑ 2008
- 4) **ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ** *"ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑ"*, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΝΑΚΗ, ΑΘΗΝΑ 1994

ΟΙ ΣΑΡΑΝΤΑΔΥΟ ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΤΟΥ ΑΜΟΡΙΟΥ ΕΥΩΔΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

παρουσίαση από την **ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ ΕΛΕΝΗ**

Οι Άγιοι 42 μάρτυρες από το Αμόριο

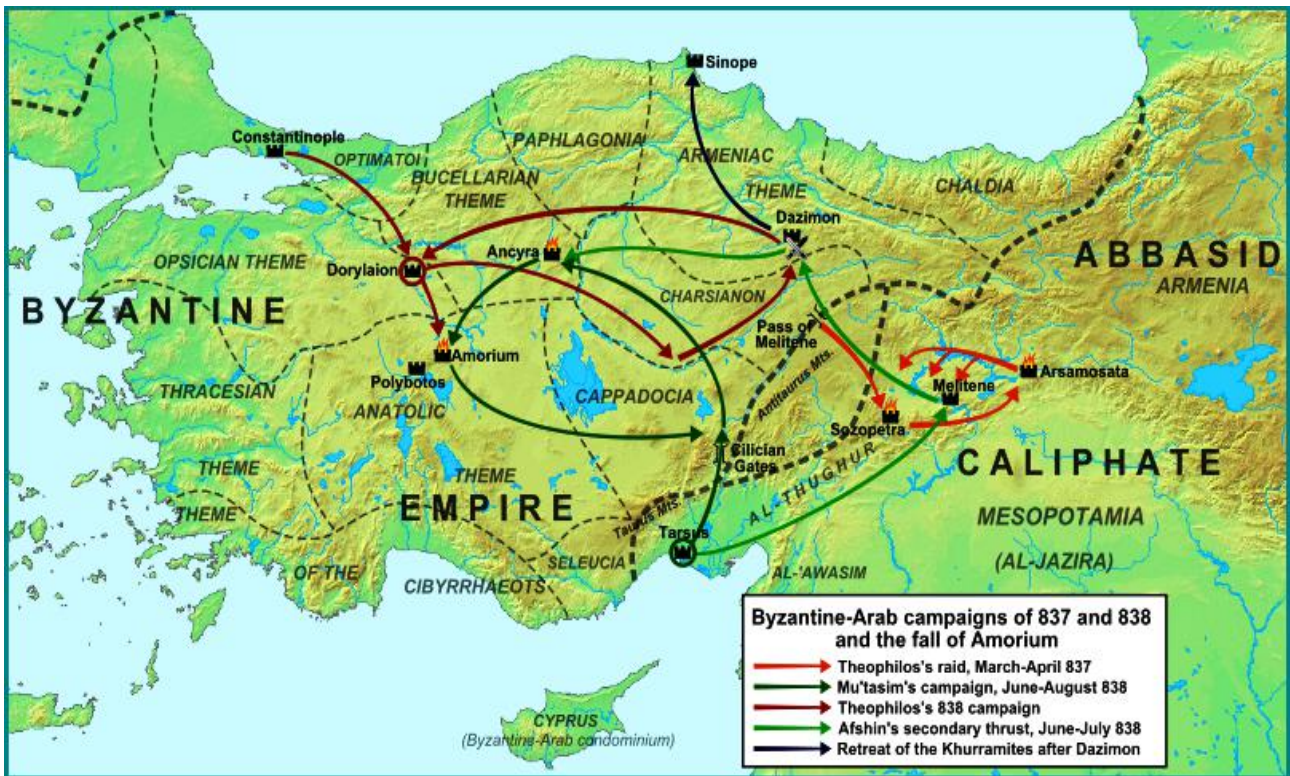
Στις 12 Αυγούστου του 838 μ.Χ. οι Άραβες καταλαμβάνουν το Αμόριο. Η πόλη καταστρέφεται και σκοτώνονται πολλοί κάτοικοι από τον χαλίφη Μουτασίμ. Σαρανταδύο από τους μάρτυρες υπερασπίστηκαν την πόλη όπου οδηγήθηκαν στο μαρτύριο (845).

Ήταν τότε που το “Βασίλειο των Ρωμαίων” γνώριζε ευνομία και είχε υποχείριους του τους ηγεμόνες και αφέντες των εθνών. Αποτράπηκε η παράδοσή του ανακόπτοντας το έθνος των “Ισμαηλιτών” (=Αράβων) στα σύνορα Κιλικίας και Συρίας.

Η πολιορκία της Βασιλεύουσας κράτησε επτά χρόνια (καθαίρεση των συνόρων, αφαίρεση κυριαρχίας των Ρωμαίων κ.ά.). Μέσα σ' όλα αυτά προστίθεται και η επίθεση του τύραννου Θωμά όπου μετά το θάνατό του ανέλαβε ο Θεόφιλος που στα χρόνια του ο Αβησακ επιτίθεται στην πόλη του

Αμορίου, όπου βασανίζει στις βρομερές φυλακές τους αρχηγούς των Ρωμαϊκών στρατευμάτων, στους οποίους προσπαθούσαν να αλλάξουν πίστη.

Κι έτσι επτά ολόκληρα χρόνια δεν αμέλησαν τις συνηθισμένες προσευχές τους ούτε τους ύμνους του Δαυίδ. Τότε κάποιος άρχοντας μαζί με φοβερή συνοδεία σταλμένος από τον πρωτοσύμβουλο διέταξε ν' ανοίξουν την πόρτα της φυλακής και τότε βγήκαν οι σαρανταδύο άνδρες με πολλές προσευχές τους στον αθάνατο και αληθινό θεό. Τότε οι άγιοι οδηγήθηκαν στον τόπο σφαγής όπου "τελειώθηκαν" με χαρά χωρίς κανείς τους να δείξει δειλία ή δισταγμό. Ώστε και ο ίδιος ο άρχοντας να εκπλαγεί με την πίστη και την τόλμη τους μπροστά στο θάνατο. Η ακλόνητή τους πίστη πολλούς στέριωσε στην πίστη του Χριστού, άλλους που είχαν απομακρυνθεί ανακάλεσε, άλλους που είχαν κλονιστεί στήριξε και τους άτρωτους διαφύλαξε απαθείς.

Χάρτης της Μ. Ασίας με τις κινήσεις Βυζαντινών και Αράβων. Στο κέντρο του διακρίνεται το Αμόριον.

πηγή: ΟΙ ΣΑΡΑΝΤΑΔΥΟ ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΤΟΥ ΑΜΟΡΙΟΥ ΕΥΩΔΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ, εκδ. ΑΚΡΙΤΑΣ, Αθήνα 1989

ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΟΣ ΑΠΟ ΤΗ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ (ΈΤΟΣ 725 – 726)

παρουσίαση: ΝΕΝΕΔΑΚΗ ΗΛΕΚΤΡΑ

Σύμφωνα με τον Θεοφάνη, αυτό το έτος ο Μασλαμάς κατέλαβε την Καισάρεια. Αργότερα ο Μωαβίας εξεστράτευσε κατά της Ρωμανίας (= Βυζαντινής Αυτοκρατορίας), κατάφερε να πάει και σε άλλες περιοχές. Το ίδιο καλοκαίρι, ανάμεσα στα

νησιά Θήρα και Θηρασία, πετάγονταν πέτρες από ηφαιστειακό γυαλί. Η θάλασσα ήταν γεμάτη από τέτοιες πέτρες. Εξαιτίας αυτής της φωτιάς δημιουργήθηκε ένα νησί που λέγεται Ιερά νήσο (Δήλο). Ακόμα, τα νησιά Θήρα ή Θηρασία είχαν δημιουργηθεί όπως η Ιερά νήσος.

Η έκρηξη του ηφαιστείου (726) στη Θήρα (Σαντορίνη) ερμηνεύτηκε ως εκδήλωση θείας οργής εναντίον της εικονομαχικής πολιτικής των Ισαύρων.

Εκείνη την εποχή ζούσε και ο βασιλιάς Λέοντας, ο οποίος είχε εχθρό τον θεό. Ο Λέοντας έγινε σύμμαχος με τον Βησθήρ και ξεκίνησαν πόλεμο κατά των άγιων και σεπτών εικόνων. Ο λαός της Βασιλεύουσας έκανε επίθεση κατά τους άνδρες του Λέοντα επειδή κατέβασαν την εικόνα του Κυρίου από την Χάλκινη Πύλη. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να τιμωρηθούν, να κλείσουν τα σχολεία και την εξάλειψη της ευσεβούς εκπαίδευσης. Σε αυτήν τη φάση οι κάτοικοι της Ελλάδας και των Κυκλάδων συμφώνησαν και επαναστάτησαν εναντίον του, με ακόλουθο τον Κοσμά. Ο διοικητής ήταν ο Αγαλιανός και ο Στέφανος. Αυτοί προσέγγισαν τη Βασιλεύουσα πόλη, αφού πολέμησαν με τους Βυζαντινούς. Τα πλοία τους κήκαν με αποτέλεσμα να ηττηθούν. Ο Κοσμάς και ο Στέφανος αποκεφαλίστηκαν και ο Αγαλιανός βούτηξε στη θάλασα. Οι Σαρακηνοί

(=Άραβες) επιτέθηκαν κατά της Νίκαιας με επικεφαλής τον Άμερ και ο Μωαβίας, που τον ακολουθούσε. Αυτοί κατάφεραν να κατακτήσουν την πόλη χάρη στις ευχές των τιμωμένων. Κάποιος Κωνσταντίνος βλέποντας αναρτημένη μια εικόνα της Θεοτόκου συντρίφτηκε στο πάτωμα και την καταπάτησε. Μετά είδε δίπλα του ένα όραμα που του είπε: “Ξέρεις πόσο γενναίο ήταν αυτό που μου έκανες; Όντως κατά της κεφαλής σου το έκανες αυτό”. Την επόμενη μέρα στη μάχη έπεσε στο κεφάλι του Κωνσταντίνου μία πέτρα όπως του είχε πει το όραμα. Από τότε και μετά ήταν σε σύγκρουση με τον μακάριο Γερμανό, τον πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, μεμφόμενος όλους τους βασιλείς που είχαν ζήσει πριν απ’ αυτόν, ισχυρίζονταν ότι είχαν διαπράξει ειδωλολατρία καθώς ο ίδιος ήταν ανίκανος να καταλάβει τη σημασία σεβασμού αφού είχε έλλειψη πίστεως από την ανοησία του.

Κεφάλαιο 4

ΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΗΣ ΑΛΩΣΗΣ

- “Η πολιορκία και η άλωση της Πόλης”. Το ρώσικο χρονικό του Νέστορα Ισκεντέρη.
- Άλωση της Θεσσαλονίκης μέσα από το *ΧΡΟΝΙΚΟ* του *ΜΑΡΚΟΥ ΤΟΥ ΕΥΓΕΝΙΚΟΥ (1430)*

Η πολιορκία και η άλωση της Πόλης". Το ρώσικο χρονικό του Νέστορα Ισκεντέρη.

παρουσίαση: ΜΟΛΛΑ ΑΛΟΝΤΡΑ

1. Λίγα λόγια για τον συγγραφέα

Ο Νέστορας Ισκεντέρης ήταν Χριστιανός. Τον πήραν από μικρό οι Τούρκοι και μαζί με τ' άλλα παιδιά του άλλαξαν και τ' όνομά του. Το μικρό χριστιανικό του όνομα θα ήταν Αλέξανδρος. Νέστορας είναι ίσως το πατρώνυμό του, αν ήταν Ρώσος, ή το επώνυμο, αν έχουμε να κάνουμε με σκλαβάκι ελληνόπουλο. Με το στρατό του Μωάμεθ έλαβε μέρος στην πολιορκία της Πόλης, όπως είχε συμπορευτεί με τους Τούρκους και σ' άλλες εκστρατείες. Ο συγγραφέας δεν κάνει ιστορία ούτε γράφει έπειτα από χρόνια απομνημονεύματα, όπως είναι τα περισσότερα από τα παλιά αφηγηματικά κείμενα για την Άλωση. Το δικό του αφήγημα έχει τις αρετές της προσωπικής κατάθεσης, σχεδόν ταυτόχρονης με τα γεγονότα, τις σχετικές ελλείψεις. Προσπαθεί να ρίξει φως στα διαδραματιζόμενα. Μιλάει για πρόσωπα, για μάχες και ημερομηνίες που οι άλλοι δεν σημείωσαν. Χωρίζεται σε τρία μέρη: το ιστορικό της Κωνσταντινούπολης, την πολιορκία, τις μάχες και την άλωση, και, τέλος, τους χρησμούς. Από τα τρία αυτά μέρη θα ασχοληθούμε με το κυρίως μέρος, την πολιορκία, τις μάχες και την άλωση.

2. Παρουσίαση του περιεχομένου του έργου (Η πολιορκία, οι μάχες και η άλωση)

Η πολιορκία

Ο δεσπότης των Τούρκων ο Μαχωμέτ (Μωάμεθ), γιος του Αμουράτ (Μουράτ), μάζεψε μεγάλο στράτευμα ξηράς και θάλασσας, κι έφτασε και περικύκλωσε την πόλη με πολλή δύναμη. Όσοι άρχοντες έτυχε να βρίσκονται εκεί κι όλοι οι άλλοι μες στην πόλη δεν ήξεραν τι να κάνουν. Δεν είχαν έτοιμο στρατό ούτε και τα αδέρφια του Καίσαρα (του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Παλαιολόγου) βρίσκονταν εκεί. Έλαβε, λοιπόν, την απόφαση να στείλει πρέσβεις στο Σουλτάνο, θέλοντας να δει τι ακριβώς γίνεται και να συνεννοηθούν για ειρήνη. Αυτός, όμως, τους έδιωξε. Διέταξε να βαρέσουν την πόλη με κανόνια κι άλλα πυροβόλα κι έβαλε να ετοιμάσουν διάφορα πολιορκητικά μηχανήματα.

Η πολιορκία και η άλωση της Κωνσταντινούπολης

Όσοι βρίσκονταν μέσα, Έλληνες και Φράγκοι, έβγαιναν από τα τείχη και χτύπαγαν τους Τούρκους, δεν τους άφηναν να στήσουν τα μηχανήματα, αλλά οι Τούρκοι είχαν μεγάλες δυνάμεις. Βλέποντας αυτό ο Καίσαρας διέταξε τους άρχοντες και μεγιστάνες να μοιραστούν τους στρατιώτες στα τείχη, στις τάπιες και στις πύλες, και να ετοιμαστούν κι όλα τα αναγκαία για τον πόλεμο. Επίσης να παρατάξουν τα κανόνια και τα πυροβόλα εκεί που είναι το καλύτερο για την άμυνα του κάστρου. Ο Καίσαρ με τον Πατριάρχη και τους ιερείς κι όλη την ιερά σύνοδο και πλήθος γυναίκες και παιδιά περιέρχονταν τους ιερούς ναούς κι έκαναν αγιασμούς και δεήσεις. Επίσης ο Καίσαρ έβγαινε συχνά και περπατούσε ολη την πολιτεία, εμψυχώνοντας τους στρατηγούς και τους στρατιώτες κι όλους τους υπόλοιπους, να μην χάνουν τις ελπίδες τους, να μην παύουν να αντιστέκονται στους εχθρούς και να έχουν τα θάρρη

τους στον Κύριο και Παντοκράτορα. Οι Τούρκοι σ' όλα τα σημεία του κάστρου πολεμούσαν μέρα και νύχτα χωρίς διακοπή, το ένα κύμα πίσω από το άλλο. Δεν άφηναν τους πολιορκημένους στιγμή να ησυχάσουν για να εξαντληθούν κι έτσι χτύπαγαν συνέχεια δεκατρείς ημέρες.

Οι πρώτες μάχες

Τη δέκατη τέταρτη ημέρα οι Τούρκοι, αφού έκαναν την ανίερη προσευχή τους και σέρνοντας τα κανόνια και πολλά άλλα πυροβολικά άρχισαν να χτυπούν την πόλη. Οι πολεμιστές του κάστρου από τα αναρίθμητα μυσδράλια δεν μπορούσαν να μείνουν πάνω στα τείχη, κρυβόντουσαν και περίμεναν την έφοδο κι άλλοι έριχναν με τα κανόνια και τ' άλλα πυροβόλα. Ο Πατριάρχης, οι ιεράρχες και όλος ο ιερός κλήρος προσεύχονταν να λυπηθεί ο Θεός την πόλη και να τους σώσει. Όταν οι Τούρκοι νόμιζαν ότι όλους τους πολεμιστές τους γκρέμισαν από τα τείχη, αμέσως αλάλαξε όλο το στράτευμα κι έπεσαν πάνω στα τείχη απ' όλες τις μεριές με φωνές και βοή, άλλη με πλήθος φωτιές, άλλοι με σκάλες, άλλοι με μηχανήματα να γκρεμίσουν τα τείχη και με άλλα πολλά εργαλεία να κυριέψουν την πόλη. Ο Καίσαρ γύριζε παντού σ' όλη την πόλη. Παρακινούσε τους δικούς του, τους εμψύχωνε να ελπίζουν στο Θεό. Επίσης από τα κλάματα και το θρήνο αντρών, γυναικών και παιδιών μέσα στην πόλη. Κι επίσης από τις πολλές φωτιές και τις λάμπεις των κανονικών και των πυροβόλων κι απο τα δυο μέρη, έγιναν πηχτό σύννεφο οι καπνοί κι σκέπασε την πόλη κι όλα τα στρατεύματα, ώστε δεν έβλεπαν ο έναν τον άλλο,

ποιος ποιον χτυπά. Μέχρι να τους χωρίσει η νύχτα με το σκοτάδι, οι Τούρκοι υποχώρησαν στα στρατόπεδά τους χωρίς να νοιαστούν για τους νεκρούς τους κι οι υπερασπιστές του κάστρου έπεσαν χάμω από την κούραση σαν πεθαμένοι. Μόνο οι φρουροί έμειναν πάνω στα τείχη. Το πρωί διάταξε ο Καίσαρ να σηκώσουν τους νεκρούς. Αλλά δεν είχε ποιους να στείλει, όλοι κοιμούνταν. Παρακάλεσε, λοιπόν, τον Πατριάρχη να βάλει τους παπάδες και τους διάκους να πάνε να πάρουν τους νεκρούς και να τους θάψουν. Κι αμέσως πήγαν πολλοί παπάδες και διάκοι και πήραν τους νεκρούς και τους έθαψαν. Βλέποντας ο Μαχωμέτ ότι τίποτα δεν μπορούσε να κάνει, μόνο έχασε τους δικούς του. Διέταξε τους μάγγιστρους να φέρουν αμέσως κι άλλα κανόνια και πολλά πυροβόλα να βαρέσουν την πόλη και να ετοιμάσουν κι άλλα μηχανήματα για τα τείχη. Την έβδομη ημέρα, πάλι ο Μαχωμέτ διέταξε το στρατό του να προχωρήσει και πάλι χτυπήθηκαν όπως και την πρώτη φορά χωρίς να πάρουν αναπνοή.

Προτάσεις ειρήνης

Επί πολλές ημέρες ο Μαχωμέτ έκανε συμβούλια και έλεγαν να σηκωθούν να φύγουν γιατί και ο θαλάσσιος δρόμος ήταν τώρα ανοιχτός. Είχαν τον φόβο ότι απο παντού θα έρχονταν βοήθειες στην πόλη. Μέσα στην πόλη ο Καίσαρ με τον Πατριάρχη και με όλους τους άλλους επίσης είχαν συμβούλιο και συμφώνησαν να στείλουν πρέσβεις μήπως και κάνουν ειρήνη. Ο Μαχωμέτ όμως όταν το άκουσε, χάρηκε νομίζοντας πως μεγάλο κακό έπαθαν μέσα στην πόλη. Αποφάσισε, λοιπόν, να αναβάλει την

έφοδο κι άρχισε συνομιλίες για ειρήνη. Τελικά δεν συμφώνησαν και ετοιμάστηκαν πάλι για πόλεμο.

Νέες μάχες

Τον μήνα Μάιο, ο Μαχωμέτ πρόσταξε πάλι να χτυπήσουν την πόλη εκεί στο ίδιο μέρος όπου πολέμησαν και πρώτα, δηλαδή στην Πύλη του Ρωμανού, όπου είχαν ήδη χαλάσει το τείχος. Τρεις ημέρες δεν είχαν πάψει να χτυπούν την πόλη με πάρα πολλά κανόνια και όταν είδαν ότι ο τοίχος ήταν έτοιμος να πέσει πυροβόλησαν με το μεγάλο τηλεβόλο και γκρέμισαν πλήθος πέτρες, βάρεσαν κι άλλη μια φορά και άνοιξαν μεγάλο ρήγμα. Οι Τούρκοι χτυπούσαν με άλλα μικρά κανόνια στο ίδιο εκείνο μέρος. Έτσι χτύπαγαν όλη τη νύχτα και δεν άφηναν τους πολεμιστές να φράξουν το χάλασμα. Αλλά οι Έλληνες εκείνη τη νύχτα ετοίμασαν ένα μεγάλο πύργο πίσω ακριβώς που έπιανε όλο το άνοιγμα. Το πρωί πάλι οι Τούρκοι έβαλαν με το μεγάλο τηλεβόλο λίγο χαμηλότερο και γκρέμισαν ένα μεγάλο κομματι, το ίδιο δεύτερη και τρίτη φορά, όταν ήταν πιο μεγάλο το χάλασμα αμέσως πλήθος, ασκέρια όρμησαν αλαλάζοντας στο μέρος αυτό πατώντας ο ένας τον άλλον – τα ίδια κι οι Έλληνες από την μεριά της πόλης: χτυπιούνταν πρόσωπο με πρόσωπο ουρλιάζοντας σαν θηρίο. Μόλις έπεσε η νύχτα, σταμάτησαν οι σφαγές και αποτραβήχτηκαν οι δυο στρατοί. Οι Τούρκοι πάλι χτύπαγαν με τα κανόνια το χαλασμένο μέρος και οι Έλληνες να μεγαλώνουν τον πύργο τους και να τον στεργιώνουν σ' όλο το ανοιχτό μέρος. Παρέταξαν εκεί πολλά

κανόνια μυστικά, χωρίς να καταλάβουν οι Τούρκοι, γιατί ο πύργος ήταν μέσα στην πόλη. Το πρωί όταν οι Τούρκοι είδαν ότι το χάλασμα δεν το έφραξαν, όρμησαν στους Έλληνες. Αλλά οι Έλληνες χωρίς να πάψουν να πολεμούν, τραβήχτηκαν πίσω και οι Τούρκοι νομίσαν πως νίκησαν. Αλλά μετά οι Έλληνες έριξαν με τα κρυφά κανόνια και σκοτώθηκαν πάρα πολλοί Τούρκοι. Καθώς έπαψαν τα κανόνια, ρίχτηκαν ξαφνικά πάνω τους απο το μέρος της πόλης ο στρατηγός Παλαιολόγος με πολλούς δικούς του, τους έδωσαν ένα δυνατό χτύπημα. Τότε ρίχτηκε και ο φλαμπουριάρχης της ανατολικής πλευράς ο Μουσταφάς με μεγάλο ασκέρι και τους χτύπησε πολύ σφοδρά, τους ανάγκασε να γυρίσουν στην πόλη και δοκίμασε να κυριέψει τα τείχη. Αλλά έφτασε γρήγορα βοήθεια ο χιλίαρχος Θεόδωρος, μαζί με τον Γιουστινιάνη κι ακολούθησε μεγάλη σφαγή. Στο τέλος, όμως, νίκησαν οι Τούρκοι. Ο Καίσαρ κάλεσε τότε στον πρόναο της Μεγάλης Εκκλησίας όλους τους άρχοντες και στρατηγούς να σκεφτούν τι θα κάνουν με την τόση επιμονή του Μαχωμέτ.

Σκηνές από την Άλωση (η αντίσταση του λαού)

Τούρκοι και από τις δυο μεριές, με εκείνους που ήταν ακόμα έξω και με τους άλλους μέσα στην πόλη. Όταν την ημέρα τους νικούσαν οι Τούρκοι, αυτοί κατέβαιναν στις κρυψώνες και τις νύχτες έβγαιναν και χτύπαγαν τους Τούρκους. Μα και οι άλλοι άντρες, γυναίκες και παιδιά τους έριχναν από ψηλά κεραμίδες και τούβλα ή έβαζαν φωτιά στις ξύλινες σκεπές των σπιτιών και τους πολέμαγαν με αναμμένα δαυλιά τους έκαναν πολλές και μεγάλες ζημιές.

Ο Σουλτάνος στην Αγιά Σοφία

Έπαψε ο πόλεμος και παραδόθηκαν όλοι στα χέρια των αρχόντων. Ο Σουλτάνος χάρηκε και έστειλε να καθαρίσουν την πόλη τους δρόμους και τις πλατείες. Ο ίδιος πήγε στη Μεγάλη Εκκλησία, εκεί μέσα ήταν ο Πατριάρχης κι όλος ο κλήρος, αμέτρητος λαός, γυναίκες, παιδιά. Ξεπέζεψε και έπεσε με το πρόσωπο χάμω στη γη, πήρε χώμα με το χέρι του και το σκόρπισε στο κεφάλι του, έτσι ευχαριστούσε τον Θεό. Γυρίζοντας στους πασάδες και στους σαντζάκ - μπέηδες είπε να απαγορέψουν σ' όλο το στρατό και σε κάθε αξιωματούχο να μην πειράξουν τους κατοίκους της πόλης. Ένας Σέρβος βγήκε μπροστά στο Σουλτάνο και του έφερε το κεφάλι του Καίσαρα. Αυτός καταχάρηκε και φώναξε αμέσως τους άρχοντες και στρατηγούς και ρώτησε να μάθει αν αλήθεια είναι του Καίσαρα το κεφάλι. Εφόσον ήταν του Καίσαρα έστειλε το κεφάλι στον Πατριάρχη να την χρυσώσει και να την ασημώσει και να την φυλάξει καταπώς αυτός γνωρίζει.

πηγή: *Η Πολιορκία και η Άλωση της Πόλης από τους Τούρκους το 1453 (Το Ρωσικό Χρονικό του Νέστορα Ισκεντέρη)*, εκδ. ΚΕΔΡΟΣ, Αθήνα 1978

**ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ
ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΤΟΥ ΕΥΓΕΝΙΚΟΥ (1430)**

παρουσίαση: ΑΡΟΛΙΘΙΑΝΑΚΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ και ΝΙΞ
ΕΥΗ

Η Θεσσαλονίκη είναι η δεύτερη πόλη της Ελλάδας αλλά και στους χρόνους του Αγίου Μάρκου ήταν η συμβασιλεύουσα της αυτοκρατορίας. Και σήμερα η Θεσσαλονίκη έχει εμπορικό και πολιτιστικό κέντρο, φιλοξενεί διεθνείς εκθέσεις, όπως και κατέχει ηγεμονική θέση στα Βαλκάνια. Όμως δεν παύει να περιτριγυρίζεται από εξωτερικούς εχθρούς.

Το 1430 ο Μάρκος Ευγενικός θρήνησε την άλωση της Θεσσαλονίκης από τους Τούρκους, όπως και για πρώτη φορά παρέδωσε τη μονωδία ολόκληρη στο αναγνωστικό κοινό, η οποία διαθέτει μια δυνατή γραφδα. Όλα αυτά κατατάσσουν το έργο στα κείμενα της ύστατης βυζαντινής περιόδου.

α. Εισαγωγικά για την έκδοση του έργου

Ο Α. Παπαδόπουλος – Κεραμεύς ήταν ο πρώτος χαλκέντερος εξερευνητής που εντόπισε το έργο στο υπ. Αριθμόν 192 χειρόγραφο της Ιεράς Μονής Εικοσιφοίνισσας. Επίσης δημοσίευσε εξακόσιες μία λέξεις το 1880 στο Αρχαιολογικό παράρτημα της Μαυρογορδάτειου Βιβλιοθήκης στην Κωνσταντινούπολη. Το έργο θεωρήθηκε γνήσιο απ' όλους τους ερευνητές που ασχολήθηκαν. Εξαίρεση

έκανε ο Γιάννης Τσάρας που παίρνοντας ως δεδομένο ότι το χειρόγραφο της Εικοσιφοίνισσας είχε χαθεί είπε πως η μονωδία είναι αγνώστου συγγραφέα. Βέβαια, αυτή η διαπίστωση ανατράπηκε γρήγορα με την εύρεση του Οξφορδιανού χειρογράφου. Άλλο ένα πρόβλημα είναι ο ισχυρισμός της φιλόλογου Κυριακής Μαμώνη που πίστευε ότι η πηγή πληροφόρησης της μονωδίας του Αγίου Μάρκου ήταν η *Διήγησις* του Ιωάννη Αναγνώστου.

Έτσι η Κυριακή Μαμώνη υποστηρίζει πρώτον ότι τα περιγραφόμενα γεγονότα σχετίζονται στενά με αυτά που αναφέρει ο Αναγνώστης, αφού δεν είχε συμπεριλάβει όλη την μονωδία. Το πρώτο επιχείρημα της Μαμώνη δεν είναι ισχυρό, γιατί ένας ιστορικός είναι υποχρεωμένος να έχει υπ' όψη του τη σειρά γεγονότων, έτσι ο Άγιος Μάρκος και ο Αναγνώστης δεν μπορούσαν να αγνοήσουν αυτόν τον κανόνα. Μάλιστα, μία λεπτομερής σύγκριση των δυο ιστορικών δείχνει καθαρά οι πληροφοριοδότες του Αγίου Μάρκου δεν ήταν ο Αναγνώστης αλλά μάλλον επιζώντες Θεσσαλονικείς πρόσφυγες. Ο ισχυρισμός αυτός αποδεικνύεται από τις τρεις πληροφορίες που δόθηκαν από τον Άγιο Μάρκο, ότι πρώτον με τους Θεσσαλονικείς συμπολεμούσαν και Κρητικοί εθελοντές, ο κατακτητής *"ανευφήμησε μέγα επί τη νίκη τον του Μωάμετ θεόν..."*, και ότι οι βάρβαροι κατακτητές κακοποίησαν το σκήνωμα του Αγίου Συμεών. Το δεύτερο επιχείρημα είναι υπερβολικά ασθενές. Ένας ταλαντούχος συγγραφέας δεν θα μπορούσε να αντιγράψει την εργασία ενός άλλου συγγραφέα όπως του Ιωάννη Αναγνώστου. Η γλώσσα του Αγίου Μάρκου είναι πολύ πλούσια και η αφήγησή του με παραθέματα, μίμηση ύφους και

υπαινιγμούς από συγγραφείς όπως ο Όμηρος και ο Δημοσθένης. Ενανερχόμενοι τις περιπέτειες του έργου, αναφέρουμε ότι μετά την κλοπή του χειρογράφου της Εικοσιφοίνισσας από τους Βουλγάρους (1917), υπήρχε περίπτωση να εξαφανιστεί για πάντα το έργο αυτό όσο και τα έργα του Αγίου Μάρκου, που υπήρχε σε συγκεκριμένο χειρόγραφο, που ανήκε στο συμμαθητή του Αγίου επίσης Άγιο Διονυσίου Α', πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως. Στην Βοδλιανή ωστόσο Βιβλιοθήκη της Οξφόρδης όπου διαπιστώθηκε ότι το χειρόγραφο περιείχε αποκλειστικά έργα του Αγίου Μάρκου, βρέθηκε και ένα έργο, το τελευταίο στη σειρά, που ήταν η μονωδία στην άλωση της Θεσσαλονίκης. Μετά από αυτό ετοιμάστηκε το κείμενο για έκδοση, όμως για διάφορους λόγους δεν ήταν δυνατή η έκδοσή του. Το 1993, μετά από πληροφορίες ότι το χειρόγραφο της Εικοσιφοίνισσας βρισκόταν στο ίδρυμα Ελένης και Ιβάν Ντούτσεφ της Σόφιας, το επισκέφτηκαν δυο φορές και κατάφεραν να πάρουν μικροταινία ολόκληρου του χειρογράφου, και το χρησιμοποίησαν για την παρούσα έκδοση.

Ο Άγιος Μάρκος ο Ευγενικός όταν έγραψε την μονωδία νόμιζε ότι αποτελούσε ένα ιστορικό κείμενο. Έτσι, ο πραγματικός ιστορικός της αλώσεως του 1430 στην Θεσσαλονίκη είναι ο μητροπολίτης Εφέσου, όχι ο Ιωάννης ο Αναγνώστης. Το κείμενο αυτό γίνεται πολύ επίκαιρο, όταν οι ειδικοί – πολιτικοί κτλ, παραδέχονται δημόσια ότι ο μεγαλύτερος κίνδυνος για το έθνος τους είναι οι Τούρκοι. Έτσι, μετά την περίοδο της ευφορίας που ήταν η συμφωνία ειρήνης του Βενιζέλου και του Ατατούρκ (1930), καταλαβαίνει εύκολα κανείς πόσα

διαφορετικά εξελίχτηκαν τα πράγματα μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων.

β. Λίγα λόγια για το περιεχόμενο του έργου.

Αναφορικά τώρα στο κείμενο της μονωδίας βλέπουν τον πόνο του άνδρα να αναρωτιέται "*τι τοσοῦτον ημάρτηται*". Όμως πάντα κάποιος πρέπει να θέτει σε παρόμοιες περιπτώσεις σε τραγωδίες και καταστροφές όπως η παρούσα. Αυτό το ερώτημα είναι δύσκολο να απαντηθεί. Ο Άγιος δεν μπορεί να κρύψει την οργή του κατά των Λατίνων που δεν υπερασπίστηκαν την πόλη τους στις δύσκολες στιγμές της μάχης.

Τελειώνοντας την μονωδία του Αγίου Μάρκου, που δείχνει ότι λάτρευε την πατρίδα του, τα τείχη είναι καταστραμμένα και ο καθένας κοιτάζει το δικό του συμφέρον. Είκοσι τρία χρόνια πριν την άλωση της Κωνσταντινούπολης ο Άγιος Μάρκος έκανε τα αδύνατα δυνατά. Προειδοποίησε κρούοντας τον κώδωνα του κινδύνου.

γ. Το κείμενο: μονωδία στην άλωση της Θεσσαλονίκης.

Ο Άγιος Μάρκος είναι πολύ λυπημένος και θλιμμένος για την άλωση της Θεσσαλονίκης, αναρωτιέται αν έπεσε στους εχθρούς (Τούρκους) η πόλη του και πως η γη δεν αντέδρασε για να σταματήσει αυτό το συμβάν. Δεν μπορεί να συγκρατήσει την θλίψη του, κλαίει και οδύρεται, και πιστεύει πως ο θάνατός του θα τον ελάφρυνε από την θλίψη που έχει. Αναρωτιέται αν αλώθηκε και η

Τροία επίσης από τους Έλληνες που ακόμα και οι προφήτες το πίστευσαν, αλλά αργότερα διαψεύστηκαν. Παρόλ' αυτά αναρωτιέται ακόμα ποιος πονηρός δαίμονας την καταράστηκε.

Έβλεπε παιδιά να φεύγουν από την αγκαλιά της μάνας, να σκορπίζονται. Όλα τα μέρη ήταν καλυμμένα από άλογα, απο βέλη και άνδρες που ξεχύνονταν από τη θάλασσα.

Κάποιοι όταν οι βάρβαροι μπήκαν στην πόλη, αντιστάθηκαν, άλλοι φιλούσαν τους αγαπημένους του για τελευταία φορά και δεν ήξεραν αν θα γυρίσουν υγιείς ή αν καν θα γυρνούσαν ζωντανοί. Οι άνθρωποι έπαιρναν όσα πιο πολλά λάφυρα μπορούσαν και έφευγαν. Ωστόσο μερικοί δεν ήταν τόσο τυχεροί. Ήταν όμως τόσο γενναίοι που δεν το έβαζαν κάτω. Όταν συλλαμβάνονταν οι άνδρες μαστιγώνονταν και οι γυναίκες τις γίνονταν δούλες. Ο Άγιος Μάρκος ο Ευγενικός δεν παραλείπει να εκφράσει και τα παράπονά του προς τον προστάτη της πόλης, τον μεγαλομάρτυρα Άγιο Δημήτριο, γιατί δεν έκανε κάτι να την προστατέψει.

πηγή: Άγιου Μάρκου του Ευγενικού, μητροπολίτου Εφέσου, Εάλω Θεσσαλονίκη, θρήνος για την άλωση του 1430, εκδ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, Αθήνα 1997

Κεφάλαιο 5

Κτίσματα Βυζαντινών

- Περιγραφή Αγίας Σοφίας από το έργο *Περί Κτισμάτων* του **Προκοπίου**
- *Χρονικό της Αγίας Σοφίας* του **Γ. Κωδινού**.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΩΣ

ΠΕΡΙ ΚΤΙΣΜΑΤΩΝ

παρουσίαση: ΟΣΑΝ ΡΟΜΠΕΡΤ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Αγία Σοφία χτίστηκε απο τον Προκόπιο ο οποίος γεννήθηκε τα τέλη του 5^{ου} μ.Χ. και σπούδασε νομικά και ρητορική και εγκαταστάθηκε στην Κωνσταντινούπολη επί βασιλείας Ιουστινιανού (527-565). Ο Προκόπιος έχει γράψει μερικά συγγράματα έχοντας ως πρότυπά τους Ηρόδοτο και Θουκυδίδη, αλλά και τον Πολύβιο, και με αυτά τα πρότυπα έγραψε τρία ιστορικά έργα «Υπερ των πολέμων» το οποίο αναφέρεται στους πολέμους του Ιουστινιανού, τα «Ανέκδοτα» το οποίο πρόκειται για εναν λιβέλλο και το «Περί κτισμάτων». Στο έργο αυτό ο Προκόπιος περιγράφει τα οικοδομήματα του Ιουστινιανού κατά την διάρκεια των 38 έτων της βασιλείας του σε όλην την έκταση της αυτοκρατορίας. Άλλα κατάπληκτος μένει πραγματικά ο αναγνώστης των «Κτισμάτων» του Ιουστινιανού-βέβαια μερικά των οποίων αποδίδονται και σε πρωτοβουλίες της Θεοδόρας. Μερικά ωστόσο απο τα έργα αυτά ήταν καλλωπιστικά και καλλιτεχνικά, με κορωνίδα την Αγία Σοφία της Κωνσταντινουπόλεως, όπου διέπρεψαν κυρίως οι αρχιτέχτονες Ανθέμιος και Ίσιδωρος. Τα κτίσματα αυτά, τα περισσότερα εκ των οποίων οικοδομήθηκαν εκ θεμελίων επειδή άλλα μονο τα συντηρούσαν ή απλώς τα ανακαίνιζαν, άλλα θα μπορούσαν να χωριστούν στις εξής κατηγορίες:

- A)Θρησκευτικά:Ναοί,μοναστήρια κλπ
- B)Φιλανθρωπικά:Νοσοκομεία,ορφανοτροφεία κλπ.
- Γ)Πολεοδομικά:Πόλεις,οικισμοί κλπ.
- Δ)τεχνικά:Γεφυρες,αμαξιτοί,δρόμοι κλπ.
- Ε)οχυροματικά:Τείχη,πύργοι κλπ.
- Στ)εμπορικά:λιμάνια,αποθήκες κλπ.

Επίσης ο Προκόπιος είναι ο χαρακτήρας που είναι επιφανέστερος της σειράς των βυζαντινών ιστορικών της λεγομένης «κλασσικής» κατευθύνσεως, χαρακτηριστικό όλων των ιστορικών είναι ή μίμηση των αρχαίων Ελλήνων, άλλοτε του Ηρόδοτου ή του Θουκυδίδη. Γιατί αυτούς δεν τους μιμούνται οι βυζαντινοί για τα έργα άλλα για την γλώσσα.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Η ιστορία της Αγίας Σοφίας ξεκίνησε με την περίφημη στάση του “νίκα”, γεγονός που έχω λεπτομερειακά εξιστορήσει στα βιβλία μου περί των πολέμων οτι τόλμησαν από ασέβεια να πυρπολήσουν την εκκλησία των Χριστιανών, δηλαδή την Αγία Σοφία και για να την ξαναφτιάξουνε κάλεσε όλους τους αρχιτέκτονες απο όλη τη χώρα τον Ανθέμιο απο τις Τράλλεις και Ίσιδωρο απο την Μίλητο.

Η Αγία Σοφία (εσωτερικό)

Η εκκλησία τώρα που ξαναχτίζουνε ένα έργο μοναδικό με πολύ ομορφιά και είναι θαύμα για όσους την αντικρίζουνε βέβαια

είναι και πάρα πολύ ωραία γιατί άμα κανείς ανέβει τόσο ψηλά θα μπορεί να αντικρίσει και να αγκαλιάζει με το βλέμμα του όλη την πόλη, αλλά δεν μπορεί κανένας με ευκολία να χαρακτηρίσει την Εκκλησία πολύ μεγάλη η πολύ πλατεία. Επίσης φημίζεται για το κάλλος της και συνδυάζεται αρχιτεχτονικά ο όγκος με την αρμονία που δίνει το μέτρο, αλλά γίνεται και ολόλαμπρη απο το φως και τις αντανακλάσεις του ηλίου, θα έλεγε κανείς οτι δεν παίρνει φως απο έξω και οτι έχει πηγή στο εσωτερικό του ναού.

Το κτίσμα υψώνεται απο το έδαφος στενεύοντας σιγά σιγά απο τα πλάγια και συγκλίνοντας σαν εναν ημικύλινδρο, η προβολή αυτού του οικοδομήματος καταλήγει σε ένα τεταρτημόριο κύκλου και απο πάνω υψώνεται ένα άλλο, που στηρίζεται στα πλησιέστερα σημεια του κύριου οικοδομήματος, δηλαδή οτι έχει πάρει ύψος χωρίς την απαιτούμενη σταθερότητα και οτι μετεωρίζεται. Αλλά και απο τις δύο πλευρές αυτής της σύνθεσης ξεκινούν κίονες απο το έδαφος, όχι σε ευθεία γραμμή, αλλά σε σχήμα ημικύκλιου ο ένας μετά τον άλλο, και απο πάνω τους κρέμεται ο τρούλος. Απέναντι ακριβώς απο την ανατολική όψη του ναού βρίσκεται ο τοίχος με τις εισόδους. Άλλα περίπου στο μεσον του ναού έχουν υψωθεί τέσσερις πεσσοί χειροποίητοι, δύο προς το βόρειο μέρος και δύο προς το νότιο, αντιμέτωποι και ίσοι μεταξύ τους ανάμεσα στους αντιμέτωπους αυτούς πεσσούς μεσολαμβάνουν ανα τέσσερις κίονες, οι πεσσοί έχουν κατασκευαστεί απο μεγάλες πέτρες, που έχουν συγκεντρωθεί με τέχνη, ώστε να φτάνουν σε μεγάλο ύψος. Επίσης, πάνω απο τους πεσσούς υψώνονται τέσσερις ασίδες σε σχήματα τετράπλευρο τα άκρα των ασίδων ενώνονται μεταξύ τους ανα δύο και στηρίζονται στην κορυφή των πεσσών, ενώ οι δύο απο τις ασίδες, αφού διατρέξουν το κενό του αέρος, ενώνονται και πάλι προς το ανατολικό και το δυτικό μέρος. Πάνω απο τη στεφάνη των ασίδων υψώνεται κυκλικό οικοδομικά κυλινδρικό απο εκεί πάντοτε το φως της ημέρας, που συμβαίνει να έχουν τα ανοίγματα, να είναι διαρκείς φωταγωγοί. Ένας σφαιροειδής θόλος τεράστιος που ακουμπάει ανάλαφρα επάνω στο κυλινδρικό κτίσμα δίνει στο οικοδόμημα εξαιρετική χάρη.

Οι πεσσοί που ανάφερα προηγουμένως, δεν έχουν

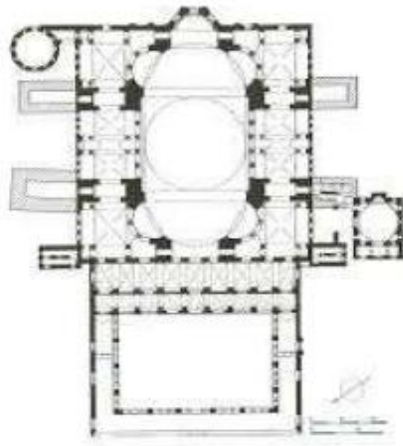
κατασκευασθεί με τον ίδιο τρόπο, όπως στις άλλες οικοδομές, αλλά με τον εξής: η τοποθέτηση της μιας πέτρας επάνω στην άλλη κατέληξε σε σχήμα τετράγωνο, αλλά οι πέτρες όμως δεν έχουν συνδεθεί ούτε με ασβέστη, ούτε με άσφαλτο όπως στη Βαβυλώνα αλλά ούτε με τίποτα άλλο παρόμοιο, άλλα με λιωμένο μόλυβδο, που χυνόταν στα ενδιάμεσα κενά και προχωρούσε προς όλα τα σημεία και ένωνε τους αρμούς και στήριζε τη μια πέτρα με την άλλη. Ο χώρος π.χ. του ιερού που είναι εντελώς απρόσιτος στους άλλους και προσιτός μόνο στους ιερείς, τον ονομάζουν και θυσιαστήριο, έχει καλυφθεί με σαράντα χιλιάδες ασήμι. Μια απο τις ασίδες που ανέφερα πριν απο λίγο (οι μηχανικοί τις ονομάζουν λώρους), αυτή βρίσκεται στο ανατολικό μέρος, είχε υψωθεί και απο τα δύο μέρη. Οι μηχανικοί λοιπόν ενεργούσαν σύμφωνα με τις υποδείξεις του και η κατασκευή του έργου συνεχίζοταν με ασφάλεια και ο βασιλιάς, κατ' αυτόν τον τρόπο, απολαμβάνει ένα είδος μαρτυρίας απο το έργο.

πηγή: Προκοπίου, *Περί Κτισμάτων*, εκδ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ, Αθήνα 1996

ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ ΤΟΥ Γ. ΚΩΔΙΝΟΥ

παρουσίαση: **ΓΡΥΝΤΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ**

Ο Μ. Κωνσταντίνος έκτισε, στο μέρος που παλιά υπήρχε ειδωλολατρικός ναός, μια εκκλησία σε ρυθμό βασιλικής. Στα χρόνια του Μεγάλου Θεοδοσίου οι Αρειανοί έκαψαν την στέγη της.

Πέρασαν δεκάξι χρόνια και ο ανώτατος διοικητής Ρουφίνος διατάχθηκε από τον αυτοκράτορα να την φτιάξει. Έτσι κατασκευάστηκαν οι αψιδωτές καμάρες.

Μετά από πέντε χρόνια που έγινε αυτοκράτορας ο Ιουστινιανός, ο Πανάγαθος Θεός τον φώτισε, να κτίσει μια εκκλησία που όμοια της, δεν είχε γίνει από την εποχή του Αδάμ και ούτε θα γινόταν ποτέ.

Έδωσε εντολή να του στείλουν ότι πολυτιμότερο και μοναδικό βρουν από τα τέσσερα σημεία της Οικουμένης, για να κτιστεί μια θεοφρούρητη και πανώρια εκκλησία. Έτσι και έγινε! Η χήρα Μαρκία από την Ρώμη έστειλε οχτώ ρωμαϊκές κολώνες, ο στρατηγός Κωνσταντίνος οχτώ πράσινες από την Έφεσο. Ακόμα ήρθαν υλικά από την Κύζικο, την Τρωάδα, τις Κυκλάδες και την Αθήνα. Επί επτάμισυ χρόνια συνέλλεγαν υλικά.

Για να αρχίσουν το χτίσιμο γκρεμίσανε την παλιά εκκλησία και έκαναν απαλλοτρίωση της γης που υπήρχε γύρω. Η χήρα Άννα αν και δεν ήθελε να πουλήσει το σπίτι της, με την επίσκεψη του ίδιου του αυτοκράτορα, το παραχώρησε δωρεάν. Ο ευνούχος Αντίοχος, έδωσε το σπίτι του έναντι ογδόντα πέντε λίτρα χρυσό, μετά από

ένα τέχνασμα του μάγιστρου Στρατήγιου. Ο ευνούχος Χαρίτωνας, έδωσε τα κτήματα του για δώδεκα λίτρες χρυσό. Πληρώθηκε τα διπλάσια, γιατί τα έδωσε με χαρά. Ο ράφτης Ξενοφώντας, έδωσε τα οικήματα του για δεκατέσσερις λίτρες χρυσάφι, με την προϋπόθεση οι τέσσερις ηνίοχοι να τον προσκυνήσουν την μέρα των ιπποδρομιών. Και τέλος, ο πατρίκιος Δαμιανός έδωσε το σπίτι του για έξη λίτρες.

Ο αυτοκράτορας επέλεξε το πιο σταθερό μέρος, για να βάλει τα θεμέλια για τον τρούλο. Δέκα χιλιάδες ,ήταν οι εργαζόμενοι στο χτίσιμο. Άγγελος φανέρωσε το σχήμα της εκκλησίας. Τα υλικά κτισίματος, τα αναμειγνύανε με φυσικά υλικά, για να τα κάνουν πιο γερά. Τετρακόσια πενήντα δύο κεντινάρια χρυσάφι, είχαν ξοδευτεί μέχρι το κτήριο να φτάσει δύο πήχες ύψος. Αλλά πέρα από αυτά, έριχναν κάθε μέρα στο χώμα μιλιάρισια για να τα βρίσκουν οι εργαζόμενοι, για να μην βλαστημούν ή βαρυγγομούν.

Ο Ιουστινιανός ενδιαφερόταν προσωπικά και πήγαινε καθημερινά στο ναό. Ο Στρατήγιος που ήταν αδελφοποιτός του αυτοκράτορα, κρατούσε το λογαριασμό εξόδων και έδινε στους εργάτες εκτός από το μισθό τους και φιλοδώρημα.

Όταν ρίξανε την σκεπή πάνω από τις ασίδες, μοιράστηκαν μιλιάρισια στο λαό και κατέβηκαν οι μάστορες να φάνε. Ο πρωτομάστορας άφησε το γιο του να φυλάει τα εργαλεία και τότε εμφανίστηκε άγγελος Κυρίου που πήρε όρκο, μα την Αγία Σοφία να φυλάει τον ναό και να μην φύγει ποτέ από εκεί, για να πάει το παιδί να φωνάξει τους εργάτες, να συνεχίσουν το έργο τους. Έτσι ο ναός ονομάστηκε Αγία Σοφία και το παιδί δεν ξαναγύρισε στην θέση του, για να μείνει ο άγγελος να προστατεύει πάντα το χώρο.

Όταν έφτασαν στα δεύτερα κατηγούμενα ο αυτοκράτορας είδε πως το χρυσάφι τελείωσε! Εμφανίστηκε όμως μπροστά του ένας ευνούχος (άγγελος), που του πρότεινε να του δώσει το πρωί μερικούς άρχοντες για να τους φορτώσει με χρυσάφι. Έτσι και έγινε ... γέμισαν ογδόντα κεντινάρια με χρυσάφι.

Αργότερα άγγελος Κυρίου εμφανίστηκε στον πρωτομάστορα με την μορφή του Ιουστινιανού και τον διέταξε να φτιάξει τρεις καμάρες στο ιερό για να είναι πολύ φωτεινό και να φαίνεται ελαφρύ. Έφτιαξαν τούβλα στην Ρόδο μεγάλα και ίσα στο βάρος

και σφραγισμένα με την επιγραφή « Ο Θεός ας είναι στο μέσον της και δε θα σαλευθεί. Θα την βοηθήσει ο Θεός από πολύ πρωί». Επίσης ήταν πολύ ελαφριά γιατί είχαν τρύπες σαν σφουγγάρι. Φέρανε ιερέα να διαβάσει την ευχή για το κτίσιμο της εκκλησίας και άνοιγαν τρύπες όπου έβαζαν λείψανα αγίων.

Η Αγία Τράπεζα έγινε από ότι πολύτιμο μπορούσε να λιώσει και ήταν θαυμαστή και ατίμητη. Ο αυτοκράτορας ήθελε να στρώσει το πάτωμα και τους τοίχους με χρυσάφι. Όμως ένας φιλόσοφος και ένας αστρονόμος από την Αθήνα τον συμβούλεψαν πως αν γινόταν από μάρμαρο θα έμενε απείραχτη και αναλίωτη στο χρόνο.

Ο αυτοκράτορας παραχώρησε τριακόσια εξήντα πέντε κτήματα και χωριά στο ναό και όρισε χίλιους κληρικούς. Ακόμα υπήρχε ολόκληρο το πέτρινο χείλος όπου συνομίλησε ο Χριστός με την Σαμαρείτιδα. Φέρανε και από τα Ιεροσόλυμα τον Τίμιο Σταυρό. Για όλη την εκκλησία ξοδεύτηκαν τρεις χιλιάδες διακόσια κεντηνάρια, χωρίς να υπολογίσουμε τα ιερά, το στολισμό και τα υλικά που προσφέρθηκαν σαν δώρα.

Η εκκλησία τελείωσε 22 Δεκεμβρίου. Ο Ιουστινιανός άπλωσε τα χέρια προς τον ουρανό και φώναξε « Δόξα στον Θεό, που με καταξίωσε να φτιάξω τέτοιο έργο. Νενίκηκά σε, Σολομών».

Έτσι έμεινε για δεκαεφτά ολόκληρα χρόνια. Πάνω στο δεύτερο χρόνο της βασιλείας του Ιουστίνου, ανιψιού του Ιουστινιανού έγινε το κακό. Έπεσε ο τρούλος συντρίβοντας τον άμβωνα, τον σολέα και το πάτωμα. Οι μάστορες που είχαν δουλέψει στο κτίσμα, είπαν πως αιτία ήταν το σύντομο διάστημα που βγήκαν τα στηρίγματα, το ύψος του τρούλου και ο απρόσεκτος τρόπος που οι μάστορες αφαίρεσαν τις σκαλωσιές.

Ο τρούλος ξαναφτιάχτηκε πιο επίπεδος και κοίλος. Ξανακατασκευάστηκαν τα τούβλα στην Ρόδο με τον ίδιο τρόπο. Τον σολέα και τον άμβωνα όμως, τα έκανε αργυρόδετα αυτή την φορά. Άφησαν για ένα χρόνο τα στηρίγματα και όταν ήρθε ο καιρός να τα αφαιρέσουν γέμισαν το χώρο με νερό για να αποφύγουν τους κραδασμούς.

Φοβήθηκε όμως την εξουσία που μπορεί να ζητούσε ο πρωτομάστορας Ιγνάτιος και έτσι σκέφτηκε όταν θα τελείωνε τον

ανδριάντα του Ιουστινιανού να τον αφήσει εκεί πάνω να πεθάνει από την πείνα. Αυτός κατάφερε να κατέβει και επί τρία χρόνια κρυβόταν με την οικογένειά του στην Ανδριανούπολη. Όταν όμως ζήτησε χάρη από τον αυτοκράτορα, όλοι εντυπωσιάστηκαν από το κατόρθωμα της σωτηρίας του και τον άφησε να ζήσει ειρηνικά.

πηγή: *ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ* του Γ. ΚΩΔΙΝΟΥ, εκδ. ΑΚΡΙΤΑΣ, Αθήνα 1987

Κεφάλαιο 6

ΞΕΧΩΡΙΣΤΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- Η βυζαντινή κοινωνία μέσα από επιλεγμένες πηγές
- Ο Αυτοκράτορας και ο Πατριάρχης μέσα από βυζαντινές πηγές.

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΕΣ ΠΗΓΕΣ

παρουσίαση: **ΑΘΑΝΑΣΟΥΛΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ**

Γεωργοί στο Βυζάντιο

Ερώτημα:

Αφού μελετήστε τις παρακάτω πηγές (κείμενα 1,2,3...10) σε ποια συμπεράσματα καταλήγουμε σχετικά με τη διαμόρφωση της βυζαντινής κοινωνίας.

Η Βυζαντινή κοινωνία μέσα από επιλεγμένες πηγές **ΚΕΙΜΕΝΟ 1**

Ο ανώνυμος συγγραφέας του διαλόγου «**Τιμαρίων**» (12ος αιώνας), περιγράφει την εμποροπανήγυρη της

Θεσσαλονίκης ως εξής:

«Συρρέουν όχι μόνο όλοι οι αυτόχθονες και ο ντόπιος πληθυσμός, αλλά κάθε είδους άνθρωποι από παντού... Με λίγα λόγια, οι παραλίες του Ωκεανού στέλνουν προσκυνητές και θεωρούς στον μάρτυρα (τον Άγιο Δημήτριο). Τόσο μεγάλη είναι η δόξα του σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Εγώ λοιπόν, καθώς είμαι από την Καππαδοκία και μάλιστα από τα βάθη της και δεν είχα γνώση του πράγματος αλλά το είχα μόνο ακουστά, ήθελα να γίνω επιτόπου θεατής όλου του θεάματος... Γι' αυτό ανέβηκα στο ύψωμα που γειτονεύει με την πανήγυρη, και κάθισα να τα δω όλα με την άνεσή μου. Ήταν λοιπόν ως εξής: Είχαν στηθεί σκηνές των εμπόρων σε δύο παράλληλες γραμμές αντικριστά. Οι γραμμές τραβούσαν μακριά, αφήνοντας ανάμεσά τους να ανοίγεται ένας πλατύς διάδρομος, ώστε να υπάρχει δίοδος για το ορμητικό πλήθος.... Εγκάρσια σε αυτές τις γραμμές είχαν στηθεί άλλες σκηνές και αυτές σε στοίχους, αλλά όχι σε μεγάλο μήκος, κι έτσι έμοιζαν με μικρά πόδια που ξεφυτρώνουν από ένα ερπετό... Αν θες να μάθεις, φιλοπερίεργε φίλε μου, και πως ήταν από κοντά, όπως είδα, όταν αργότερα κατέβηκα από το ύψωμα, υπήρχαν κάθε είδος ρούχα, εν υφάσματι και νήμασι, ανδρών και γυναικών, από τη Βοιωτία και την Πελοπόννησο, και όσα φέρνουν τα εμπορικά καράβια από την Ιταλία στους Έλληνες. Αλλά και η Φοινίκη στέλνει πολλά και η Αίγυπτος, όπως και η Ισπανία και οι Ηράκλειες στήλες, που φτιάχνουν τα ωραιότατα έπιπλα. Αυτά είναι όσα φέρνουν από τις χώρες οι έμποροι. Αλλά και ο Εύξεινος Πόντος στέλνει τα δικά του προς το Βυζάντιο (Κωνσταντινούπολη) και από εκεί πολλά άλογα και πολλά μουλάρια μεταφέρουν τα

εμπορεύματα για να στολίσει και αυτός την πανήγυρη».

Ψευδο-Λουκιανός, εκδ. Οξφόρδης, 436-38

μτφρ: Δημήτρης Τσουγκαράκης

από το βιβλίο A.P. Kazhdan/Ann Wharton Epstein,

«Αλλαγές στον βυζαντινό πολιτισμό κατά τον 11ο και 12ο αιώνα»,

ΜΙΕΤ, Αθήνα 1997

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Τα βάσανα ενός φτωχού γεωργού,

όπως φαίνονται σε βυζαντινό κείμενο του 9ου αιώνα

Κάποιου φτωχού γεωργού το βόδι έπεσε και ψόφησε ξαφνικά την ώρα που όργωνε το χωράφι του. Ο φτωχός δεν μπορούσε πια να βαστάξει τις συμφορές κι απ' τον καϋμό τον πήραν τα κλάματα. Άρχισε να χτυπιέται και να θρηνολογεί λέγοντας τα παράπονά του στον Θεό.

«Κύριε, τίποτ' άλλο βιος ποτέ μου δεν είχα παρά αυτό μονάχα το ζευγάρι και μου το στέρησες κι αυτό. Τώρα από πού θα θρέψω τη γυναίκα μου και τα εννιά παιδάκια μου; Πώς θα πληρώσω τους φόρους στο βασιλιά; Τα δάνεια ποιος θα μου τα ξεπληρώσει; Εσύ, Κύριέ μου, το ξέρεις βέβαια, και πολύ καλά μάλιστα, πως και αυτό το βόδι που τώρα ψόφησε τόχα χρεωμένο. Τι να κάνω πια δεν ξέρω. Θα παρατήσω το σπίτι μου και θα το σκάσω σε χώρα μακρινή, πριν το μάθουν οι δανειστές μου και πέσουν σαν τα κοράκια πάνω μου και τ' άγρια θεριά».

ελεύθερη απόδοση από τον **Βίο Φιλαρέτου**

Ι. Καραγιαννόπουλος, «**Η Βυζαντινή ιστορία από τας**

πηγάς», Θεσ/νίκη 1974

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Το αλληλέγγυον του Βασιλείου Β΄

... έβγαλε διαταγή (ο Βασίλειος Β΄) οι εισφορές των φτωχών που είχαν καταστραφεί να πληρώνονται από τους δυνατούς. Ονομάστηκε δε η τέτοιου είδους εισπραξη «αλληλέγγυον». Όταν δε ο πατριάρχης και πολλοί από τους αρχιερείς και από τους ασκητές όχι λίγοι τον παρακάλεσαν να σταματήσει αυτό το παράλογο βάρος, ο βασιλιάς δεν υπάκουσε...

Ιωάννης Σκυλίτζης, «**Σύνοψις Ιστοριών**», μετάφραση Λάμπρος Τσάκτσιρα – Ζαχαρίας Ορφανουδάκη – Μαρία Θεοχάρη,
«**Ιστορία Ρωμαϊκή και Βυζαντινή**», Β΄ Γυμνασίου, ΟΕΔΒ,
Αθήνα 2002, σελ. 248

ΚΕΙΜΕΝΟ 4

Ένα γεύμα σε βυζαντινό αρχοντικό

Τις περιόδους νηστείας για θρησκευτικούς λόγους τις τηρούσαν με ευλάβεια. Τον υπόλοιπο χρόνο το γεύμα και το δείπνο σ΄ ένα ευκατάστατο σπίτι ήταν τελετή με τρεις φάσεις:

Πρώτα σέρβιραν ορεκτικά. συνέχιζαν με ψάρι, που συνοδευόταν συχνά με σάλτσα που λεγόταν γάρος. Κάποια μορφή ψητού κρέατος προβλεπόταν για ποικιλία. Τέλος πρόσφεραν κάποιο γλυκό. Ήταν τόσο μεγάλη η

ποικιλία τροφών, ώστε υπήρχε περιθώριο εκλογής για όλα τα γούστα... Γουρουνόπουλο και χοιρομέρι ήταν αγαπητός μεζές στο Βυζάντιο, όπως και σήμερα στην Ελλάδα. Τα πουλερικά συνηθίζονταν βραστά, ψητά ή και στη σχάρα: παπιά και ψάρια καταναλώνονταν πολύ. Συνηθίζονταν επίσης οι σούπες... Πατσάδες πλούτιζαν πολλές φορές το μενού, καθώς και σαλάτες σε μεγάλη ποικιλία. Συμπαθούσαν πολύ το τυρί, όπως και τα φρούτα νωπά ή κομπόστα... Το λάδι το χρησιμοποιούσαν για το μαγείρεμα και έπιναν αρκετό κρασί – το πιο πολύ από τη Χίο.

... Μια παράσταση σε μωσαϊκό που βρέθηκε στην Αντιόχεια, δίνει τις λεπτομέρειες ενός γεύματος. Είχε αγκινάρες, άσπρη σάλτσα, μπριζόλες χοιρινές, ψάρι, χοιρομέρι, παπιά, φρούτα, κρασί, καλοβρασμένα αυγά, που τα σέρβιραν σε ωραίες από μπλε σμάλτο αυγοθήκες και τα έτρωγαν με μικρά κουτάλια με μακριά λαβή.

Ταμάρα Ράις, «**Ο δημόσιος και ιδιωτικός βίος των Βυζαντινών**», σ.225-226,
μτφρ Φ. Βώρος, εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα

ΚΕΙΜΕΝΟ 5

Απόσπασμα από το Επαρχικό Βιβλίο (επί Λέοντος ΣΤ' του σοφού)

Αυτοί που πουλούν ψάρια (ιχθυοπράται) να έχουν τα στέκια τους στις λεγόμενες μεγάλες καμάρες της πόλης πουλώντας τα ψάρια που ψάρεψαν. Κάθε μια καμάρα να έχει τον επιστάτη που θα επιβλέπει πώς έγινε η αγορά στη θάλασσα και πως γίνεται η διάθεση (η πώληση) ώστε για κάθε νόμισμα να έχει αυτός κέρδος ένα

«μιλαρίσιον».

Δεν επιτρέπεται στους πωλητές να παστώνουν τα ψάρια ή να πουλούν (ψάρια) που τα κάνουν εισαγωγή απ' έξω. (Δεν επιτρέπεται το πάστωμα) παρά μόνο αυτά που περισσεύουν, για να μη βρωμίζουν...

... Οι επιστάτες των «ιχθυοπρατών» πρέπει κάθε μέρα πρωί πρωί να έρχονται στον έπαρχο και ν' αναφέρουν πόση ψαριά (άγρα) είχαν τη νύκτα από άσπρα ψάρια, για να πουλούν στους κατοίκους της πόλης με βάση τον προσδιορισμό εκείνου.

Όσοι έξω από τις διατάξεις αυτές τολμούν να πουλούν, να διώχνονται από το σύστημα δαρμένοι και κουρεμένοι.

Επαρχικόν βιβλίον XVII 1-4

ΚΕΙΜΕΝΟ 6

Οι δούλοι στο Ιουστινιάνειο δίκαιο

Οι αρχές της ελευθερίας και της ισότητας των ανθρώπων που διακηρύσσονται από το νομοθετικό έργο του Ιουστινιανού, δεν εφαρμόστηκαν στην πράξη με απόλυτη συνέπεια. Βέβαια στις υψηλές αυτές αρχές καθώς και στα χριστιανικά ιδεώδη οφείλεται η βελτίωση της θέσης των δούλων στο Ιουστινιάνειο δίκαιο, που διευκολύνει και μάλιστα συνιστά τη χειραφέτησή τους. Ακόμα πιο σημαντικό είναι ότι στην οικονομία γενικά και ιδιαίτερα στην αγροτική του έκτου αιώνα οι δούλοι διαδραμάτιζαν πια δευτερεύοντα ρόλο. Στον τομέα αυτό βασικοί φορείς της παραγωγής ήταν ήδη από καιρό οι

δουλοπάροικοι (coloni) και για τη θέση τους το Ιουστινιάνειο δίκαιο δεν προβλέπει καμιά βελτίωση. Αντίθετα ενίσχυσε την αναγκαστική προσκόλλησή τους στη γη κι έτσι έδωσε ισχυρότερη νομική κάλυψη στην υποτέλεια της μεγάλης πλειονότητας του αγροτικού πληθυσμού.

G. Ostrogorsky, **Ιστορία του βυζαντινού κράτους**, τομ.Α', σ.142, μετφρ. Ι. Παναγόπουλος

ΚΕΙΜΕΝΟ 7

Οι τοκογλύφοι

Αυτοί που κάνουν τον τοκογλύφο πιστεύουν ότι κανένα δεν αδικούν, αφού και οι νόμοι δεν τους εμποδίζουν. Έχουν όμως φτάσει σε τέτοιο σημείο απανθρωπιάς, ώστε κι όταν αυτοί που τους χρωστούν πέσουν στη δυστυχία και χάσουν όλα τους τα υπάρχοντα, αυτοί (οι τοκογλύφοι) όχι μόνο δε συγκινούνται, αλλά αντίθετα σκληραίνουν πιο πολύ στις απαιτήσεις τους, ώστε και από το σπίτι βγάζουν τον οφειλέτη τους και του παίρνουν και τα ρούχα, αν βέβαια με τη συμφορά που τον βρήκε του έμεινε σπίτι ή τίποτα άθλια κουρέλια.

N. Καβάσιλας: «**Περί τόκου**»

ΚΕΙΜΕΝΟ 8

Ο Κωνσταντίνος Μανασσής για το κυνήγι
(Του Μανασσή κυρού Κωνσταντίνου έκφρασις
κυνηγεσίου γεράνων)

Οι ιππασίες και τα κυνήγια και όσα άλλα παρόμοια έχουν επινοήσει οι άνθρωποι, δεν συμβάλλουν μόνο στην ενδυνάμωση των σωμάτων, αλλά ενσταλάζουν ευχαρίστηση και στην καρδιά και γαργαλούν και τις αισθήσεις. Εξάλλου βοηθούν τους ανθρώπους να αντιστέκονται στις ασθένειες, διώχνοντας καθετί ασθενικό και δοηγώντας τους προς την υγεία. Επιπλέον, τους εθίζουν στα πολεμικά, διδάσκοντάς τους να ιππεύουν και να επελαύνουν και να κρατούν την παράταξη και να μη βγαίνουν από τη φάλαγγα. Τους ασκούν στην καταδίωξη και στο να στρίβουν δεξιά και αριστερά, άλλοτε να αφήνουν τα άλογα και με χαλαρά τα χαλινάρια να τα προτρέπουν στον καλπασμό, κι άλλοτε να τα πιέζουν και να τα συγκρατούν σφίγγοντας τα χαλινάρια, τα φτιαγμένα από πυρόκαυστο σίδηρο. Αυτά είναι, θα λέγαμε, μια μέτρια άσκηση, που προετοιμάζει για τις μεγαλύτερες. Αυτά δεν είναι ανδροκτόνα μάχη, είναι Άρης άοπλος, που δεν έχει χέρι βαμμένο στο αίμα ούτε δόρυ αιμοσταγές. Είναι λοιπόν καλά όλα αυτά, και οι μόνοι στους οποίους δεν αρέσουν και που δεν τα θέλουν είναι όσοι δεν αρέσκονται στο ωραίο.

Ε. Kurtz, "**Esce dva neizdannych proizveenija Konstantina Manassi**",

VV 12 (1906) 79.1-15

μτφρ: Δημήτρης Τσουγκαράκης

Το απόσπασμα προέρχεται από το βιβλίο των Α.Ρ.

Kazhdan/Ann Wharton Epstein,

«**Αλλαγές στον βυζαντινό πολιτισμό κατά τον 11ο και 12ο αιώνα**», ΜΙΕΤ, Αθήνα 1997

ΚΕΙΜΕΝΟ 9

Θεατρικές παραστάσεις στο παλάτι των Βλαχερνών
(1200 μ.Χ.)

Η εποχή που έγιναν οι γάμοι πλησίαζε τις Απόκριες, και ο συμπέθερος αυτοκράτορας (Αλέξιος Γ΄) δεν ήταν πρόθυμος να παρακολουθήσει αγώνες αρματοδρόμων, αλλά οι νεόνυμφοι επέμεναν ζητώντας θεάματα. Τότε ο αυτοκράτορας, βρίσκοντας μια μέση λύση με τους γαμπρούς του, δεν πήγε ούτε στο παλάτι ούτε στον Ιππόδρομο, αλλά σχεδίασε παράσταση στο παλάτι των Βλαχερνών, όπου διέταξε να μεταφερθούν οι ιππικοί αγώνες. Έτσι λοιπόν, οι φυσούνες των πολυαύλων οργάνων στήθηκαν στην αυλή σαν κορύνες, κι ένας ευνούχος μασκαρεύτηκε σε έπαρχο της πόλης – το όνομά του θα το παραλείψω, αλλά ήταν ένας πάμπλουτος, που κατείχε υψηλότατο αξίωμα και ανήκε στους αυλικούς. Αυτός, λοιπόν, αφού ζώστηκε διαμπερώς ένα πλέγμα από λυγαριές, που στην καθομιλουμένη λέγεται ξύλινο γαϊδούρι, σκεπασμένο με ένα σκέπασμα χρυσοστολισμένο, μπήκε στο αυτοσχέδιο θέατρο. Και φαινόταν ο ίδιος και σαν μεγαλοπρεπής αναβάτης αλλά και σαν άλογο που έκανε προποδισμούς και χρεμέτιζε. Ύστερα από λίγο πάλι, όπως παλιά οι ηθοποιοί των δραμάτων, έβγαλε τη στολή του καβαλάρη επάρχου και άρχισε να παριστάνει τον μαππάριο (τον αφέτη του αγώνα). Κι αυτοί που παρίσταναν τους δρομείς δεν ήταν τίποτε αγοραίοι ή του δρόμου, αλλά νεαροί αριστοκράτες, που μόλις έβγαζαν γένια. Παρακολουθούσαν λοιπόν αυτά τα θεατρικά και αστεία παιχνίδια ο αυτοκράτορας και η αυτοκράτειρα, οι επίσημοι συγγενείς τους και οι στενοί τους ακόλουθοι, ενώ σε όλους τους άλλους είχε απαγορευτεί η είσοδος.

Καθώς έφτανε η ώρα που θα έτρεχαν αυτοί που θα έπαιρναν μέρος στον αγώνα, ο ευνούχος που παρίστανε τον μαππάριο ήρθε στη μέση, γύμνωσε τα μπράτσα του, έβαλε στο κεφάλι του μιάν ασημένια κούπα και κάλεσε τρεις φορές τους νεαρούς να αγωνιστούν. Ένας νεαρός ευγενής, που κατείχε σπουδαίο τίτλο, στεκόταν πίσω του και τον χτυπούσε πλαταγιαστά με την πατούσα στον πισινό και τα μεριά του κάθε που εκείνος έσκυβε για να δώσει το σύνθημα της εκκίνησης.

Νικήτας Χωνιάτης, **Χρονογραφία**, 508-9
μτφρ: Ανδρέας Παππάς, Δημήτρης Τσουγκαράκης
Α.Ρ. Kazhdan/Ann Wharton Epstein, «**Αλλαγές στον
βυζαντινό πολιτισμό κατά τον 11ο και 12ο
αιώνα**»,
ΜΙΕΤ, Αθήνα 1997

ΚΕΙΜΕΝΟ 10

Ο **Μιχαήλ Ψελλός** για το μοναχό Ηλία: Γράμμα στον δικαστή του οψικίου

Μια μερίδα [ανθρώπων] ανήκει στο Θεό και μια άλλη στον Μαμωνά, και η πρώτη από αυτές περιλαμβάνει τις καθарές ψυχές ενώ η δεύτερη τις φύσεις τις γεμάτες πάθη. Μέχρι τώρα δεν υπήρχε Τρίτη κατηγορία, αλλά ο μοναχός Ηλίας καινοτόμησε σ' αυτό: δεν ανήκει ούτε απολύτως στο Θεό ούτε απολύτως στο Μαμωνά, αλλά και στους δύο δίνει το μερίδιο που πρ'πει, δηλαδή στο Θεό το μοναχικό σχήμα, την ιερή μας άγκυρα, και στον Μαμωνά τις δυνάμεις της ψυχής και τα όργανα του σώματος. Έτσι, λοιπόν, ενώ ψάλλει στο Θεό, πορνεύει με τη σκέψη του, κι ενώ ασελγεί όλη

μέρα, έπειτα φέρεται με ευλάβεια, δακρύζει αμέσως και γρήγορα, μετανιώνοντας για τα πάθη του. Έπειτα πάλι αλλάζει, και γνωρίζει δύο μόνο τόπους διαμονής, το χαμαιτυπείο και το μοναστήρι.

Scripta min. 2: 126-27

μτφρ: Δημήτρης Τσουγκαράκης

Το απόσπασμα προέρχεται από το βιβλίο των Α.Ρ.

Kazhdan/Ann Wharton Epstein,

«Αλλαγές στον βυζαντινό πολιτισμό κατά τον 11ο και 12ο αιώνα», ΜΙΕΤ, Αθήνα 1997

ΠΗΓΗ: <http://www2.e-yliko.gr/htmls/Fyyl/Istoria/fikeimbz1.aspx>

Στις πηγές 1 ως 11 που μας δόθηκαν, παίρνουμε πολλές πληροφορίες σχετικά με τη διαμόρφωση της βυζαντινής κοινωνίας.

Η βυζαντινή κοινωνία αποτελούνταν από πολλές κοινωνικές τάξεις. Αρχικά, ήταν οι βασιλιάδες – αυτοκράτορες που διοικούσαν τη χώρα και κάτω από αυτούς ήταν αριστοκράτες – ευγενείς και οι αυλικοί οι οποίοι ζούσαν στο παλάτι του βασιλιά και ανήκαν στα υψηλά κοινωνικά στρώματα. Στους δυνατούς επίσης βλέπουμε πατριάρχες, αρχιερείς, έπαρχους αλλά και εμπόρους, οι οποίοι έχουν μεγάλη οικονομική άνεση. Στη συνέχεια ακολουθούσε ο

απλός λαός, για παράδειγμα, οι γεωργοί, οι πωλητές ψαριών, και στο τέλος οι δούλοι και οι δουλοπάροικοι.

Σχετικά με τα επαγγέλματα, βλέπουμε στις πηγές ότι είναι πάρα πολλά και σχετίζονται ανάλογα με την κοινωνική τάξη του καθενός. Ξεκινώντας από τους δυνατούς, βλέπουμε το επάγγελμα του έπαρχου, ο οποίος είχε υπό την εξουσία του τους επιστάτες σε ό,τι αφορά υγειονομικούς κανόνες κτλ. το επάγγελμα των εμπόρων, οι οποίοι κάνανε εισαγωγές και εξαγωγές σε άλλες χώρες. Σε πιο χαμηλό επίπεδο βλέπουμε τους γεωργούς οι οποίοι πλήρωναν φόρους στον βασιλιά αλλά έπαιρναν και δάνεια. Είχαν πολυπληθείς οικογένειες και ήταν φτωχοί. Ακόμα, υπάρχει το επάγγελμα των ιχθυοπρατών, αλλά και των ηθοποιών γιατί στα κείμενά μας αναφέρεται και το θέατρο. Τέλος, αναφέρεται το “επάγγελμα” του τοκογλύφου το οποίο ήταν και το αρνητικό, διότι ήταν αυστηροί, απάνθρωποι με τους συνανθρώπους που τους χρωστούσαν και τους εκμεταλλεύονταν, μιας και δεν τους εμπόδιζε ο νόμος.

Όσον αφορά τη θρησκεία, μας αναφέρεται σε πολλές πηγές η λέξη “θεός” και το πόσο μεγάλη σημασία είχε για την κοινωνία του Βυζαντίου. Υπήρχαν πατριάρχες, αρχιερείς και ασκητές, οι οποίοι επενέβαιναν στις παράλογες απαιτήσεις του βασιλιά. Ακολουθούσαν τη νηστεία και την τηρούσαν με ευλάβεια. Θα πρέπει να αναφέρω εδώ, ότι το φαγητό στο Βυζάντιο, ήταν ολόκληρη ιεροτελεστία και υπήρχε μεγάλη ποικιλία φαγητών στο τραπέζι.

Στην κοινωνία του Βυζαντίου γίνονταν επιπλέον γάμοι αλλά ο λαός συμμετείχε σε πανηγύρια τα οποία μάζευαν πολύ κόσμο. Ακόμα,

παρακολουθούσαν θέατρα, αρματοδρομίες και έκαναν ιππασία. Επίσης, το κυνήγι ήταν ένα καλό επάγγελμα – χόμπι, διότι όχι μόνο γυμναζόσουν κάνοντας το, αλλά ένιωθες πνευματική ευχαρίστηση και σε προετοίμαζε για το πεδίο μάχης.

Στο συμπέρασμα που καταλήγουμε είναι ότι η Βυζαντινή κοινωνία αποτελούνταν από διάφορα κοινωνικά στρώματα, με αποτέλεσμα οι πιο αδύνατοι να εξαρτώνται οικονομικά από τους πιο δυνατούς. Τα επαγγέλματα ήταν διαφορετικά σε κάθε κατηγορία, αλλά η θρησκεία υπήρχε σε όλες τις κοινωνικές τάξεις και έπαιζε πολύ σημαντικό ρόλο. Επομένως, οι πληροφορίες που μας δίνονται από τις πηγές που μας δόθηκαν είναι αρκετές για να καταλάβουμε το πώς διαμορφωνόταν η βυζαντινή κοινωνία.

Ο Αυτοκράτορας και ο Πατριάρχης μέσα από βυζαντινές πηγές

παρουσίαση: **ΒΟΓΙΑΤΖΙΔΑΚΗ Χ. - ΚΑΝΑΤΣΙ Λ.**

Ερώτημα:

Αφού μελετήστε τις παρακάτω πηγές (κείμενα 1,2,3,4) και το κείμενο της Ελένης Γλύκατζη- Αρβελέρ να προσδιορίσετε τη θέση που κατείχε ο Αυτοκράτορας και ο Πατριάρχης μέσα στη βυζαντινή κοινωνία.

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

«**Περὶ βασιλέως**», απόσπασμα από την **Επαναγωγή**
(κωδικοποίηση νομοθετικών κειμένων ἐπὶ Βασιλείου Α΄
που αποδίδεται στον πατριάρχη Φῶτιο)

α΄ Ο βασιλιάς είναι ἡ ἔννομη ἐξουσία. Είναι κοινὸ ἀγαθὸ
για ὅλους τους υπηκόους του. Οὔτε ἀπὸ ἀντιπάθεια
τιμωρεῖ, οὔτε ἀπὸ προσωποληψία ευεργετῆ (δεν παρέχει
τα ευεργετήματά του ἀπὸ ἐξαιρετικὴ συμπάθεια), ἀλλὰ
σαν ἕνας ἀγωνοθέτης ἀπονέμει τα βραβεῖα (στους
ικανούς).

β΄ Σκοπὸς για το βασιλιά είναι αὐτὰ που ἀνήκουν και
αὐτὰ που (πραγματικὰ) υπάγονται στην ἐξουσία του
κράτους να περιφρουρεῖ και να ἀσφαλίζει. Αὐτὰ που
χάνει (ἀπὸ το κράτος) με ἀγρυπνη φροντίδα να κερδίζει
και ὅ,τι του λείπει με σοφία και δίκαιες ἐπιτυχίες (νίκες
πολεμικὲς) και χειρισμούς να ἐπανακτᾷ.

γ΄ Ἐκπλήρωση (τῆς ἀποστολῆς του) για το βασιλιά
θεωρεῖται το να ευεργετῆ, γι' αὐτὸ και ευεργέτης
καλεῖται. Ἀφότου ἀρχίζει να ἐξασθενίζει ἡ ιδιότητα (του
βασιλιά) να ευεργετῆ, φαίνεται – ὅπως πιστεύουν οἱ
παλιοί- ὅτι νοθεύεται ο βασιλικὸς χαρακτήρας. δ΄ Ο
βασιλιάς διατηρεῖ και ἀπαιτεῖ να ἐφαρμόζονται (θεωρεῖ
δίκαιο του κράτους) ὅλα ὅσο είναι γραμμένα στη θεία
γραφὴ, ἔπειτα ὅσα δογματίσαν οἱ ἐπτὰ ἅγιες σύνοδοι,
ἀκόμα δε (να τηροῦνται) και οἱ ἐγκυροὶ ρωμαϊκοὶ νόμοι.

Επαναγωγή, 883-886,

Λάμπρος Τσάκτσιρα – Ζαχαρίας Ορφανουδάκη – Μαρία
Θεοχάρη,

«**Ἱστορία Ρωμαϊκὴ και Βυζαντινὴ**», Β΄ Γυμνασίου,
ΟΕΔΒ,

Αθήνα 2002, σελ. 248

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Αρμοδιότητες του Πατριάρχη, από την **Επαναγωγή**

Ο Πατριάρχης είναι ζωντανή και έμπυχη εικόνα του Χριστού, που με λόγια και πράξεις δείχνει την αλήθεια.

Σκοπός για τον Πατριάρχη (είναι), πρώτο μεν αυτούς που παρέλαβε απ' το Θεό να τους διαφυλάξει με ευσέβεια και σεμνότητα βίου. Ακόμα, όσο μπορεί, όλους τους αιρετικούς να επαναφέρει στην ορθοδοξία και την ένωση με το σώμα της εκκλησίας (κατά το νόμο αιρετικοί είναι όσοι αποσχίζονται από την Χριστιανική Εκκλησία). Κι ακόμα να κάνει μιμητές της πίστης τους άπιστους παραδειγματίζοντάς τους με τη λαμπρή ανώτερη και αξιοθαύμαστη συμπεριφορά του...

...ξεχωριστός ρόλος του Πατριάρχη είναι να διδάσκει, να εξισώνεται χωρίς να δυσφορεί και με τους ανώτερους και με τους κατώτερους και να είναι πράος και δίκαιος. Να ελέγχει όμως αυτούς που απειθούν, να μη διστάζει δε να υπερασπίζεται την αλήθεια και να διεκδικεί τα δικαιώματα των δογμάτων ακόμα και προστά στο βασιλιά...

Επαναγωγή, ΙΙΙ 1-8,

Λάμπρος Τσάκτσιρα – Ζαχαρίας Ορφανουδάκη – Μαρία Θεοχάρη,

«**Ιστορία Ρωμαϊκή και Βυζαντινή**», Β' Γυμνασίου, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2002, σελ. 248

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Περιγραφή της αυτοκράτειρας Ζωής από τον **Μιχαήλ**

Ψελλό (11ος αιώνας)

Τις γυναικείες δουλειές η Ζωή τις απέφευγε συστηματικά: ούτε το αδράχτι έπιασε ποτέ στα χέρια της, ούτε βέβαια κάθισε να υφάνει, ούτε να κάνει κάποιο άλλο γυναικείο έργο. Αδιαφορούσε μάλιστα εντελώς ακόμη και για τους καλλωπισμούς που ταίριαζαν σε αυτοκράτειρα – δεν ξέρω αν το έκανε αυτό και στα νιάτα της, πάντως στα γεράματά της απέβαλε εντελώς κάθε φιλαρέσκεια. Το μόνο που την ενδιέφερε και το μόνο για το οποίο ξόδευε όλη της την ενεργητικότητα ήταν πως να μεταλλάξει τις φύσεις των αρωμάτων, να φτιάχνει αρώματα, να τα επινοεί, να τα βελτιώνει και να τα επεξεργάζεται. Έτσι ο ιδιαίτερος κοιτώνας της δεν είχε καλύτερη εμφάνιση από τα εργαστήρια της αγοράς, όπου οι χειρώνακτες και οι σιδεράδες δουλεύουν τη φωτιά, γιατί και στο δωμάτιό της έκαιγαν γύρω γύρω πολλά μαγκάλια και από τις υπηρέτριες η μιά μετρούσε τις ποσότητες των αρωμάτων, η άλλη τα ανακάτευε, και όλες έκαναν κάτι σχετικό. Τον χειμώνα βέβαια φαίνονταν ωφέλιμα αυτά τα έργα, καθώς οι πολλές φωτιές θέρμαιναν τον παγερό αέρα, αλλά το καλοκαίρι οι περισσότεροι δεν μπορούσαν ούτε καν να πλησιάσουν: εκείνη όμως, λες και ήταν αναισθητη στον καύσωνα, περιστοιχιζόταν από πολλές φωτιές σα να ήταν φρουρά. Πάντως, και η ίδια και η αδελφή της (η Θεοδώρα) φαίνεται πως ήταν αλλόκοτες από τη φύση τους.

Μιχαήλ Ψελλός, *Χρον.* 1:384

μτφρ: Δημήτρης Τσουγκαράκης

Το απόσπασμα προέρχεται από το βιβλίο των Α.Ρ.

Kazhdan/Ann Wharton Epstein,

«Αλλαγές στον βυζαντινό πολιτισμό κατά τον 11ο

και 12ο αιώνα», ΜΙΕΤ, Αθήνα 1997

ΚΕΙΜΕΝΟ 4

Ο Νικήτας Χωνιάτης για τους αυτοκράτορες (τέλη 12ου - αρχές 13ου αι.)

Κάθε ηγεμόνας είναι περιδεής και καχύποπτος και χαίρεται να διαπράττει όσα ο Θάνατος, το Χάος και το Έρεβος, να κλαδεύει τους ευπατρίδες, να εξοβελίζει όσους είναι υψηλοί και επιφανείς, να πετάει τον καλό σύμβουλο και να θερίζει τον γενναίο και ανδρείο στρατηγό. Έτσι οι ηγεμόνες της γης απλώς μοιάζουν με μεγάλα και ψηλόκορφα πεύκα: όπως εκείνα με μια μικρή πνοή του ανέμου τινάζουν τις βελόνες των κλαδιών και μουρμουρίζουν, έτσι κι αυτοί υποβλέπουν αυτούς που υπερβάλλουν σε πλούτο και τρέμουν αυτούς που ξεχωρίζουν για την ανδρεία τους. Κι αν κανείς είναι ωραίος σαν άγαλμα ή η γλώσσα του είναι σαν του καλλικέλαδου πουλιού ή έχει ευχάριστο χαρακτήρα, αυτά δεν αφήνουν τον ηγεμόνα ούτε να κοιμηθεί ούτε να ηρεμήσει, αλλά γίνονται αιτία να χάνει τον ύπνο του, να μην απολαμβάνει την καλοπέραση, να του αφαιρείται η χαρά και να έχει αφορμή για σκοτούρες. Γι' αυτό κακολογεί τη φύση, που έπλασε και άλλους ικανούς ως επίδοξους ηγέτες, και δεν δημιούργησε αυτόν, πρώτο και τελευταίο, τον καλύτερο από όλους τους ανθρώπους. Και καταλήγουν σε πολλά να αντιστρατεύονται τη [θεία] πρόνοια και να σηκώνουν όπλα κατά του Θεού, εκδιώκοντας τους περισσότερους καλούς και σφαγιάζοντάς τους, για να μπορούν με την ησυχία τους να διασπαθίζουν και να γλεντάνε τα δημόσια ολομόναχοι σαν να ήταν πατρική τους

περιουσία, να μεταχειρίζονται τους ελεύθερους σαν δούλους, και να φέρονται σε όσους είναι ικανότεροι στη διακυβέρνηση σαν να τους έχουν αγοράσει. Κι αυτά γιατί η δύναμη της εξουσίας τους έχει αφαιρέσει τη φρόνηση και τους έχει κάνει να ξεχνούν με κακοβουλία τα παλιά.

Νικήτας ***Χωνιάτης, Χρονογραφία***, 143.43-64

μτφρ: Δημήτρης Τσουγκαράκης

Το απόσπασμα προέρχεται από το βιβλίο των Α.Ρ.

Kazhdan/Ann Wharton Epstein,

«Αλλαγές στον βυζαντινό πολιτισμό κατά τον 11ο και 12ο αιώνα», ΜΙΕΤ, Αθήνα 1997

Πηγή: <http://www2.e-yliko.gr/htmls/Fyyl/Istoria/fikeimbz2.aspx>

ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΗΓΩΝ

ΚΕΙΜΕΝΟ 1ο

α) Ο βασιλιάς ήταν κοινό αγαθό για όλους τους υπηκόους του, που δεν τιμωρεί από αντιπάθεια και δεν ευεργετεί από προσωποληψία, σαν ένας καλός αγωνοθέτης που απονέμει τα βραβεία.

β) Όλα αυτά που πραγματικά υπάγονται στην εξουσία του κράτους πρέπει να περιφρουρεί και να ασφαλίζει, αλλά αυτά που χάνει με φροντίδα πρέπει να κερδίζει πάντοτε με σοφία και δίκαιες επιτυχίες.

γ) Η επιθυμία για τον βασιλιά στο τέλος είναι να ευεργετεί επειδή ονομάζεται και έτσι, ευεργέτης,

αλλά όταν αρχίζει να εξασθενεί ο βασιλιάς αποδυναμώνεται ο βασιλικός του χαρακτήρας.

δ) Απαιτεί να εφαρμοστούν όλα όσα γράφονται στη Θεία Γραφή και στις Επτά Ιερές Οικουμενικές Συνόδους.

ΚΕΙΜΕΝΟ 2ο

Ο Πατριάρχης είναι ζωντανή και έμψυχη εικόνα του Χριστού που με λόγια και πράξεις δείχνει την αλήθεια. Η σεμνότητα του βίου του και η ευσέβεια διαφυλάχτηκε από τις ίδιες τις παραβολές του θεού. Επίσης σκοπός του είναι να κάνει μιμητές της πίστης του άπιστους παραδειγματίζοντάς τους. Ξεχωριστός ρόλος του Πατριάρχη είναι να διδάσκει, να εξισώνεται χωρίς να δυσφορεί και με τους ανώτερους και με τους κατώτερους, και να είναι πράος και δίκαιος, δηλαδή να μην διστάζει να υπερασπίζεται την αλήθεια και να διεκδικεί τα δικαιώματα των δογμάτων, ακόμα και απέναντι στον βασιλιά τους.

ΚΕΙΜΕΝΟ 3ο

Οι δουλειές της γυναίκας δεν θα πρέπει να είναι ούτε το αδράχτι πιάσει ποτέ στα χέρια της, ούτε βέβαια να καθίσει να υφάνει, ούτε να κάνει κάποιο άλλο γυναικείο έργο. Αδιαφορούσε επίσης εντελώς, ακόμη και για τους καλλωπισμούς που ταίριαζαν σε αυτοκράτειρα. Όλοι οι κοιτώνες δεν διέφεραν από αυτούς των εργαστηρίων της αγοράς όπου οι σιδεράδες και οι χειρώνακτες δούλευαν την φωτιά διότι σε όλα τα δωμάτια είχανε και φωτιά γύρω –

γύρω με πολλά μαγκάλια και από υπηρέτριες που η καθεμία έκανε κι από μια δουλειά (πχ η μία μετρούσε τις ποσότητες των αρωμάτων, η άλλη τα ανακάτευε) και ύστερα όλες μαζί έκαναν κάτι σχετικό. Το καλοκαίρι αν περισσότεροι άνθρωποι δεν θα μπορούσαν καν να την πλησιάσουν, λες και ήταν αναίσθητη στον καύσωνα από πολλές φλόγες των φωτιών, λες και ήταν φρουρά.

ΚΕΙΜΕΝΟ 4ο

Κάθε ηγεμόνας ήταν περιδεής και καχύποπτος, και χαίρεται να διαπράττει όσα ο θάνατος, το Χάος και το Έρεβος, να κλαδεύει τους ευπατρίδες, να εξοβελίζει όσους είναι υψηλοί και επιφανείς, να πετάει τον καλό σύμβουλο και να θερίζει – σκοτώνει τον γενναίο και ανδρείο στρατηγό. Έτσι, οι ηγεμόνες της γης απλώς μοιάζουν με μεγάλα και ψηλόκορφα πεύκα (πχ όπως εκείνα με μια μικρή πνοή του ανέμου τινάζουν τις βελόνες των κλαδιών και μουρμουρίζουν, έτσι και αυτοί υποβλέπουν αυτούς που υπερβάλλουν σε πλούτο κ.ά.). Κακολογεί μάλιστα τη φύση που έπλασε και τους άλλους ικανούς ανθρώπους ως επίδοξους ηγέτες και δεν δημιούργησε αυτόν, τους πρώτους και τους τελευταίους, τους καλύτερους και τους κακούς ανθρώπους.

Της **Ελένης Γλύκατζη – Αρβελέρ**

κεφ. Β. Βασιλεία και Ιεροσύνη από το βιβλίο "*Γιατί το Βυζάντιο*"

παρουσίαση: **ΚΑΝΑΤΣΙ ΛΟΡΑΙΝΑ**

Μόνον ο Χριστιανισμός θεωρείται και είναι βυζαντινή καταβολή διότι είναι φανερό ότι η πρώτη του εμφάνιση έγινε ως ένας βασικός παράγοντας για τη ρωμαϊκή κοινωνία. Επίσης, η Ρώμη μεθοδεύτηκε με επιμονή από τον Μεγάλο Κωνσταντίνο, ο οποίος έδωσε έναν παράξενο τίτλο, "Επίσκοπος των Έξω", για τα προβλήματα της επίσημης Εκκλησίας.

Ο ρόλος του Μεγάλου Κωνσταντίνου ήταν να αντιπροσωπεύει τη θέση του και τα "θέλω" - συμφέροντα των κατοίκων οι οποίοι έμεναν έξω από Εκκλησίες και έξω από τη χριστιανική πίστη. Αξιοσημείωτα είναι τα ακόλουθα γεγονότα: α) το 325 οι Χριστιανοί δεν ήταν η πλειοψηφία στο βυζαντινό κράτος, β) ο αυτοκράτορας δεν εμφανίζεται με τα χαρακτηριστικά της ιεροσύνης, αλλά ενδιαφέρεται ωστόσο για την μέριμνα για τα εκκλησιαστικά, γ) η σύγκληση της συνόδου από τον αυτοκράτορα Κωνσταντίνο που δεν είχε ακόμα βαπτιστεί Χριστιανός φανερώνουν το πανρωμαϊκό επίσημο χαρακτήρα των προβλημάτων της Εκκλησίας, και αυτό πριν ακόμη κτιστεί η Κωνσταντινούπολη και το Πατριαρχείο.

Η ερώτηση: γιατί όμως η θέση, τα προβλήματα και η κατάσταση μιας μειονοτικής Εκκλησίας σαν τη χριστιανική να αποτελεί μέλημα του επίσημου κράτους; τα θρησκευτικά προβλήματα και οι θεολογικές διαμάχες έχουν σχέση με τον Χριστιανισμό και τον αυτοκράτορα. Η "*pax romana*" είναι αποκλειστικά αυτοκρατορικό καθήκον.

Ο ρόλος του αυτοκράτορα είναι να μας βοηθήσει να καταλάβουμε τη σημασία των αυτοκρατορικών

επεμβάσεων στα εκκλησιαστικά που είναι μέσα σ' έναν κόσμο πολυεθνικό και ποικιλώνυμο, όπως ο πληθυσμός της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Και φυσικά σε μια εποχή όπου μόνο με πρόσχημα τις θρησκευτικές διαφορές θα μπορούσε οποιοσδήποτε πολίτης και η οποιαδήποτε ομάδα να εκφράσουν τη δυσαρέσκειά τους, να είναι μακριά από την επίσημη πολιτική, και αυτό χωρίς να υποβληθούν στις κυρώσεις του ανηλεούς νόμου.

Αυτός που βαρυγκομούσε με πρόσχημα την πίστη, δρούσε στα θεσμικά πλαίσια μιας προσωπικής – σωτηριολογικής πράξης και ηθικής, άσχετα αν με τα δρώμενά τους θα μπορούσαν άμεσα να διαταράξουν την κατεστημένη τάξη. Λογικά το κράτος, το οποίο προσπαθούσε να συσπειρώσει γύρω από τις αποφάσεις της Κωνσταντινούπολης πληθυσμούς με διαφορετικές, συχνά αντικρουόμενες, παραδόσεις και αντικρουόμενα συμφέροντα, δεν θα μπορούσαν να αδιαφορήσουν για τα πράγματα της Εκκλησίας.

Μόνον εάν ο ρόλος του αυτοκράτορα και των αντιπροσώπων θα μπορούσαν να αποφύγουν τις συχνότερες αντιστόρητες και κάποτε κακόβουλες θεωρίες για καισαροπαπισμό των ορθόδοξων αυτοκρατόρων του Βυζαντίου. Διπλό το πλεονέκτημα για την Εκκλησία και τον κλήρο από τη στάση αυτή:

- 1) ο κλήρος στο πατριαρχείο ο οποίος εξασφάλιζε έτσι την αμέριστη συνεργασία του κραταιού αυτοκρατορικού θεοδήγητου στρατεύματος.
- 2) Χάρη στην επέμβαση του στρατού, ο κλήρος της Εκκλησίας του Βυζαντίου, της

Κωνσταντινούπολης, και κατά το παράδειγμά του, όλος ο ορθόδοξος κλήρος των άλλων Εκκλησιών, δεν ήταν αναγκασμένος να στρατεύεται.

Η σωτηρία, λοιπόν, απαιτεί προσήλωση στο Βυζάντιο τόσο στο νόμο όσο και στην ορθή πίστη όπως είναι οι ευεργέτες και οι χορηγοί συνθηκών που εξασφαλίζουν τη σωτηρία, ο αυτοκράτορας και ο πατριάρχης. Η φιλανθρωπία είναι η υπέρτατη αρετή και των δύο, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι θα ήταν πάντα απρόσκοπτες ή μεταξύ βασιλιά και πατριάρχη η απαραίτητη συνεργασία.

Επίσης βρέθηκαν και πατριάρχες που ανταμείφθηκαν με αυτοκρατορικό τρόπο στα κοινά. Ο Φώτιος, από λαϊκός αξιωματούχος σε μία βδομάδα μόνο, φαίνεται πως ανέβηκε στην εκκλησιαστική ιεραρχία, που τον οδήγησε στον πατριαρχικό θρόνο, χωρίς να αποβάλει παλιές συνήθειες, οι οποίες του επέτρεψε, και απέναντι στον αυτοκράτορα ακόμη, να χειρισθεί πράγματα της Εκκλησίας με βασιλική αυθεντία και άνεση.

Η διάδοση του Χριστιανισμού στους σλαβικούς λαούς οφείλεται και επέτυχε χάρη ακριβώς στο έργο του Φωτίου και του απεσταλμένου του Κυρίλλου στη Μαιώτιδα λίμνη, στον Κιμμέριο Βόσπορο και στη Χαζαρία.

Όπως είναι γνωστό, ο δεύτερος τίτλος της *"Επαναγωγής"* καθορίζει τα καθήκοντα και τα δικαιώματα του αυτοκράτορα, που μεταξύ άλλων περιλαμβάνουν την αγόγγυστη υποταγή στις αποφάσεις των Έξι Πρώτων Οικομουνειακών Συνόδων, ενώ αμέσως μετά έρχεται ο τίτλος που

αφορά στον πατριάρχη: ο πατριάρχης είναι ο επί της γης αντιπρόσωπος του Χριστού ως ποιμένος των χριστιανικών ψυχών, όπως ακριβώς ο αυτοκράτορας, με την διαφορά ότι ο αυτοκράτορας μεριμνά, όχι για τα πνευματικά αγαθά, αλλά για των υπαρχόντων την ασφάλεια και των απολλυμένων την ανάκτηση. Ούτε καισαροπαπισμός, ούτε παποκαισαρισμός στο Βυζάντιο.

Με την άμυνα και την προστασία της χριστιανοσύνης ολόκληρης. *"Αμύντωρ Χριστός"* λέγεται φυσικά μόνον ο βυζαντινός αυτοκράτορας.

Η Κωνσταντινουπολίτικη Εκκλησία έμεινε πιστή στο πνεύμα και στο γράμμα του δόγματος, στην ορθή πίστη, στην ορθοδοξία, που είχε μεθοδικά, υπομονετικά επεξεργασθεί το Βυζάντιο.

Πώς απεικονίζεται ο αυτοκράτορας πάνω σε νομίσματα;

παρουσίαση: ΒΟΓΙΑΤΖΙΔΑΚΗ Χ. - ΚΑΝΑΤΣΙ Λ.

Εικόνα 1η

Η μπροστινή όψη του νομίσματος δείχνει το Χριστό με φωτοστέφανο και σταυρό, ενώ η πίσω όψη απεικονίζει τον αυτοκράτορα Ρωμανό Β' (959 - 963) με τον πατέρα του Κωνσταντίνο Ζ' Πορφυρογέννητο (908 - 959), που κρατούν ανάμεσά τους μακρύ πατριαρχικό σταυρό.

Χρυσός σόλιδος του Ρωμανού Β' με τον πατέρα του Κωνσταντίνο Ζ' Πορφυρογέννητο

Εικόνα 2η

Η μπροστινή όψη του νομίσματος δείχνει το Χριστό με σταυρό και χωρίς φωτοστέφανο, ενώ η πίσω όψη απεικονίζει τον αυτοκράτορα Ιουστινιανό Β' (685 – 695 και 695 - 711) που κρατάει στο δεξί του χέρι τη σφαίρα με (πατριαρχικό) σταυρό, σύμβολο της (θεϊκής προελεύσεως) κοσμικής εξουσίας, και στο αριστερό του χέρι ένα σταυρό με τέσσερις βαθμίδες, σύμβολο του χριστιανικού χαρακτήρα του κράτους.

Χρυσός σόλιδος του Ιουστινιανού Β'

Εικόνα 3η

Η μπροστινή όψη παρουσιάζει τον Χριστό με φωτοστέφανο και σταυρό. Η πίσω όψη απεικονίζει τον αυτοκράτορα Μιχαήλ Δ' Παφλαγόνα (1034 - 1041) που κρατάει στο δεξί του χέρι σκήπτρο, σύμβολο κοσμικής εξουσίας, ενώ στο αριστερό χέρι

κρατάει σφαίρα με σταυρό, σύμβολο της (θεϊκής προέλευσης) κοσμικής εξουσίας.

Ιστάμενον του Μιχαήλ Δ' του Παφλαγόνα, 1034-1041, Ιδιωτική Συλλογή.

Εικόνα 4η

Η μπροστινή όψη παρουσιάζει το Χριστό με φωτοστέφανο και σταυρό, ενώ η πίσω όψη απεικονίζει τον αυτοκράτορα Αλέξιο Α' (1081 - 1118) που κρατάει λάβαρο μαζί με τον πολιούχο της Θεσσαλονίκης Άγιο Δημήτριο.

Ιστάμενον νόμισμα (Σκυφάτον) - Από τα πρώτα νομίσματα που κόπηκαν στη Θεσσαλονίκη 450 έτη μετά τη διακοπή της λειτουργίας νομισματοκοπείου στην πόλη. / 1081-1082

Εικόνα 5η

Η μπροστινή όψη δείχνει τον αυτοκράτορα Ηράκλειο τον πρεσβύτερο, πατέρα του μετέπειτα αυτοκράτορα Ηρακλείου (610 - 641). Η πίσω όψη παρουσιάζει τέσσερις βαθμίδες και στην κορυφή

σταυρός, που θα γίνει στο εξής χαρακτηριστικό σύμβολο της δυναστείας του Ηρακλείου.

Χρυσός σόλιδος Ηρακλείου πρεσβυτέρου, έξαρχου Καρχηδόνος.

Εικόνα 6η

Η μπροστινή όψη απεικονίζει τον αυτοκράτορα Κωνσταντίνο Δ' (668 - 685) με χαρακτηριστικά στρατιωτικά (περίοδος στρατιωτικοποίησης του Βυζαντίου - δημιουργία θεμάτων), ενώ η πίσω όψη δείχνει τους δυο αδελφούς του, τον Ηράκλειο και τον Τιβέριο. Ανάμεσά τους σταυρός πάνω σε τέσσερις βαθμίδες.

Χρυσό νόμισμα του Κωνσταντίνου Δ'

Εικόνα 7η

Η μπροστινή όψη δείχνει τον αυτοκράτορα Κωνσταντίνο Β' (641 - 668) που φέρει μακριά

γενειάδα (σύμβολο στρατιωτικής εξουσίας: περίοδος στρατιωτικοποίησης του Βυζαντίου – δημιουργία θεμάτων) και στο δεξί του χέρι κρατάει σφαίρα με σταυρό, σύμβολο κοσμικής και θρησκευτικής εξουσίας. Η πίσω όψη παρουσιάζει σταυρό πάνω σε τέσσερις βαθμίδες.

Κώνστας Β', χρυσός σόλιδος.